

No. 14
1

c. 75

Haedii. De Armoris Generibus... In fine: Accuratissime impressum
Farvisii per Gerardum de Flandria, (Ger-Lissa), anno 1492 die
XIII oct. In-4. Vel. 6 ff. prélimin. 97 ff. chiffrés.

Proctor 6507. — Hain 8343. — Livre très rare et curieux sur les dangers de
l'amour. D'après V. der Meersch (207). Ce livre a été écrit par P. Capretto.
Piqûres de vers, à travers les prem. ff.

★ ★
No. Q.405.54

Charlotte Harris Fund

1870

1870

et

Pravda

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to its cursive style and fading.

**DE
AMORIS
GENERIBVS.**

libri octo

Hadrianus Pat. m.

5

On incómodū fuerit. si uel cōpendio dicemus
 n quæ res quæstiones ue unoquoq; Anteroticor;
 libris cōtineant. Hoc enī pacto materiæ pars
 qualibet poterit facilius & p̄cipi & inueniri. Sūt autē li
 bri tres: quos auctor ip̄e de amoris etiā generib; iscripsit
 Primi libri procemiu; indicat q̄ suauia: q̄q; utilia sint stu
 dia literar;: ea p̄ferri quib; ueritas quærit̄. Præterea ex
 hortatur eos: qui liberalib; cupiūt dare operā discipli
 nis: ut duo maxie uicia deueniant. supbiā & luxuriam.

- i. Primo at̄ libro tractat̄ de cupidīs natura. Folio. iiii.
- ii. Quid de cupidinīs simulacrho poetæ pictoresq;
 senserint. Folio. vi.
- iii. Cupido an ip̄e sit amor. nec ne sit. Folio. vi.
- iiii. Qz tres cupidines fuerūt: ex quib; duo Venereus
 & Anteros inter se semper dissident: continuūq;
 bellum gerunt. Folio. vi.
- v. Venereus cupido qualis a poetis fictus sit. Fo. ix.
- vi. Qz uterq; cupido telis utitur duobus. Folio. x.
- vii. Qualem pictores cupidinem illum Venereum es
 se uoluerunt. Folio. x.
- viii. De significatu eorum: quæ de cupidinis forma ge
 stu ue firmitur. Folio. xi.
- ix. Cupido quid & unde sit. Folio. xi.
- x. Cur cupido esse puer fingitur. Folio. xii.
- xi. Quare etiam formosus & elegans. Folio. xii.
- xii. Quare præterea cæcus uelatus ue. Folio. xii.

Charlotte Harris

Aug. 10. 1936

u

- xiii. Quare nudus quoq. Folio.xiii.
- xiiii. Quare cupido bona omnia & ingenii uis in primis aut auferat aut corrumpat: et mala inferat plurima. fo. xiiii.
- xv. Quare cupido libertate priuet hominem. fo. xiiii.
- xvi. Quare deinde nomine & gloria. folio. xiiii.
- xvii. Quare bona quoque corporis tollat minuat ue. fo. xv.
- xviii. Quare absumat denique fortunam bonam. fo. xv.
- xix. Cur alae cupidini tribuantur: & quare quiescant. fo. xvi.
- xx. Cur cupido nunc blandus: nunc etiam crudelis appelletur. folio. xvii.
- xxi. Qualis sit quid ue significet cupidinis sagitta. xvii.
- xxii. Quid sibi uelit arcus cupidinis: quid huius cordula: quid pharetra: quid denique sagittatio percussio ue. folio. xvii.
- xxiii. Quid cupidinis rubor significet colorisque suauitas. fo. xviii.
- xxiiii. Cur e parnasi arce cupido iaculari tingitur. xviii.
- xxv. Quid significet cupidinis igneus currus: quid deus deus qui illum trahunt equi quattuor. fo. xviii.
- xxvi. De amantum seruitute atque miseria. fo. xix.
- xxvii. De amantum dolore & cruciatu. fo. xx.
- xxviii. Qui iis hominibus significantur: qui currui cupidinis circumiecti iacent. fo. xxi.
- xxix. Quid cupidinis capillus sibi uelit. fo. xxi.
- xxx. Quid cupidinis diadema corona ue significet. fo. xxii.
- xxxi. An coitus cum secundum naturam esse uideatur

- sperni aut debeat aut possit. fo. xxxiii.
 xxxii: Qui hostes humano generi maxime insidien-
 tur. fo. xxxv.
 xxxiii: Anterotis simulacry q̄le dicat̄ esse. fo. xxxvi.
 xxxiiii: Secūdi libri proœmiū in primis m̄orat q̄ fue-
 rint cōmodiora q̄q̄ expeditiora gymnasia lit-
 terarum ea quæ apud priscos philosophos ex-
 citerunt. Deinde eun̄e maximi sceleris insimu-
 lar: qui ex innocenti ac libera solitudine scho-
 lā ī urbes primus trāstulit. Postremo ea recēset
 mala: quæ illinc assidue sequant̄. fo. xxxviii.
 xxxv: Secundo libro dicitur de Anterotis natura &
 qualitate. fo. xxxxi.
 xxxvi: De Anterotis genealogia fo. xxxxi.
 xxxvii: Quid significet capillus ac corona uitaq̄ Hip-
 polyti: in quo Anterotis natura & uis om̄is fa-
 cile intelligitur. fo. xxxxi.
 xxxviii: Quid sibi uelit q̄ feroces equos hippolytus co-
 gere soleret: ut ei obsequerentur fo. xxxii.
 xxxix: Qz affectus humani p̄ mētis qualitate & bo-
 ni esse & mali possunt fo. xxxiii.
 xl: Cur pudicitia difficile retineatur cōserueturq̄
 in urbibus. fo. xxxiiii.
 xli: Qz ocium semp fugiendum sit. fo. xxxiiii.
 xlii: Quid significēt illa Hippolyti exercitia: rætia

- laqueosq; tendere: in prædam exictare canes: in
 sectari feras: easq; sternere. Et quo pacto concu-
 piscencia uel fugeat uel comprimatur. Fo. xxxiii.
- xlvi: Qui sunt gradus amoris ineundi concipien-
 di ue. fo. xxxv.
- xlvi: An & quibus mors metuenda sit: quæ duplex
 est. Fo. xxxvi.
- xlvi: Quale sit cæleste illud ac summū bonū. xxxvii.
- xlvi: Quæ nullū uiciū magis hoīem a deo auertit q̄
 uolu ptas libidinis. Fo. xxxviii.
- xlvi: Qualis pœna sit cruciatuq; inferoz. xxxviii.
- xlvi: Vtrum ne animæ reorum nunc quoq; excru-
 cientur: an tantū post resumpta corpora. xxxix.
- xlvi: Quomodo corpora summis doloribus summis
 q; cruciatibus apud inferos affecta: diu possunt
 uiuere: esse ue sempiterna. Fo. xxxix.
- l: An uera sit opinio eozum: qui suis patientibus
 animis existimant non nisi post resumpta cor-
 pora sese quicquam passuros esse supplicio-
 rum. Fo. xl.
- li: Quando qualeq; futuræ sit diuinum illud gene-
 raleq; iudicium. Fo. xl.
- lii: Quæ oculi a sceminarum aspectu detorquendi
 sunt. Fo. xlii.
- lii: Quæ sceminae sunt quoq; fugiendæ. Fo. xlii.
- lii: Qui sunt meretricū mores. fo. xlii.

- lvi: Quid quem soleat in amica: quod id frustra & in
anice. fo. xlyi.
- lvii: An ratione comprimi libido possit. fo. xlyii.
- lviii: An coniugium sit malum Et an coniugio coniuges
utentes peccent. fo. xlyiii.
- lviiii: Quod libido & malum est: & blandum malum ap
pellatur. fo. xlyiii.
- lix: Quod deo nihil est odibilis: quod scelere gloriari gau
dere ue. fo. xlix.
- lx: Quibus ex causis pollutio perficiatur: & an pec
catum sit. fo. xlix.
- lxi: Quod feminae inconstantesque leues sunt: & cupi
diores quam uiri. fo. l.
- lxii: Quod uicio uicium nequeat curari. fo. l.
- lxiii: De multiplici ornatu muliebri. fo. li.
- lxiiii: Quae sint feminae foeditates. fo. lii.
- lxv: Quod non solum mulierosorum consortia sunt
uitanda: sed etiam mollium poetarum li
bri. fo. lii.
- lxvi: An pati sit miser: & quando. fo. liii.
- lxvii: Quod non tutum sit transactae fidei castitati. fo. liii.
- lxviii: An peccet qui coactus coierit. fo. liiii.
- lxix. Libri tertiū prooemium declarat quam ob cau
sam capeſſenda ſunt ſtudia litterarum: & quae
admodum quaeratur ſapientia: & qui uere ſa

- pientes appellentur. Fo. lvi.
 lxx: Cur cupido geminus dictus sit. Fo. lviij.
 lxxi: An auctor causa ue mali appetitus esse pos-
 sit: & cur homini sit tributus. fo. lix.
 lxxii: An appetitus precedat uoluntatem: an po-
 tius sequatur. fo. lx.
 lxxiii: Quæ appetitus tria sunt genera. fo. lx.
 lxxiiii: An appetitus sit amoris causa. fo. lxi.
 lxxv: Quæ amor passio est: non etiã actio: sed actus
 potius. fo. lxi.
 lxxvi: An amoris causa sit uoluntas. fo. lxi.
 lxxvii: An uoluptas potius sit amoris causa. fo. lxii.
 lxxviii: Quæ amoris deniq; causa sit: et quæ nihil ma-
 gis est homini proprium quàm amor. fo. lxii.
 lxxix: An amorẽ causent sensus corporis: sed uisus
 præsertim: Et quibus a rebus cohibedi sint. lxiii.
 lxxx: Quæ sit amoris definitio. fo. lxx.
 lxxxi: Quæ duo sunt reze genera: & quomodo cog-
 noscantur. fo. lxx.
 lxxxii: Quid sit uel appelletur bonum. fo. lxxi.
 lxxxiii: Quæ amor & turpis & honestus esse potest:
 quæ utriusq; mores natura: eademq; pene uis
 esse uideatur. fo. lxxi.
 lxxxiiii: Quotuplex amor sit. Fo. lxxii.
 lxxxv: Quæ charitas est diuinus amor. fo. lxxii.
 lxxxvi: An in deo sicut est amor: ita quoq; passio

- lit. Fo. lxxvii.
- lxxxvii: An charitas cum a deo sit: recte animi motus dici possit. fo. lxxviii.
- lxxxviii: Quæ sit charitatis definitio. fo. lxxviii.
- lxxxix: An charitas quia affectio est possit esse uicium. fo. lxxix.
- xc: An charitas sit uirtus. fo. lxxix.
- xc i: An quod bonum est: malum esse possit. fo. lxxix.
- xc ii: Quod timoris siue metus tria sunt genera. fo. lxxx.
- xc iii: Quæ metus iudicii damnationis ue ex fide maxime proficiscit. fo. lxxx.
- xciiii: Quæ triplex est credendi genus. fo. lxxx.
- xcv: An seruilis metus a spiritu sancto proficiscatur: Et an in charitate perfecta metus ullus esse possit. fo. lxxxii.
- xcvi: Quæ charitas est amicicia quædã. Et quæ uera sit amicicia. fo. lxxxiii.
- xcvii: Quæ sine fide placere deo nemo potest. Atq; ideo nulla bona ab infideli facta: uera bona iudicantur. Et quæ fides est spiritualis ædificiũ fundamentum. fo. lxxxiiii.
- xcviii: Quæ omnis uera uirtus est a deo. fo. lxxxv.
- xcix: An charitas uirtutum omnium maxima sit. fo. lxxxv.

- e: An charitas augeri possit. Fo. lxxxvi.
- ci: De culpaz peccatorz ue gradibus. fo. lxxxvi.
- cii: Qz sunt animi partes duæ. fo. lxxxvi.
- ciii: An ueniale peccatum quemadmodum mortifere
charitatem tollat. Fo. lxxxvii.
- ciiii: An charitas minui queat Fo. lxxxviii.
- cv: Qz tria sunt genera mōi ue peccandi. lxxxviii.
- cvi: In quo cōsultat charitatis pfectio Fo. lxxxviii.
- cvi: An sint in charitate gradus Fo. lxxxix.
- cvi: An homo benefacere sine deo possit. Et an spon-
te damnationi se subiiciat fo. lxxx.
- cix: De diuina gratia: & quid appellatione gratiæ in
telligendum sit fo. lxxxxi.
- cx: Quæ charitate diligenda sint: & qz inimici quoqz
sunt diligendi. fo. lxxxxi.
- cxii: An angeli recte nostri pximi dicantur lxxxii.
- cxii: An demones qsi pximi diligendi sint. lxxxii.
- cxiii: An proprium corpus charitate diligere debeat
mus. lxxxiii.
- cxiii: Qz qui recte se ipse amat: deū quoqz amat. lxxxiii.
- cxv: Quod in charitate est ordo quidam obseruan-
dus. fo. lxxxiiii.
- cxvi: An ppinqui sint magis diligendi qz extranei eti-
am meliores. fo. lxxxiiii.
- cxvii: An parentes magis diligere qz liberos debeat
mus. fo. lxxxv.

- cxviii. An uxor magis diligēda sit q̄ parētes. lxxxvi.
 cxix. Vter parentum plus a liberis amari coli ue
 debeat. fo. lxxxvi.
 cxx. An inimici diligendi sint. fo. lxxxvii.
 cxxi. Qualis in omnes dilectio esse debet: sed erga
 deum preferim. fo. lxxxviii.
 cxxii. Quēadmodū pximus sit diligēdus. lxxxix.
 cxxiii. Qui finis sit amoris. fo. xc.
 cxxiiii. Quod & ubi sit summum bonum. fo. xc.
 cxxv. Qz soli boni s̄unt beati. fo. xc.
 cxxvi. Qz nō tā remūerat uirtutis actus q̄ affectus. xci.
 cxxvii. Quid causæ sit qz cū brī oēs esse uelit: brūtudis
 tamē capessēdæ nō eadē sint oīum studia. xci.
 cxxviii. An bonus qui mala pauit brūs dici possit. xcii.
 cxxix. Qualia q̄taqz sūt & bōa corpus et fortunæ. xciii.
 cxxx. Quēadmodū contēni ualeat fortuna. fo. xciii.
 cxxxi. Qui sit rerum finis. fo. xciii.
 cxxxii. Quēadmodū a peccato abstinēamus. xciiii.
 cxxxiii. Cur non potius faciliusqz corpori animus: q̄
 animo corpus dominatur. fo. xciiii.
 cxxxiiii. Qz appetitus & ratio continuum inter se bel
 lum gerunt. fo. xcv.
 cxxxv. Cur deus hominē nō optimū effinxerit. i. talē
 qui peccare nullo modo posset. fo. xcv.
 cxxxvi. Cur homo factus est. fo. xcvi.
 cxxxvii. Qz nemo saluatur nisi uolens. fo. xcvi.

QVINTII AEMYLIANI CIMBRI
ACI POETAE EPOS HEN
DECASYLLABICON IN
PETRI HAEDI AN
TEROTICA AD
CVPIDINEM.

Lasciuia Veneris puer cupido:
Seu te cypris erora nominauit:
Cum lux noua puerperam citabat:
Vt te nominibus tuis uocaret.
Herbam porgito uictus Anteroti.
Mandato & pharetræ leues sagittas
Extinctis faculis: malum uenenum.
Hocce Hædus fieri dei sacerdos
Horum auctor iubet Anteroticorum:
Qui sane monitore: nemo se unquam
Scribet militiae aut sciens sequetur
Duri blanditias tui furoris:
Qui uiuum haurit amasius cruorem:
Nec tactis edit ossibus medullas.
Hinc pallent iuuenum ora decolorum.
Hinc nec pocula nec cibos amascunt:
Nec somnos. agit hoc dolor subinda
Intrentans animo faces amantum:
Quem nec pharmaca semiequi leuant
Chironis: neque præpotens cythæis:

Aut circes magicis: comesse flamma
Pergit uiscera clanculum misellis.
Ergo ne pereant: senis legunto
Hos Hædi iuuenes graues libellos.
Sic certam in superos uiam uiabunt:
Statim lumine charitatis orto.
Quod si liuor edax: ut est ineptus.
Aduersum cynodontas explicabit.
Sensim phama tamen perindè maior
Citraq; inuidiam rogor sequetur.
:: **FINIS** ::

I.

PETRI HAEDI SACERDOTIS POR-
TVSNAENSIS : AD ALEXANDRVM
EX FRATRE NEPOTEM : IN
ANTEROTICORVM LL-
BRVM PRIMVM PROEMIVM ::

p Hiſoſophiam iuſq; uel ciuile : uel pō-
tificio mi Alexander rudis etiā
ingenii aduſcentes breui aſſeque-
rentur : ſi qua in diſciplina uerſan-
tur : eam ſummo ſtudio & diligen-
tia cōplecterētur . Accendunt̄ oēs

ſcientiæ cupiditate : in eaq; excellere pulchre putant .
Sed iccirco rara ē uirtus : q̄ arduo ī loco ſita : aſſiduis
magnisq; laborib; quærat̄ : difficiliſq; iuentu ſit . Non
igie abs te contendo uoluntatem ſapiētiae capeſſendæ .
Nā iſtam uideo tibi nō deſuiſſe : neq; unquā deſutu-
ram : qui ſponte ad euganeorū urbem illā diuerteris :
in qua maxie florerent hoc tēpore ſtudia literarū : q̄
ex his arbitrarere nō ſolum fortunæ bōa cōmoditateſq;
corporis : ueſz etiam incredibilem quādam animi uo-
luptatē ſœlicitatēq; ꝑficiſci . Et recte quidē eiufmodi
ꝑficiſcūtur . Aſſert enī ſapīa diuitias : opes : potētiam :
honores : laudē : gloriā : iucūditatem : & (id quod ma-
ximū eſt ōnium) ueri cognitionē . Quo ſit : ut homīes
deo & ꝑximiores ſint & amiciores . Contendo inquā

abs te: nō ut sapiens esse uelis: id enī ut dixi nemo est
qui nolit. sed id ut uelis: quo sapiens esse possis: Quod
quidem fit assidua cura: studio: labore: tā & si quis nō
laborat? Nati enī ad laborē sumus: & labore quærūt
ōnia. At iste labor ut fugiendus est nemini: ita omnibus
summo opere expetendus. primū q̄ liberalis: deinde q̄ dul-
cis & iucundus: præterea q̄ breuis: deniq̄ q̄ & utilissi-
mus sit & celeberrīus. O laborē libero uiro dignum:
cui quidem nisi laboribus ceteris curisq̄ uacuis: recte
dare operā nemo potest. Ociosos enim & quietos esse
oportet: qui philosophantur. Quāq̄ autē labor animi sa-
penūero nō mīor est q̄ corporis. nihil tamē factū ē dif-
ficile: quod ultro sponteq̄ facias: tā & si labor iste eo ti-
bi uidebit̄ facilior: quo suauior extiterit ac iucundior.
Quid autē suauius? quid iucundius: q̄ iis ī studiis uer-
sari: quibus uestigat̄ ueritas: in qua quāto āplius p̄fe-
ceris: tāto fias eruditior. Quid uero de laboris breuita-
te loquar: qui quāto magis assiduus obstinatioꝛue fue-
rit: tāto breuior sit necesse ē? Sequet̄ deiq̄ hāc nō mō
laboris: uerū etiā tēporis breuitatē utilitas quedā: non
solū gloria. Sūptus enī miōres fient. augebit̄ & res fa-
miliaris & nomē tuum. Quod si pleriq̄ maximos la-
bores suscipiūt adipiscēdaz diuitiaz causa: quas qui-
dē scimus incertas esse & casui subiectas: easq̄ tanta
cupiditate: studio: cura quærītāt: ut ne maris quidē la-

II.

ironū ue discrimīa formident. quid tu hęc præclarę ac pene diuinū negociandi genus aggredi metuas : cuius iucūdissima lucra fructusq; dulcissimos neq; tu amittere : neq; auferre fortuna possit ? Quis igit̃ nō cēseat ꝑciosum inæstimabilēq; sapiētię thesaur; summo etiā labore : oībusq; fortunę bonis cōparādū ? Repiūtur aut̃ qui & si tantum in ea re studiū tamq; multā opam ponēdam nō rephendūt. reſsius tamē agūt. Huiusmodi aut̃ potissimū esse solent : qui non amore sapiētię : sed noīe tantū splendoreq; deliniti . uix præter togā quicq; habent quod ꝑtineat ad phāndi rōnem Qui aut̃ inani nobilitate aut opib; freti : spectaculis sodalitatibus : cœnisq; delectātur . Qui post crapulā plerūq; noctes ī somnes ducūt : non legendi sed ludendi causa . & uinā nō etiā furandi : debacchandi rixandi . A quo enī scelerē abstīeat hoc hoīum genus ? qui a patria potestate fere liberi : uino ac crapula præferūt . & sodaliū comitatu fiūt audaciores ? Existimant licere sibi oīa . suūq; q̄q; imane facinus aut nobilitatis confidentia : aut suffragiis amicoꝝ culpaue sodalium aut dēiq; pecunia regi sperāt . Quis hor; sit exitus nō solū ex iūicio actionū ꝑces suq; studiosꝝ : sed quotidianaīs etiā exēplis intelligi satis pōt . Nam cū fere senuisse se aīaduertūt : nihilq; habere præter tritam & scissam togam : quo se diu ī scholā tellētur uersatos esse : aut desꝑantes deserunt studia

litterarum: aut ita doctores sunt: ut facile intelligas eos insignia tantæ dignitatis non meruisse quidē sed emisse. Quo quid potest esse turpius? quid ignominiosius? quid ad obscuritatem aptius? Eo enim sæpe fit: ut qui litteris uel insignibus potius nobilitatem diuitias uel ornare uoluerunt appareant uiliores: apud eruditos presertim & claros uiros: a quibus illos maxime probari oportuit. Quid quod his ipsis etiam quod doctissimis plerumque iter patrocinandum ceteris uel de litteris disputandum obicitur male ante acta uita? Miseri quidem homines: sed illi miseriore: quibus parentes assiduo sudore & magno sæpe costato ære alieno uictum quaesire. Habent nobiles & opulenti: quo suum dedecus aut contegant aut diminuunt: idque precipue apud uulgus. Humili autem loco nati qui patri monio effuso nihil fere præter ignauum corpus domum retulere: aut ita quidem uiuere: ut familiaris non tam pauperari quam dedecori & probo essent: non uideo cur non potius secedant in barbaras ignotasque regiones: quam in patria uentur: ubi & derisioni & ludibrio expediti sint: patianturque omnibus. Neque uero id dixerim: quo quicumque tale de te aut credam aut metuam: quem sicut cupidum sapientiae: sic quoque puto studiosum existere ac fore: sed quo currentem (ut aiunt) concitarem: redderemque piculo detecto cautiorem. Quamquam haud satis est cognoscere: quam in ruinam incidere quisque possit: nisi etiam intelligat quem admodum sibi eundem

III.

sit ne labat. Lubricū iter ē. Gymnasiū aut̄ insidiantū
 ferarū plenū: ipisq; ueteranis p̄mescēdū. Tironib; ue
 ro q̄ sit piculosum sine cōsilio certare: declarāt eorū cre
 bra uulnera & frequēs repētinusq; iteritus. Itaq; si me
 audies: ad quē laudis quoq; tue gloria p̄tinet: certe pau
 cis post ānis: nō mō tutus ac: ut liberius dicā) scolumus
 ueruetiā q̄ doctissimus domum reuertere: quā cōfido tan
 dem aliquādo uirtutū tuarū splendorib; fieri ornatiorē
 Fiet autē si duo maxie uicia uicabis: supbiā ac uenerē
 illam uoluptatem: quam uulgatus luxuriam appellant.
 Quorū altero qui fuerit affectus: ita p̄tinaci quadam ar
 rogantia: & rapiē & tenetur: ut eum saepe pudeat quā
 nescierit quēpiam: uel p̄ quā eruditum interrogare: ma
 litq; a peris oculis cecus & esse & uideri: q̄ his colly
 rio inunctis depulisse tenebras. Neq; solū negligis edo
 ceri: sed etiā docere. Quibus in rebus: consequende rei
 nendeq; discipline ius: & ratio maxime uersat̄. Alteri
 uero uicio qui sese dederit: is profecto uires omnes cor
 poris animiq; pdiderit. Quod quidem nō fugit poetas
 eos: qui Cupidinē illū uenerēū finxere: eundēq; libidinis
 auctorē esse uoluerunt. Huius autem effigies quid sibi
 uelit: utinā omnes tā facile opraret & scire & obserua
 re: q̄ plane norunt qualis sit. Est enī etiam uulgo cogni
 ta imago: ne dicā q̄ si deus aliquis exculta & cōsecrata
 Sed eo ī errore uersant̄: quoniā ut dixi) quid sibi uelit

111
eiusmodi figura: aut non oīo didicerunt: aut rem iam
pridem inuestigatā: q̄ nondū omne in illa periculū fe-
cissent: dissimilādā esse negligēdāq̄ putauere. Haud eī
lōge absunt a furibus: quoz̄ pleriq̄ ne in ip̄o quidē so-
cior̄ ultimo supplicio abstinent a furtis: q̄ illos secor-
des: inertes aq̄ minime cautos astutēsq̄ fuisse opinant̄.
Nec ante itelligunt sese haud fuisse ceteris callidiores:
q̄ in scelere dephensi a que p̄nas pendunt. Quoniam
igīe eiusmodi forma interpretatio & cogniti pulcherri-
ma est: & ad moderandā uitam necessaria: existimaui
nō cōmitēdum: quin ea mandarem literis: quæ hac ip-
sa de re Antonius Philermus accurate sane ac diligen-
ter disputauit. Nam calendis Maiis cū in Q̄mylia-
ni Cimbriaci domum una cum illo uenissem: non tam
cōnandi (Nos enī is pridem inuitauerat q̄ familiarita-
tis confirmande: & recreandoz̄ animoz̄ gratia: hūc in
bibliotheca cōmorantē: spectantē: q̄ Cupidinis imagi-
nē tabula eleganter pictā: comiter aggressi sumus: At il-
le ubi nos respexit: cōtinuo surridēs ut assolet: ira cōpit.

ANTEROTICORVM LIBER PRIL-
MVS DE CVPIDINIS NATVRA
PERSONE COLLOQVENTE SEMY-
LIANVS CIMBRIACVS FOETA: PE-
TRVSHEDVSSACERDOS ANTONI-
VS PHILERMVS. I

III.

FMYLIANVS.

Eo iā adestis? Nondū enī cocus omnes assauit hædos. HEDVS: Istuc certo scio: atq; hoc ipm & stas & loquēs testor. Sed quid agis? Quid cōtemplaris? O he cupidinē obseruas?

Metuis credo: ne si hūc nō crebro cernas: aīo tandē excidat. EMY. Haud sang uaticinatus es. Quin potius admiror: p̄boq; īgeniū eorū qui hunc ap̄issime finxere poetaz. ANTI. Si igitē intelligis quā obrē isto mō amorē p̄gi uoluerūt. Neq; eī p̄ceptorē decet poetā p̄ferā: hu iuscemōi disciplinæ ignorare causas) cur cōtra ac sentis & prudēs & sciēs facis? EMY. Nō facilē (ut fortasse p̄tas) neq; breuē hac de re sermonē iter nos uideo fore: si disceptare cōtēderetq; cœpimus. Quare post coenā ī hortulos tuos. Hæde si placet cōcedēs: ubi te iudice si nō obstat antonius: quid hīc egoq; ualeamūs expiemur. AN. Nō rep̄igno: imo uero hēbo grās. Frustra eī differemus nisi eēt qui uerissimā rādē ferret eiussmōi de disputatiōe suā. HEDVS. Placet ut ad hortulos ī primis: deīde cū ad uel pascet ad ædes uel tuas antoni: uel meas diuertamus. Iudicādi at̄ munus suscipiā: eruditiores. Ego eī quid ip̄a quoq; de q̄one sententiā: malī dicere: q̄ de uobis iudicare. Illud tātmō efficiā ut quoadiuuet nostrē littere: nec uerite neq; mei iūreat opinio. Eoq; fiat ut iudi

ces nūc æqui nūc iniqui nūq̄ neq̄ uobis neq̄ mihi de
futuri sint. Nā ista de q̄one fuisse semp̄ uaria: hoīum p̄
cuiusq̄ affectu discrepantēsq̄ snīa: Sed de hoc postea.
Nūc ad cōnā discedamur. **EMY** Fiat quandoquidē
& t̄ps est: & para oīa. **HEDVS** Solēt iter epulaulū
ii potissimū tacere: qui nimia esurie curā ue p̄munē: q̄
rum alterā & si uariis uobis cibus potuit abstulisse re
or tamē ita incidisse uos in alterā: ut qui nōnunq̄ estis
loq̄ciores: mutire quidē hactenus neuter uestram quire
re: maiori quodā desiderio studio ue affectus. Nā quā
diu cōnatū est: p̄spexi utrūq̄ deiectis in mēsā oculis
excogitare magis (ut opinor) quid alter alteri aut obie
cturus esset: aut respōsurus: q̄ qui cibus ex oībo lautissi
mus uideret̄. Ex quo p̄spicue itelligit̄ illud nō falsum
esse: nō minus eū laborare oportere: qui animi q̄ qui cor
poris uiribus ē certaturus: magnāq̄ uim esse non tā in
dicti belli q̄ suscepti: ex quo nō uictoriā solum: sed etiā
laudē & gloriā p̄ utraq̄ sese domū relaturā arbitrat̄.
Quare si satis pari estis: hīc iā in pugnā abundū cen
seo. **ANTO**. Ego (ut p̄ me respōdeā) nunq̄ nisi arma
tus iam pridē certamē suscepissem. **EMY**. At ne ego
quidē id obuli t̄mpis? Propandū igit̄. Sed si non ma
gnifico apparatu minusq̄ opipare uos accepi: uelī id eo
cōsilio factū existimetis: ut agiliores oēs ad pugandū
expeditioresq̄ ess̄ mus. **HEDVS**. Imo istud ego aua

icie: nō etiā frugalitati dandū puto. Itaq̄ tibi non mō
 nō ē referēda grā: sed ne habēda quidē. ANTO. Ita
 sane. Nā qui in amicos ē auarior: is p̄tinus erga se il-
 los efficit: nō tā illiberales q̄ igratos. Sed hęc alias: quā
 doquidē iā aduerspascit. Igit̄ tādem aliquando auferri
 istec hīc iubeto. EMY. Vinā quæ hic mō cōsumpsistis
 possent his cū reliquiis auferri oīa. Efficerē p̄fecto: ne
 frustra de me questi esse uideremini. Vex̄ abeamus: &
 ne quid amittamus t̄pis: mihi quidē nō incōueniens uī
 det̄: si iter eandū ad hortulos: cōp̄tā iā dudū de Cupi-
 dine q̄onē p̄seq̄mur. Sic. n. imitabimur Aristotelē: qui
 de ambulās disputare sēpenūero solebat. HEDVS. Be-
 ne mones. Sed q̄ iter capis? Nō. n. istac recte ad nostros
 itur. EMY. Quī ad istos ip̄os hęc uia & si paulo lon-
 gior: tamē & amēnior & p̄ anior ē. Nā istac eūtibz est
 tū tardita: i. tū molestie ī primis tenax cōeūū: deīde pa-
 lus illa anguibz redūdās: ut omniā ranaz coaxatiōes
 quæ nos obtūdāt: disputationēq̄ īpediāt. Hac uero: ut
 nō nescitis: tū floribz distincta prata: tū lætæ segetes: præ-
 terea suburbana p̄dia p̄ multa arboribz cōsita diuersi
 generis: sed ea p̄fertim in quibz nostra solet helia uer-
 sari: incredibilē nobis sunt allatura: & refocillationē &
 uoluptatē. ANTO. Haud falsum ē (ut cerno) amyli-
 ne t̄itū illud uulgi sermōe p̄uerbium: linguā assidue
 īpelli: ubiq̄ p̄sto esse ubi deus doleat. Quid ut heliā me

moras: ueluti si hanc fortassis offendemus: teq; respexerit: nō continuo percussus uictusq; nō ppositae questionis solū: uerumetā ipse tui obliturus sis. Quod si id ignorat nondū sane didicisti: quamobrem cupidinē cecū finxerit. EMY. Si sic existimas Antoni: explica quāso euidentiū omnē quā ea de re pbas tenesq; sniam: ut mihi deinde aut negare liceat aut cedere. Nā ista quidē uerba indicant: nullam mihi uicem hac in cōtrouersia familiaritatē esse posse. Quid enī tā falsum est: ne dicā insanum: q̄ cēlere eum qui uir sit ad unius puellae aspectum posse a pposito deterri placq; deficere. ANT. Vter nostrum insaniat nō ante iudicato: q̄ in heliā inciderimus. Quod si euenerit: nō magnope mihi elaborandum esse in respōdendo arbitror: q̄ tum expro ipa tibi respondebit cōscientia. Siquidem uereor in primis ne tibi accidat quod Terēntiano illi phedriā qui apud pmenonem seruum queritur: seq; miser atq; incōstāte confitetur. Torus inquit tremo horreoq; postq̄ aspexit hāc. Deinde ne id tibi quoq; possim recte dicere: quod ille ipse seruus cum dominum ut animo bono esset hortaret inquit. Accede ad hunc ignē. Iā calesces plus satis. Sed opinione fere omnes ducimur. Fallimur igitur plerunq;. Quid enim quisq; ualeat nō ante plane intelligit q̄ tentauerit. EMYLIA. Recte tu quidem et sapienter.

.VI.

II ANTO. Interea uero de cupidinis simulachro quid peete pictoresq; senserint uestigabimus. Et mihi quidem hæc inquisitio nõ omnino facilis uulgarisq; uidetur. Sunt enim quæ multifariam & dicantur & intelligi atq; explicari possunt. Sed cauendum est ne sine ineptiæ sibiq; inuicem repugnent multiplices numero & sententiæ. Quare quod sentio ita dicam: ut si forte uerisimilius quicquã affereris: non esse uelim pertinacior. EMYLIA. Prudenter istud quocq;. Id enim ad bonum uirum ita pertinet: ut nihil magis. ANTO. Et si nescio eum esse me quem prædicas: opto tamen is fieri & contendo.

III Sed ad ppositum. Primũ de cupidine quæri solet: an idem ipse sit amor: nec ne sit. Que res ut facilius ualeat explanari: paulo altius repetenda est.

III Nam cum plures inueniantur Cupidines: qui sit is de quo dicimus: antea explorandum censeo. Equidem disputans apud Ciceronem. C. Cotta in tertio de natura deorum libro: dicit ex ueteri grãcia colligi tres cupidines fuisse. Vnum qui Mercurio & Diana natus sit. Alterum qui Mercurio & Venere secũda. Tertium qui idem Aneros Marte & Venere tercia. Verum Tragicus ille (quisquis fuerit quem nonnulli tradunt Senecã fuisse iuniore: ex tribus primum se stulit cum inquit. Dura non mihi generata pōte: quã uocat

matrem geminus Cupido. Cum igitur ille quauis Mer-
curio patre: nō tamen Venere: sed Diana matre natus
sit: apparet nō esse eum qui amorē facit. Ex duobus au-
tē reliquis qui sit is de quo quærimus: magna quæstio
est. Nā si poetas imitabimur: qui uidentē uoluisse eūde-
m esse cupidinē: qui nūc auferat amorē: nunc auferat
(Nā hūc & Tragicus ille ut diximus geminum appel-
lat: & de hoc ipso in Metamorphosibus primo ita inquit
Naso. Dixit: & eliso percussis aere pennis. Impiger um-
brosa parnasi cōstitit arce. Atq; sagittifera p̄mpsit duo
rela pharetra. Diuersæq; operum fugat hoc: facit illud
amorem. Quod facit auratum est: & cuspidē fulget acu-
ta. Quod fugat obtusum est: & habet sub arundine plū-
bum). Si hos in quā sequemur: cōtradicemus. C. corā siue
Ciceroni potius. Sed huic nō assentiri certe nequeo: qui
obscuriora illa p̄culdubio patefecerit. Neq; enim ueri-
simile uidet: neq; patet ipsa ratio: ut res eadem natura
pariat: non tam diuersos q̄ contrarius effectus. Ignis sa-
ne auferre calorem potest: auferre nullo modo potest.
Erit igitur alius qui faciat amorem: alius qui detrahat
Cupido. Vterus ergo geminus. hoc est. alterius simi-
lis dicetur: tum suo atq; matris nomine: quandoquidē
uterq; & Cupido nuncupatur: & matre Venere quā-
m̄ non eadem ortus est: tum munere sagittandi ferien-
diq;: tum deniq; alarum curus equorumq; apparatu.

Naso et cupi
dine

.VII.

Re autē hoc est. effectu atq; natura nō dissimilis solū sed oīno cōtrarius hostisq; ppetuus. tā& si illud aduersādi nomē posterior sibi potius uendicat : q; prior ille secundū naturā hic contra facere uideat. Quod enim

.i. anteros græce dicitur : id latine cōtrarius amorisq; huic ille semp aduersetur. Neq; uero hoc loco amorē a cupiditē inieciū. sed ipm cupidinē iniiciētē intelligo. Nā græci utrunq; uocant : Quos quidē Maro imitatus ī primo æneidos libro amorem deū dixit. Sed tamē eam rē (ut refert Seruius) discreuit epitheto. Addidit enī aligez. Ita sane effectu est : ut sit prima illa quæstio soluta. aliud cupidis eē propriū : aliud amoris. Multū .n. inter causam differt & effectu. Cum igit ex tribus eū teneāus Cupidinem : de quo dudū sciscitati sumus. (Est .n. is quē Mercurio & Venere secūda C. cotta natū retulit.) primū uideat mihi esse dicēdū : cur mercurio & uenere genitus dicat. post de eius simulacro atq; forma : que quidē a poetis fere singulis : qui hac de re aliquid scripsere : nō nihil sortitā est accessionis. Deīde (ut cōstituerāus. itēpiandum quid sibi unū quodq; uelit. Postreō nisi uobis erit molestum : nisi tempus defuerit. explicandum quæ natura atq; uis eius quoq; sit cupidis. quē huic cōtrariū esse dixiū. Id eī pspicio genis huāni societati maxie conducere. EMY. Ita fuerit fortasse. Sed cū Anteros iste (ut in

cuius adulterio natus sit: naturamque contrarium: non uideo
cur non tanquam insigni singularique macula notatus & in-
humanus atque ferus: sperni ab uniuersis abiectus debeat.
ANT. At non hunc aut illegitimum esse diximus: aut con-
trarium naturae: sed uideri. Qualis autem & unde sit: post
uidebimus. **EMY.** Istud quidem Antoni & cupio & op-
tato: modo prius doceas si potes: quemadmodum queat fieri.
ut quam Venerem Tragicum & mari genitum & gemini
cupidis parentem facit: ea non nisi alterius mater sit.
ANT. Ego uero existimo Tragicum & si cupidinem ge-
minum esse dixit quod duobus idem nomen sit: uerba tamen
sensumque non nisi ad eum retulisse: qui matrem haberet deam
pro generatam. Quod quidem perspicue ostendit in sequen-
tibus. Nam cum de amoris auctore cupidine plura dixisset:
de altero huic aduersanti ne uerbum quidem fecit. Quod
nisi celebrius ita esse: oportebit aut Senecam istum aut Cice-
ronem: aut utrumque forsitan mendacem uanumque & esse et ha-
beri. Sed mea sententia ut antedixi cedendum est Ciceroni:
quando quidem hunc & studiosissimum graecarum literarum:
& picissimum haud dubium est fuisse: nisi forte poetis non
etiam oratoribus est tributum promissum uel disputare de fabu-
lis. Quod si ita est: expecto quid tu maxime cui primas
partis non pauci poetarum huius temporis dari censerent: affe-
ras uel uerisimilius uel clarius. **EMY.** Illa ne nostra
est Helia: an non est? **ANT.** Istud ubi est monstrum?

VIII.

EMY Monstrū! Imo dea: quæ nos uersus p̄xiō hoc
 in prædio obābulat. **ANT**. Nihil est hodie præterea
 disputādum: quādo quidē interrogato respōdendū est.
 Incedētes forminas uideo cōplures. **T**ua uero ista quæ
 sit: nōdum aīaduerto: q̄ nulla sup̄are ceteras neq̄ cor
 poris magnitudīe neq̄ forma uideat̄. **EMY**. An non
 eā cernis: quæ lauro nūc adhæret? **ANT**. Iam uero nō
 (ut tibi p̄suasisti) deam: sed foeminā a reliquis nihil om
 nino differētem cerno. **V**ez eīmuero neq̄ lauryz cerno
 neq̄ te. **EMY**. At tecū loquor. **ANT**. Mecum for
 tassī loquerere: si uiueres. **V**tinā igit̄ tā facile excitārī
 posses: q̄ peristi. Excitemus ab īferis mi hæde poetas il
 los ueteres: si possumus. **N**ā hic noster una forsitan re
 surget. **EMY**. Quasi uero sit īpossibile huiuscōdi re
 surgere mortuos. **ANT**. Non poteris p̄fecto: dū oculis
 istis p̄sequeris Heliā: deq̄ hac loqueris etiā absente:
 dū memieris cogitabisq̄: dum̄ dēiq̄ nō nihil remāebit
 morbi: Sed de hoc alio loco aptius. **N**ūc ad rē de qua
 sermo fuit redeāus. **T**e quidē rogaram: ut poeta prope
 græcus nobis patefaceres: si quid forte præter ea quæ di
 ximus de cupidīe: esset recōditum ī græcorū cōmenta
 riis: quod lateret oratores: eos p̄sertim: qui litteris græcis
 multū opere dedissent. **T**u uero rep̄tino mulierculayz
 occurso īterceptus: nō quid dicerē: sed quid intuereris
 obseruabas. **D**ixi obseruabas: quasi uero id præterierit:

quod quāto ad has p̄p̄inquāus magis: tanto sit recētius
EMY. Sentio id quidē: atq̄ (ut p̄dixerās) me ip̄e iam
iā & cœcum esse fateor & uictum. Cœptā igiē disputa
tionē uel tantisper intermittas uelim: dum ad desītiatos
cōcedamus hortulos. Haud enī dubito: ubi has nō ui
dero: cōtinuo. in me ingenii uim ōnem excitādam esse.
Quod si mēs ne tum quidē exp̄giscet: certe uel cras re
spōdebo: uel ad summū perēdie. Nō. n. solet obscuris per
plexisq̄ de rebus breuis esse disputatio. Quare ne istā
quidē quā plōngā fore arbitror: hodie p̄ficiemus: cum
p̄sertim sero cœpimus importuneq̄ cōtendere. **ANT**.
Ergo morigēz tibi esse me oportet usq̄ ad hortulos!
Ita sit sane: quādoquidē nō tā cum Hædo q̄ tecū comu
nis mihi est certatio. Alioquin uideo frustra me orōnē
habituiz: nisi aliquid forte dixerō: quod & te faciat at
tētum: & tamē haud lōge a p̄posito abhorreat. Dic igi
tur (oro te) hāc nē ames Heliā. **EMY**. Dicā equidē.
Verz p̄peremās: ut æque atq̄ tu illa me audiat respō
dentē: q̄q̄ id ne quicq̄ est futuz: nisi cū corā erimus: tū
rursus me istuc ip̄m roges. **AN**. Te ne corā illa de ea
ipsā rogē scilicet: ut me itelligat pro te sibi lenonē esse
EMY. Minime uero isto modo: Sed ita tēperāter: ut
ad me oīa: nihil ad illā rettulisse uideare. Nunc ergo
roga: quāso te. **ANT**. Faciā: modo me a risu cōtinere
possim. **EMY**. Quid rides? **ANT**. Nempe q̄ quasi

.IX.

amās erubueris. EMY. O utinam amare satis esset: pe-
 reo etiā. ANTO. Perspicio id iā quidē. Proinde ue-
 reor ut decedas intestatus. Nā speravi saepenumero pro
 tua in me beniuolentia & charitate singulari: heredem
 præter me a te esse instiuendū neminē: quādoquidem
 hoc ipm in te facerē: si forte coningeret me isto ipō in
 discrimine pauoreq; uersari. Sed neq; qui scribat habeo
 neq; testes: q̄ nisi manus labat: potes ipse scribere. O di-
 em hunc mihi faustū fortunatumq;: si has saltē scēmas
 quæ in testamēto legibus repudiātur: deus nūc mihi ali-
 quis in uiros uerteret: satis enim testium haberemus. Sed
 quoniā id nō datur: quod quidē & mihi gratissimum
 & his certe (ut uultu indicarūt) gratius fuisset: cupio uel
 istud Emyliane: ut emori differas quantum potes. Potes
 autē profus (ut existimo) si potes hinc discedere: & qui-
 dem pceleriter. EMY. Sane acta res ē: uno isto uerbo
 cōmouisti: fugasti mulieres. ANT. Ego ne? Fugarūt
 sese ipse potius: quippe quæ sibi ut æquū est prælatos esse
 uiros q̄ indignissime uulissent. Ex quo intelligitur q̄ in-
 saniant qui effœminant: cū foeminas cernamus & inui-
 dere uiris: & suū quāq; sicut xum odio habere: optareq; in
 uirilē formā ueri. Sed ad me redeo. Quæsierā nūc ama-
 res Heliam. Nepe ut si (id quod effecisti) facerere intelli-
 gerē mihi minus esse elaborandū: satisq; omnino factū
 fore: si de cupidinis parentibus simulachroq; quod pos-

se senserint: breui interpretarèr. Nam ne dimidiatum qui
dem uerbū me platurz arbitror: quin tibi cōsciū totum
mox agnoscas: eamq; ob rē mihi protinus assentiare ni
hil repugnes. Sequet̄ etiam credulitas & cautio quādā
sorz qui acceperint aliquādo hęc ita a nobis eē dispu
rata. EMY. Fortasse: si ne illud quidē ignorauerint
& te qui disputes: & me qui istuc ipsū probē amore
aut affectos eē aut fuisse. Opinor enim hac de re nemi
nem aut disceptare recte posse aut iudicare: qui non in
ea uersatus: magnū diu fecerit periculum. ANTO.
Quasi uero nulla de re quisquā disputare possit quam
nō sit expius: quippe qui nūq; aut ī aliis cernere: aut au
dire ab aliis: aut deniq; legere ediscere id potuerit: de
quo postea disputat. Sed si istud fortasse cōcedēdum ē:
quod tamē negari plāe potest: ne illud quidē nō cōfite
rū poetas in istiusmōi affectu p̄frūdo excolēdoq; ma
xime p̄cīpes fuisse: qui & imaginē Cupidini admirā
dā insignēq; tribuissent: & illū nō mō deū: sed deū eti
am deoz eē uoluissent: quippe cui ne ip̄e quidē Iuppi
ser deum atq; hominum rex (ut aiūt) qui uerit obsistere.
V. Verz ut poetas grācos relinq̄mus: quādoquidem
nostri ab illis mutuānt pluriā: sed ea p̄ferū quę ad hoc
disputatiōis genus uident̄ p̄tere. Cupidinē Maro pu
erū formosum eē finxit: eūq; aligēz & cœcū: qui ocul
ū ignē hoc ē amorē inspiraret. Ex quo intelligit̄ quę

X.

amoris sit definitio. Nihil enī ē amor aliud q̄ occultus
quidā ignis qui ī pectus admissus & cor urat: & uelut
ū uenenū p uenas currat: ip̄sq; in hærēs ossib;: medul
las uoret. Quā quidē animi passionem malūq; clādesti
nū quēadmodū efficiat cupido: Naso iis quos supra rec
tuli uersib; explicauit. Huic enī quē blandū ēē uoluit
adiecit arcū: pharetrā: sagittas easq; duplices: q̄s summo
ex parnasi uertice iaculare: q̄q; alterā ad eius aduersā
riū (ut diximus) magis peinet. EMY. Quī duplicib;
unus hic quoq; utiē. Ita enī Naso ip̄e alio scripsit loco
Sic ubi p̄lustrudib; puer ille sagittis: Spicula de pha
retra p̄mit acuta sua. ANTO. Ne id quidē ad rem
nō facit. Non igitur fuerit prætèrmitendum.

VI. HEDVS. Neq; illud quoq; quod mihi nunc
occurrit: utriusq; Cupidinem duobus uiri relis: quorum
altero (ut recte Naso inquit) faciat amorem: altero de
trahat: non eum ipsū tamē: sed contrarium. EMY.
Quid dicit hic Antoni? ANTO. Prorsus non intel
ligo ita solet res perstringere. HEDVS. Scitis me nō
uerbosum esse. EMY. Laudo istud quidem: sed non
ubi uerbis est opus. Explica igitur: atq; ita ut te nobi
scum loqui existimes: non solum tecum. HEDVS.
Quasi uero cum duo sint omnino amoris genera: unū
quidem honestum: alterum turpe: difficile permagnū
q; fuerit intelligere: eum qui uerouis amore ferueat

in altero frigere: q̄ uterq̄ alterum pati nequeat: ideoq̄
pellat. Horū enī cupidinum quisquis menti dominaē:
ius utiq̄ tuē suum: contrārii depellit: fugat: exstinguit.
EMY. Isteq̄ quidem interpretatio & uerisimilior est: &
eam quā inter oratores & poetas de geminī cupidinis
differētia eē uidebat: quæstionē plāe sustulit. **ANT.**
Ita quidem uidet̄. Sed quædam petrarca noster addi
dit: quæ cupidini nō inepta quidē significatione maxi
me cōueniāt. Hunc enī ipsum nō modo puerz: sed cō
tra ac Naso uoluit puerz etiam crudelē: cuiusq̄ ingen
tes alas quas ille gēmaras esse rettulit: hic uariis esse di
xit coloribus aspersas. Deinde fingit igneo illum curru
quattuor ab equis hisq̄ albis (ut Naso quoq̄ scripsit) sed
indomitis effrenibusq̄ circūacto nudū insidere. Demū
q̄ innumerabilibus esse mortalibus circumdatū: quorū
alii capti uinctiq̄: uulnerari alii: nonnulli etiam occisi
uiderent̄. Hæc fere tota descriptio ē cupidinis. Nam re
liquos inuenio poetas dixisse nihil: quod abs tribus ill
lis eorū ue aliquo non comprehēsum prælibatumq̄ sit:
præter Apuleiū: qui alis etiam quiescētibus inesse ais
eximias plumulas: tenellas: delicatas: quæ tremule re
sultantes inquirere lasciuirent.

VII. Iam uero pictores hūc nō ab re quidem uelacū
potius q̄ cæcum esse uoluerūt: proq̄ suo quisq̄ iudicio
partim flammeū fecere: partim naturali quadā affecerūt

coloris suauitate. Deniq̄ p̄multi (nescio quā ob rem) au-
 reo illum diademate donauere: alii laurea corona. Vos
 uero si quid præterea aut uidistis unq̄ aut legistis: audi-
 stis etiā assertore. EMY. Videris tu quidē mihi p̄ter
 unū collegisse oīa. Nā quæ tabulae sunt mihi domi de-
 clarāt (ut itueri potuistis) huius cupidinis capillū perrā-
 tem & flauū ac crispū esse: perq̄ illius lacteā ceruicē la-
 te sparsum. Diadema uero myrtis frōdib; gē misq̄ con-
 textū. ANTO. At iste quisquis fuerit: si nō fuit Po-
 lycletus: qui sine mirabilī quadā rōne nīl pingere sole-
 ret: cene is fuit cui nemo huius ætatis sculptorū pictorū
 ue neq̄ sublimitate ingenū: neq̄ inuentione rerum ex-
 politiō neq̄ anteciret.

VIII. Sed de figmētis satis ē dictū. Nūc quoniā ad
 optatos dudū hortulos diuertimus: ē de secūdo particio-
 nis loco. i. de simulachrorū significatiōe disputādū: mō
 Emyliane aīo intēto ēē possis: ne quid effluat elabatq̄
 EMY. Nihil effugiet p̄fecto: tā & si tibi nō pollice-
 or quicq̄ me hodie respēctū: q̄ q̄ optimā p̄bere nox so-
 leat delib̄erationē cēsiliū capiūdi. ANTO. Probo id
 quidē: mō nō alia sit dilatiōis causa q̄ q̄ ne illa quidem
 improbāda ē quā suspicor. Nō eī adhuc forsītā reuoca-
 sti animū a sensib;: q̄ is p̄xime arreptus illecebris mu-
 liebris formæ: hāc ip̄am ueluti p̄sentē cernat: contēplet
 admiretur: optetq̄. diu prospēctare uoluptatis causa.

EMY. Perdifficile semper fuit diuinare quid cogitent alii: facturique sint. Noli igitur tibi persuadeas nihil me cras esse respondurum: quod hodie me non tam amare quam me te caput esse censes. Respondebo certe atque ita fortassis: ut intelligas me in audiendo diligentiores: quam tu in dicendo fuisse.

HEDVVS. Admiror utique cur exores dilationem: quasi uero nunc primum in controversia incipias contentioneque uersari: nihilque habeas consilii: nihil ingenii: nullam denique aut diuinarum rerum cognitionem aut humanam.

EMY. Grauius sane et recte me reprehendis Hæde. Itaque tibi morem geram: passimque ubi uisum erit: aut contradicam Antonio: aut respondebo. Sed quid tempus terimus: quasi uero nunc primum sol oriat: non etiam iam iam occasurus sit? Tu igitur Antoni tandem aliquando exordire.

Cupido uindicta:
IX. ANT. Placet id quidem et gaudeo. principio cupidinem quem autumo a cupiendo dictum: interpretor coniunctionis esse appetitum: qui ex iam illecto uoluptate sensu procliuitateque in libidine: quasi Mercurio Venereque oriat: quorum alter obscænis excitasse naturam tradit: quod aspectu proserpinæ commotus sit: et nuncius ac interpretus dictus: aliam ex procellosi maris spuma natam ferunt: quod quem admodum crebro maris motu (quod quidem elementum humidum calidumque est) conficitur spuma et eiicitur: ita humido ex aestu corporis titillatio proficiscatur: ex qua procliuiras ducitur dispositioque ad coitum. Quæ ubi sen-

XII.

suum iungitur contubernio. (Nā ad animum appetibili sensus quasi nuncii referunt: eumque quod suauissime mouent.) concipit pariterque appetitum illum uehementiorem quem eundem cupidinem esse diximus.

X. Hunc autem in primis eā ob rē pueris fingi puto quod qui eo fuerit imbutus: in puerorum morē ludis iocis uoluptatibusque ceteris delectetur: hisque potissimum studeat. Deinde quod ut pueris ea cogitatio est: ut quicquid egerit id esse rectum opinentur: ita libidinosi licere sibi omnia existimant: nec se quicquam non decere. Videmus item pueros abiectis noxiisque rebus oblectari: quin etiam saepe turpibus: easque tota uis animi appetere: atque ita: ut si haec aut subtractae sint aut negatae: continuo irascantur: exclament: lachryment. E contra uero labores utiles etiam minimos uiracitatemque refugere. Praeterea quod in puero sermo instabilis: ineptus: imperfectusque sit. Ad haec quod tener atque tractabilis mox contrahat amicitias. Sunt enim pueri ad familiaritatem faciliores. Postremo quod puerilis aetas facile corrigi et domari potest: quandoquidem mollis est et apta regi: quamquam amor si non ipso fere in exordio repellitur: rectius effugiem tenet puerorum: quos constat in dies adulescere: fierique robusti

XI.

(ores.

Propterea uero formosum hunc et egregium fecere quod dignitas et uenustas corporis magnam habeat uim in utraque parte. Ut

magis faciliusq; & capiat & capiatur: si praesertim laudata sit. Atq; eadē fere est de īgeniis p̄batisq; morib; ratio & sentētia. Vt ei in turpi muliere nōnunq; amantē ingenui mores: sermo elegās: familiā generositas: ornatus apparatusq; uestis. Ita nimis ī formosā respuit plerunq; humilitas: abiectio ruditas orōnis: nec tā uestis utilitas q̄ situs quidā & pector: ornāmētōrūq; negligentia q̄q; fortuna minus mouet oculos q̄ mores. Nō enī tā corpus q̄ animus amat. Sed ne illud quidē abest a causa: q; amātes sed potissimum foemine aut deformes sese auro alienis ue crinib; nōnunq; exornāt: saepe comunt: deniq; peregrinis tū unguētis tū colorib; inficiūt: aut formosā nō nihil adiiciunt ad formā: quo elegātiores pulchrioresq; iudicent. Quid q; extēto incedūt collo: sicq; agiles efferunt: ut uix terrā summā imprimāt uestigia! Speciosus ergo iure fingit̄ cupido: q; eorum qui amant quisq; speciosus p̄politusq; uideri & cupit & conatur.

XII Quod quidē stulticiā ac leuitatis genus facile ostendit q̄ recte hūc poetā etiā uoluerūt cœcū esse. Cū ei cōsilio rōneq; careat: nō uidet neq; quid uile sit: neq; quid honestū. Nulla enī rez distinctione sed passione tantūmō amantē duci palā est. Proinde impudēs: lasciuus: procax: petulans: quicquid cogitat: quicquid dicit: quicquid facit id nimis decere: aut certe uenia dignū putat: q̄q; idipm opinat̄ a cæteris ne animaduerti qui

.XIII.

dem aut suspicari ullo pacto posse. Cæcus quoq̄ dicit̄
q̄ nō muliebria uicia turpitudinesq̄ cōsiderat. Itaq̄ ut
de facietatis pœnitētia taceā: pro nihilo habet luxuriæ
obscœnitatē pollutionē fetorē. Quorū quidē omniū &
si quædā dictū atq̄ auditū molesta sunt: quædā etiā in
digna cogitant: ab illo tamē uel sola desiderant: omniq̄
studio quærunt ac diligētia q̄ eorū adeptione opinaē
se beatū fore. EMY. Si nō sum æque cæcus: non pla
ne uideo quēadmodū captus oculis cupido telū dirige
re certū ad locū possit. ANTO. Ne id mirū quidem
cū ea sit telorū eiusmodi natura: ut quouis hæc mō ille
torqueat: nusquā ualeat nisi ī pectus figi. Atq̄ ut picto
ribus aliquid nō iniuria fortasse cōcedamus: qui cupidini
oculos quidē: sed uelo obductos tribuerūt: q̄ malit re
cta nō uidere q̄ placita cōcupitaq̄ nō p̄sequi: uelū illud
interpretabor feruorē esse obstinationēq̄ appetitus. Qui
procul dubio iā in frenis: nō tā nō parat rōni q̄ hęc con
temnit atq̄ abiicit. Tāta est huius furoris uis atq̄ ima
nitas. Itaq̄ Theotimus quidā cū graui oculoꝝ incom
modo laboraret & amaret uxorem: interdicta ei a me
dico licētia coeundi: cupiditatis tam impatiēs impetuq̄
libidinis correptus moderari non potuit. Nam & pru
dens & sciēs se oculos amissurū: priusquā iniret uxore
ip̄o in æstu furentis cupiditatis & cōsuetudis apparatus
uale inquit amicū lumē. Hic ne Croesi quoq̄ opes non

profudisset: qui ne suis quidem oculis parcendum existiauit.
XIII. Costat igitur cur nudum finxerit cupidine: propter et
id quod sequitur: quoque frui maxime conceditur: reliqua spiritus omnia.
EMY. At ego ideo nudum fingi reor quod nequeat celari.
XIII. ANT. Sit ita sane: sed ne illud quidem falsum
est bonis omnibus cupidine nudum esse. Cum enim ut nonnulli uolunt
quatuor sint bonorum genera: unum animi: nois alter: tertium
corporis: quartum fortunarum: quae ad hoc redigi secundum illud
plane potest. Est enim externum bonum nullum est eorum quod
non a cupidine corrumpatur aut debilitetur aut auferatur & in pri-
mis lumen ingenii atque uis. EMY. Non tibi assentior an-
toni quod plerisque ignauos rudes & agrestes quidem amor
effecerit ingeniosos industrios solertes: qui nisi hoc aucto-
re excitatore duce: nullam unquam consecuti essent neque in lite-
ris: neque in musicis: neque in ceteris liberalium artium studiis
disciplinam. ANT. Fateor in dies fieri acutius eorum qui
amant ingenium: sed ad ea tantum excogitata ac parata:
quae ad libidine pertinet accommodataque sunt. Segnius uero
ad honesta atque obtusius. Nihil enim mens quae istiusmodi
sit illecebris affecta: excogitare potest quod ad uirtutem
honestamque pertineat. Nec id dubium quidem: cum neque uirtus
neque honestas cum inimica uoluptate quicquam habeat commune. Sed
quid ego decorum uirtutemque commemorare: cum animus libidine infla-
maus sui ipse obliuiscatur: nedum actionum rerumque externarum
fereque nihil cogitet: nihil excogitet nisi quae admodum pec-

XIII.

cer: agatq; quid iurpiter: Est ei libido turpe quiddā & abiectū & malū: neq; malū tātūmō: sed malorū fere omnīū radix causaq;. De quib; si dicēdū ē singulis plōga sane peneq; infinita fuerit orō. Quid eī sceleris nō excogitauit p̄fecitq; luxuria: quæ ut licētia maiore expediti oreq; uiri posset: nō cōiuges solū & p̄p̄p̄inos cæteros: sed ip̄os etiā parētes sæpe uenēo nōnūq; etiā ferro sustulit: ut taceā de abortiuīs ip̄oq; in puerp̄io extinctis infantib;.

XV. Quod si nō mō uiciū ē luxuria: sed iuētrix etiā nurixq; uiciorū quib; qui ē deditus: necesse ē eorū quoq; seruū eē. nō uideo quēadmodū is dare queat op̄erā studiis liberalib; quæ utiq; nō seruū & alienū & uīctum: sed sui iuris hoīem liberūq; postulāt: q̄q; liberales disciplinas constat nō uirtutes quidē: sed media quædā esse: quib; bene maleuc uiri possumus. Nō igit̄ si quis quā luxu ip̄o suadēte impellēteq; aut musicus euaderet aut poeta: hunc continuo bonum uirum iudicabimus: sed profecto q̄lē illius studia exercitatiōesq; indicabunt EMIY. At eiusmodi artium auctores existimandum est nō nisi op̄imo & animo & sine ductos eē: cum in his inueniēdis perficiēdisq; maxime elaborarent.

XVI. ANT. Erit ergo nō tā nō bonus q̄ pessimus qui ad turpia parāda uet̄ op̄is disciplinis. Itaq; abutēdo iis reb; quib; gloria querit̄: utiq; p̄ter sp̄e atq; uotū s̄c̄et̄ ignominiosus. Cum autem nil tā op̄abile sit: tanq;

oībꝫ experibile q̄ celebritas noī's quæ nō nisi magnis la-
boribꝫ susceptis piculibꝫ aliquādo aditiis paratꝫ: & hu-
ic diuīo mūeri nihil tā aduerset q̄ luxuria: quæ (ut Ci-
cero inquit) cū oī ætati sit turpis: senectuti tamē sordissi-
ma ē: quid quæso extincto pudore atqꝫ fama restat ho-
mini quo gloriari recte possit: cū ob libidinū intē peran-
tiā id iꝫ m iā obscuratū deletūqꝫ sit: quo maximis fortasse
rebo gestis celesterrimā fuerat laudem assecutus: qꝫ si ea
ignominia nota sormis iusta sit: i his sane multo erit q̄
in maribꝫ & diuturnior & sordior: qꝫ p̄ multa sint uiro-
rum clarissima studia & artes: i quibꝫ cū laude & glo-
ria uersentꝫ: qꝫrumqꝫ illustratiōe ac splēdore conceptū de-
decus quodāmō regatꝫ: diluatꝫ qꝫ i dies magis ac sensim
euanescat: mō ne recidat. Feminae uero cū nihil habeāt
quo excellētes uideantꝫ p̄ter pudicitia: hac semel amissa
nō uideo quid p̄terea amittere: aut quibꝫ iā rerum etiā
honestatꝫ aditionibꝫ illā reparare queāt. Eis enī est hoc
probrū sempiternū recēsqꝫ & uiuis & mortuis apud eos
præsertim: quibꝫ ignicia nō fuit. Nā mihi quidē: credo
item uobis nūqꝫ huiuscemōi occurrūt: quin tāqꝫ stigmata
frōnibus i signia ferāt: earū etiā uetus macula cōfesti ue-
niat i mentē. At mariū libidies si nō recētissime appare-
at: aut uix aut nō oīo mēoria tenēt. Quod quidē eueire
iccirco crederē: quia sexui nostro. i. uirili facile ignoscere
mus: nisi & iꝫ qꝫcꝫ sœiæ eas sumo studio uariatꝫ: qꝫs

infamia notatas cognouissent: & inter se iurgantes quasi
insigne pbrū unaquæq; alteri obiectaret impudiciā.

XVII. Quid dicā de ualitudine ac robore: quid de
uelocitate: quid de pulchritudine: quid de sensibus ca
terisq; bonis corporis? Quæ pspiciūt est uoluptatum as
siduitate longe antè frangi: deficere: consumi: q̄ natura
ip̄a atq; ætas postulēt. Aiunt enim Hipocratē existi
masse coitū Venereum: morbum esse comicialē leuiorē.
Quid autē ineptius? quid turpius effœ mīrato uiro: quē
nunc macie: nūc palore: nūc odore illo obscenissimo af
fectum esse cernimus? Nihil ne pariunt̄ renes: nihil ca
put: nihil quod reliquū est membrorū: si ab horū singu
lis coitus nō nihil trahit. Sed mittamus concubitū. An
corpori nihil detrahunt algores: nihil æstus: nihil im
bres: niues: uenti: metus: sæpe etiā longum iter: præterea
labores aliæq; eiusmōi plurima: quæ miserrimi homīes
experiunt̄ sæpe numero ac ferūt libidinis explēdæ cau
sa. Nihil his nocēt crebræ multaq; ad noctem uigiliæ:
Nihil deinde insidiæ. Tū rixæ non mō cum rivalibus
& uagante noctu iuuentute ciuitatisq; custodibus: uerum
etiā cū amicis uel maritis uel propinquis? Quid refe
ram eorū pericula atq; clādes: qui in amicorū ædes per
fenestras stillicidia ue īgressi: indeq; deturbati ac coacti
sele dare præcipientes: si nō animā amittūt: at mēbra fran
gunt aut collidūt. At qui (ut omitamus odia. in quæ hi

saep̄ incidunt & capitalia & sempiterna accipere cer-
te solent graua interdum uulnera: nonnunq̄ debilita-
ri obruncari etiam. Ex quo fit ut frequenter inter ci-
ues dissidia nascantur. Sequuntur demde seditiones
euerfionesq̄ urbium. Ocio autem atq̄ ignauia: prae-
rea gula somniq̄ indulgentia diuturna: quae quidem
ministrae sunt pagulaq̄ libidinis: marcescere corpus:
intempestiueq̄ interire certum est. Plures enim Hiéro-
nymus censuit uini ciborumq̄ superabundantia & co-
pia: q̄ ferro mori.

XVIII. Iam uero fortunae bona: ut opes: ut hono-
res: ut potētiam: ceteraq̄ generis eiusdē: quid magis ob-
scurat: minuit: exhaurit q̄ uoluptas. Est enim bonorum
uorago quaedam minimeq̄ faciabilis. Quotus ē quisq̄
est qui libidinē secutus nō tam largus fiat q̄ prodigus.
Nā neq̄ suscipiendorū sumptuum: neq̄ pecuniae effun-
dendae: nec deniq̄ contra hēdi aēris alieni ullam habet
considerationē. Maxime autem ii quibus magnus est
animus: appetunt quæruntq̄ in primis ea quae ad or-
natū spectat cultūq̄ corporis: ut uestis elegantia & co-
pia. Deinde quae ad magnificētia & liberalitatē ut ua-
ria supellectilē: ut equos: arma: signa: tabulas: ceterosq̄
rei uel familiaris uel militaris apparatus nō necessarios
Pecuniā aut supra modum q̄ ea maxime sic necessaria
ad largiēdi facultatē. Sine q̄ quidē benignitate uix id

.XVI.

quæit adipisci quod concupiere. Quis aut recenscat quã
tum pecuniarum quumque reliquarum rerum conferat in eas
largitiones: quæ nõ modo amicæ huiusque necessariis fa-
miliaribus ancillis beniuolentiæ captandæ causa. Sed
quæ musicis quoque parasitis histrionibus lenoni lenæque
tribuunt. Postremo summo studio parantur epulæ: in-
struunturque conuiuia tum ad gloriam sociorumque oblectationem:
tum ad profuerdas uoluptates. Quibus rebus multisque præte-
rea id genus efficiunt: ut infinitis uere facultatibus opus
sit: atque ideo si etiã magnæ fuerit: hac tamē sumptuum af-
siduitate & imoderatione absumant. Denique cupidinẽ
nonnulli iccirco quoque nudum fingi putant: uel quod (quemad-
modum ut etiam Emyliane sentis) nequeat regi amor:
pareatque omnibus: uel quod nihil habeat defensionis.

XIX. Quæ itẽ uolare dicunt: tum quod agilis expeditus
celerque sit omnibus in rebus: quæ (ut antediximus) ad capessen-
dã uoluptatẽ ualent: tum quod ea semper soleat optare & persequi:
quæ singularia & summa iudicant: siue perclara illa sint in-
genia egregiique mores: siue honores magistratuum: siue ge-
nerositas nomẽque familiæ claræ & diuurnũ: siue formæ
pulchritudo robur ue corporis: seu denique fortunarum
abundantia & copia: tum etiam quod uoti compos incredibilis
sæpe gaudio ueluti uolans exulet: & summa gestiat
inauditaque læticia. Sed fuere præterea qui opinaren-
tur iccirco aligerum amorem dici: quod & leuis &

instabilis cito euolet. Quā profecto sententiā haud im-
probandā puto: sicut ne eorum quidē qui existimauere ea
ob rem illi alas addi: quā quasi uolās quā celerrime discun-
tur: quā hoc ad inuisibiliū sagittarū uelocissimum repen-
tinumque uolatū: illud ad aetatē cupidinis aptius refert.
EMY. Quin etiā aliger dici recte potest: quā uniuersū
uolitet per orbē: neque homines solum: sed bruta quoque oc-
cupet. ANTO. Sed ne hęc quidem semp̄: nec omēs
homines Nā hos inuadere quidē potest: uincere autem
& occupare nisi molles: nisi fragiles uolentesque nō po-
test. Mihi uero alarū appellatione duplicem amantū
spem intelligi magis placet. Sperat enim animas primum
amari: deinde etiā potiri. Ideoque nō frustra additū eas
alas & magnas esse: & infinitis pene colorib; notatas.
Siquidē inest amantibus ingēs quaedam atque incredibi-
lis spes consequēdæ potēdæque uoluptatis: si etiam quem
admodū & utrum ne consequi aut potiri possint: non-
dum uidēt. Immo uero impossibilia nō solum difficilia
plerūque aggrediunt. Quia enī in re nō faciunt periculū
quippe qui confidentes excogitēt: explorent: tentent em-
nia quibus suspicantē reciprocam ad amorē allici ami-
sam posse. Cum igitur cupidis atque ideo ingeniosis astu-
tisque assidua fere uariarū adsit cogitatio eiusmodi rez:
quæ profecto ter recēseri queunt: ut prope innumerabi-
les uideant. Sūt enī hęc tenellæ illæ delicatæque plumæ:

.XVII.

lae alis infusae: quae tremulae resultat: inquietae lasciuunt: oculo augent: haud incredibile fuerit alas Cupidinis in circo mille coloribus distingui: quod amantes sperent sese id multifariam adepturos quod concupiscunt.

XX. At illud sane admirandum est eum qui blaudus sit: item crudelem esse: nisi tempora distinxerimus. Non enim eodem idem tempore & blaudus & crudelem esse potest. Initio igitur blaudus: quod rudi illa eius sagitta. i. recenti uulnere iam sensibus leniter percussis placeat: sitque maxime iucundus ac suauis. Crudelem deinde quod efficiat hominem sollicitum: anxium: furibundum. E M Y. Ego uero dixerim cupidinem non solum initio sed semper blandiri suis: dum eius legibus parere: eumque sequi maluit. Siquidem epulae immo deliciae sunt amantium: quae tu furorē anxietatem sollicitudinem appellas. Quod si non ita esset: nunquam illi neque tot labores tantisque molestias ultero sponteque susciperent: neque animo non iniquo ferrent. At ubi quis rebellis esse uolet: hunc protinus tanquam fugiuntum insequitur cupidus: agitque crudelius. Quod quidem solet iis accidere: qui siue iniuria & fastidio affecti siue desperantes ab amore discedere conantur. Nam haud multo post uicti uinctique recordatione uel praeteritae uel speratae uoluptatis: ita postea uexantur ut ardeant furantque aperitius. ANTO. Et si forsitan conaris a me longe alienus aut esse aut uideri: tamen neque uerbis neque re dissen-

nis: quandoquidē confiteris labores infantiā crudelitātē
q̄ cupidinis: nō iis qui æquo sed qui iniquo animo fe-
rūt graues esse: eosq̄ torqueri atrocius qui deserere amo-
rē uoluissent. Quod de illis quidē licet raro dicere: qui
oīo iam deseruere Nec tamē ideo amātibz nō dolent
quæ p̄petiunt q̄ dolorem dissimulāt: nec querunt. Op-
tarent nimis nō istiusmodi affici erumnis: quas tu de-
licias uocas: ego potius miserias. Habet igit̄ amor mole-
stias furorē feritatem: & si p̄cipio blandus (ut dixi-
mus) dulcisq̄ uideatur.

XXI. Talem quoq̄ indicat sagitta telumue: quod
nō aureum Naso sed auratū appellādo: plane significa-
uit munus exercitiūq̄ cupidinis non (ut amātes existi-
mant) fortunatū delectabile gloriosum esse: sed tāummō
uideri. Quale uero foret p̄ acuta cuspide mox patefecis
q̄ hæc altū ac graue uulnus penecq̄ insānabile infligat
Nihil enī amore penetrabilis: qui quidē ad int̄ia usq̄
pectoris fugatis hinc curis cæteris illabit̄. Sed eos ferit
maxime qui uel ociosi sunt uel negligētes uel incauti.

XXII. Quam obrem amoris arcū interptor insidi-
as recte dici posse: quæ in eo potissimum latent: quem
de uoluptate habemus cogitatu. Cuius oblectationem
facile dixerim significari tortili illa atq̄ forti qua inten-
ditur cordula. Pharetra uero mihi uidetur esse uolun-
tas liberum ue arbitriū: ex quo p̄ficiat̄ cōsensus: quod

XVIII.

quidē telum esse autumo: quoniam ut id corpori sic ille
 aīo exitio esse solet. Tū igit̃ cupido extēto iā arcu au-
 ratū telū e pharetra educit iaculat̃q̃ cū cōmotus appeti-
 tus e uolūtate cōsensum in delectationē trahit uolupta-
 tis: sicut̃ hoīs in pectus repēte celeris auratic̃q̃ teli pacu-
 tā ac fulgentē cuspidē īpellit. Quæ p̃fecto nihil est ali-
 ud q̃ ip̃ius amoris delectatio atq̃ incēdium. EMY.
 Mihi uero nō uidet̃ a cupidinē quē appetitū esse uo-
 luisti: amorē p̃ficisci posse: cum is p̃cedat appetitū. Nō
 enī quisquā id appetit quod nō ante amet. Efficit igit̃
 potius amor appetitū. ANTO. Artas me Emyliane
 sed nō ideo cedo. Equidē nō nego cum quid appeti-
 mus id nos etiā amare. Cū uero amamus: nō continuo
 semp̃q̃ appetere ut quisquis suos amat liberos familia-
 res amicos: nō tamē appetit. Inest igit̃ amor ī appetitū: ī
 amore nō semp̃ appetitus. Quāobrē ut is de quo loqui-
 mur cupido p̃cutiēdo uulnerat cū p̃cutit: ita qui appe-
 tit amat appetēdo. Cōstat uero ante existere p̃cussionē q̃
 uulnus: idq̃ mox ex illa tāq̃ ex causa p̃ficisci: sed tāta
 tāq̃ īexcogitabili celeritate: ut ne p̃ctū quidē tēporis ī-
 teresse uideat̃. Nō ab re igit̃ telū cupidīs mirabile uola-
 tu ēē dicie: q̃ ubi sit appetitus ibi cōtinuo amor adsit at-
 q̃ ita: ut cū & ī illo & ex illo oriat̃ ab eo tamen diuidi
 nūq̃ possit: sicut̃ ne ab igne quidē uel calor uel incēdiū.
 XXIII. Cui simillimum amorem recte dixerim:

qui ab ignito ductus appetitu & cor medullaſq; purit:
& ueluti uenenum ita p uenas currit: ut exterius inter
dum flammã euomat: quã Naſo cuſpidem fulgentẽ ap
pellauit. Nam rubore & quidem maximo ſape aman
tum ora pfundunt. Inde q; ut arbitror pictorũ alii Cu
pidinem flammeũ fecere: alii naturali quadam affec
tũ coloris ſuauiate: q; hilari uultu ſeſe mutuo aman
tes ſuauiq; aſpectu proſequi ſoleant.

XXIII. Ex umbroſa uero parnaſi arcẽ & ſi iccir
co forſitã cupido iaculari fingit: q; is in quem tum im
petum fecit Apollo illic uerſare: cui mons ipẽ ſacer eſt
non ab re tamen poteſt interpretari umbroſam p arcem
hoc eſt p arcem & umbram cupidinem ſolere iis potĩ
ſimũ inſidiari: qui ſummo loco nati ac locupletes quicq;
ocioſi ſunt & deliciũ urinoq; dediti: cum præſertĩ etiam
Baccho idem mons dicatur ſit. Tam & ſi ne ille quidẽ
ſenſus fuerit alienus: eam ob rem in parnaſo. i. in Apol
linis domicilio ædeue cupidinem conſtituiſſe: q; ei potat
quibus Apollo ſicut etiam canẽtibus muſis præſſe di
citur: figuram diuinitatemq; tribuerunt.

XXV. Huius autem ignitũ currum quidam opi
nant eam eſſe in qua uolurat iacetq; concupiſcentiam
Quod ne ego quidẽ negauerim: ſed ad igneũ id uapo
rem tantũ modo nõ etiã ad currũ referẽt. Cui nimirum
animũ corq; potius comparauerã. Quod cũ cogitationũ

.XIX.

motuū q̄ inīūm sic: non dubiū est diuerſas pereunters
imagines: cognatiōeq̄ ſenſuū facile appetitai: & adha-
rere & cedere: moxq̄ huius facib̄ incēſum atq̄ excā-
deſcens trahi p̄ quā celeriter ab affectib̄ illis quattuor
metu: libidīe: læticia: dolore: quos gr̄ci morbos: noſtri p̄
turbationes uocāt: q̄ uel rationis expertes ſint: uel ratio-
nem ſpernant: uel rationi nō obediāt. Recte igit̄ equos
cupidinis præcipites effrenesq̄ dicimus: q̄ conſilio carē-
tes: neq̄ rōne: neq̄ orōne: nec deniq̄ uerberē domentur:
nulloq̄ cohiberi poſſe freno uideant̄. Atq̄ item candi-
dos: q̄ hi affectus ueluti ad rem p̄ineāt: ſintq̄ neceſſa-
rii: ſponte ulroq̄ ſuſcipiant̄. Vel q̄ ut candor obſcurum
corporis: ſic prauā quædam ac inepta: quæ tamen recta
uideat̄: quæq̄ horum cauſa eſt opinio: acie mētis obnu-
bilet & perſtringat.

XXVI. Sed ex his om̄ibus nullus magis aſſiduus
q̄ metuſ. Metuit in primis amās illud: decipi: falli. Me-
tuit deīde ne quid agat: quod amicæ aut graue ſit aut
moleſtū. Cōtraq̄ ne quid p̄ermittat: quod illi gratū for-
ſitan acceptumq̄ fore ducat. Poſtremo ne quid accidat
impedimēti quo ab amica deſerat̄: eā ue amittat: quāq̄
(ut taceā innumerabilia ſuſpitiōnū genera) quid nō me-
tuit amās qui tuta etiā formidat. In quo ſeruitus maxi-
me apparet: qua nihil eſt turpius. In quem enim timor
cadit in eundem (ut inquit Cicero) cadit ut ſeruiat: &

uictum quandoq; sese esse fateatur. O miseriam maxi-
mam. Illa ne parua est seruitus: amatorem singulis fere
horis pectine capillum calamistroq; componere: faciem
aquis diluere redolentibus: fictisq; colorib; afficere: do-
mo nisi redimitum non exire: consulere saepe speculum:
adire thermas: constrinam: scaenam: cursitare per uicos
per plateas: per templa: nullum deniq; non lustrare lo-
cum: ad quem pfectam esse amicam: uel cognouerit uel
putauerit. Quid q; continere se non potest: quin quoti-
die ad uisendas uel eius aedes properet. Neq; uero id
non saepe. Quid deinde non spectare solum: sed etiam
tantisper expectare: dum abiens amica rursus redeat.
Ex quo fit: ut frustra & accendatur concupiscentia &
augeatur. Quid q; pleriq; non amati amant. An non
illud quoq; miserimum genus seruitutis: tibicinibus:
histrionibus: parasitis: ne dicam lenonibus subesse. Prae-
terea non solum non quiescere: non bibere: non esse:
sed ne aliud quidem cogitare posse q̄ quod amat. Ad
omnem deniq; strepitum: ad omnem auram conuerti.
Atq; (ut omitam innumerabilia laborum & molestia-
rum genera: de quib; supra diximus.) quanta illa est in-
quietudo: saepe penumero cogitare: deliberare: statuere: que-
admodum amicam aut tibi conciliare aut reconcilia-
re plane possis. Nonne postremo cum illa fabulanti
tibi pectus haesitabit: & totus contremisces: & quamqua-

disertus es: quamq̄ audax: quamq̄ impudens: tibi uer-
 men oculi: uultus: uerba concident. Timebis ut fortal-
 sis illam barbaro quouis uerbo & inculto lædas. Itaq̄
 suppressa uoce ac hæsitanti uix proferes dimidiata uer-
 ba. Quod si amica seuerior sermone non aliquo fami-
 liari orationem tuam labantemq̄ animum erexerit: non
 solum multo ante meditata conceptaq̄ nequibus expli-
 care: sed ne recordari quidem. Quid si te animo etiam
 elato atq̄ magno eloquentem: rigido illa uultu: toruis
 oculis inimica fronte respexerit? Quid si discedens
 ueluti pecudem te neglexerit? Quid si clamore ma-
 ledictis ue reppulerit? An non magnopere commotus
 confususq̄ abcedes? Quid deniq̄: si quæ dixeris: ea di-
 xerit cuiquã insultanti tibi aut iniuriandi causa? At
 regressus domum: recensabis: discuties: interpretaberis
 amicæ uerba singula signaq̄ & gestus. Excogitabis
 quid deinde tibi dicendum faciendumq̄ sit. Quam ue-
 ro rapide currum metus trahat. Cicero declarauit in pa-
 radoxis. An ille tibi liber uideatur inquit: cui mulier im-
 perat? cui leges imponit? præscribit? uetat quod uide-
 tur? qui nihil imperanti negare potest? nihil audet?
 Poscit: dandum est. Vocat: ueniendum est. Eiicit: ab-
 eundum est. Minatur: extimescendū est. Ego uero istū
 non modo seruum: sed nequissimum seruum: etiam si in
 amplissima familia natus sit: appellandū puto. Tolerat

bilius est autē mori q̄ seruire: ei præsertim : a quo præter
uitup rium calamitatem p̄nicem consequi nihil potes.
Quid uero ip̄a de libidine dicemus: quæ ad id quod ui
detur bonum illecta & inflamata ita & rapitur: & cur
rum trahit: ut qui ea fuerit affectus: nō modo iudicii: ho
noris: artis: rei familiaris: sed sui etiam oblitus: neglectis
humanis ac diuinis rebus: contemptisq̄ periculis: con
sistere non possit: nihilq̄ audiat molestius q̄ correctio
nem: admonitionem: consilium. Quam quidem libidinē
quæ recte etiam cupiditas dici potest: non dubium est
inducii fieri effrenatiorem: q̄ dilata res & expecten
tur & appetantur ardentius. Quod si tantus est in ex
pectatione furor: quantus est futurus cum potestas affue
rit potiundi? At leticia qui affectus est tercius: nō uti
q̄ minus turbulenter currum trahere uidetur. Nam ani
mus non solum cum diu magnisq̄ angustiis quæsitam
percepit uoluptatem: sed cum eius etiam adipiscendæ
argumento aliquo spe ducitur: quasi iam concupitum
adeptus sit: eoq̄ ponatur: inaniter effertur: gestit: exultat
q̄ effusius. Ita fit: ut constātia penitus reiecta cōcitatus
feratur: uel ad ineundam consuetudinē: uel ad reti
nendam.

XXVII. Reliquus uero sine rōne affectus est do
lor: quo nullum existimo seueriorē. Nā (ut ait Cicero)
sum omnis perturbatio misera est: tum carnificina est

.XXI.

dolor: Qui ubi pupugerit animum: uolentius currum trahit. Equidem id plerūq; accidit: ut si quemuis alium amica uel respexerit uel aspexerit suauius: si quid cuiq; familiarius locuta sit aut largita. Contraq; si hāc quisquā nutibus nuncio beneficio ue tentauerit: immo si uel aspexerit: confestim miser ille dolore immanissimo uexatus excruciatuſq; efficitur studiosior: sollicitior: promptior: & uerius ut loquar: stultior. Mox enim per amicam uiciniam bacchatur: aedes circuit: conatur & uideri & haberi non modo elegantior: uerumetiam praestantior & dignior. Nihil deniq; praetermittendum arbitratur: quod ad alendum amorem: corroborandumq; ualeat: si praesertim amica dissimulauerit amorem: aspectumq; auerterit. An non tum uel maxime currum dolor trahit: cum riuales quis odio dolis insidiis obreſtationibus rixisq; prosequitur? Demum non dolere is non potest: qui cum ei fortuna opportunum locum tempuſq; obtulisset: quicquam intermisit: quo potuerit aut amicam inducere: inflammareq; facilius: aut ea forsitan potiri. Qui quidem dolor cum ut creberrimus: ita sit acerrimus. Adest enim quotiens conatur animus efficere: quod aliquādo praetermisit: sepe non tam trahere currum credit q̄ distrahere. Sed de hoc satis.

XXVIII. Iam uero innumerabilium mortalium qui curru additi in quattuor genera partiunt: ea signi

ficatio uidetur: ut si tantummodo capi iudicentur: qui
aut eleganti forma: aut ingenuis moribus gestu ue libe-
rali repente delinunt: in primis ad amandum moti sunt.
At eos etiam uinctos censeo: quos aspectus muliebris nu-
tusque illexerit: atque ira: ut nullum respiciendum putarint
iugum seruitutis. Porro uulneratos: qui diu in eius mo-
di studiis uersati: usque adeo debilitati sunt fractique: ut
magnam pudoris partem uerecundiaeque perdiderint.
Qui uero mortui dicuntur: iis non uideo quid super sit
spiritus nedum uirium. Nihil enim habent quo plane
uiuere probentur: si ipsum etiam quo credebantur uiuere
animum prodigerunt: ut qui libidinibus obruti: nihil
aliud cogitant nisi delicias: nisi crapulam: nisi adulteria:
stupraque & scorta noua.

XXIX. De cupidinis capillo quem flauum ac crispum
esse: perque lacteam ceruicem sparsum ferunt: quid dicam uix
inuenio: nisi forte significat illecebrosam miseriamque il-
lam perceptionem uoluptatis: qua quiuis amator irretitus
que se unice & amari ab amica: & hac potiri existimat:
se quoque ipse quem foelicissimum opinatur. Quod si non ita
est: non intelligo cur aedes priuararum potius petantur
quam lupanaria: cum praesens scorta illa publica atque om-
nibus exposita: plerumque & formosiora sint & faciliora:
omnesque foeminae eodem ritu fricatione sapore subagi-
tentur: quamquam sine pudore ista non loquimur: ut intelli-

XXII.

gat an facere deceat: quod nō decet loqui. Quid q̄ uul-
 gara illa corpora s̄penūero minore sumptu: sine labore
 sine piculo: sine metu: quocūq̄ fere tempore possideri
 possunt. Ut igit̄ capillus & si sup̄fluus est corpori: non
 nihil tamen ornamenti & decoris affert: itidē uoluptas
 q̄q̄ non ē necessaria: iccirco tamē appetit̄ uehementius
 q̄ h̄c ip̄a & maxīmū bonū & efficiēs glorie plurimo-
 rū opinionī polliceri uideat̄. Sed hi p̄f̄cto quid sibi ue-
 lit capilli color atq̄ facies: nondū p̄ceperūt. Flauus enī
 color qui ex uiridi & ruffo & albo cōcretus ē: uidet̄ mi-
 hi iuentā significare. Quæ quidē ætas quoniā quodā
 mō uiuet: & sanguine succoq̄ abūdat: ad coitū censet̄
 aptior. Ex quo intelligit̄ senib̄ pl̄ae negatā esse luxu-
 riam: ne exhausti iā iam extinguant̄: afficiant̄q̄ igno-
 minia & scēdiore & sempiterna. Neq̄ uero ita Venus
 indulget iuentuti: ut non hanc quoq̄ quariat: exte-
 nuet: uexet etiam morbis: uitamq̄ reddat breuiorē. De-
 clarat etiam id capillus: qui crispatur in morem maris
 nunc intumescens: nunc deiecti: ut etiam discamus
 nihil esse in uoluptate planum: stabile: quietum: sed to-
 tum salebrosū: temerarium: turbulentum. Quæ teste
 Seneca tam cum maxime delectat extinguitur: nec
 multum loci habet: q̄ cito implet & tedio est: & post
 primum impetum marcet. Deniq̄ capillus cum la-
 t̄eam circūtegat: prematq̄ ceruicem: quæ non immerito

erectionem roburq; significat humana libertatis: facile id quod est innuit omnem Venereo illo opere vim & animi & corporis sopiri atq; opprimi.

XXX. Reliquū est ut uideamus quid cupidinis diadema corōa ue significet: quā p̄multi aureā: alii laureā: nōnulli cū quibus ego sentio: myrtēā potius esse uoluerē. Non enim cupidinem corona triūphalis decet: quæ apud p̄scos Romanos e lauro: post fieri ex auro cepta: imperatori qui de potentissimis p̄tinacissimisque hostibus triumphasset mitebatur. **EMYLIA.** Erras hic Antoni. Si enim ut inquis aurea corona debet iis tantūmodo: qui de p̄stantissimis infestissimisque regibus triumpharūt: cur non hac ip̄a Cupido potius donet: qui non tam eos quos memoras uictores fortassis sæpe uicit: q̄ de omnibus fere quicumq; in orbe terrarū: & sunt & fuerunt non principib; solum atq; tyrannis sed populis etiā ac nationib; triumphauit: dūq; mundus erit triūphabit? **ANTONIVS.** Fateor ita quidem esse ac fuisse foreq; ut dicis. Sed tamen cerum est a Cupidine adhuc superatū esse neminem: nisi qui non solum non repugnasset: uerū etiam uinci uoluisset. Ex quo sequit̄ illum esse omnium impotentissimū planeq; fragilem: qui nisi uolentem uincere non possit. Est igit̄ myrtēa huic aptior: qua uebanē imperatores: qui ouāses urbem introibant. Ouandi autem, ut Aulus Gellius

.XXIII.

refert ac non triumphādi causa est: cū aut bella non ri-
te indicta neq̄ cum iusto hoste gesta sunt: aut hostium
nomen humile & non idoneū est: ut seruoꝝ pyratāū
q̄: aut deditione repēte facta in puluere (ut dici solet) in-
cruentāq̄ uictoria obuēnit. Cui facilitati aptā esse Ve-
neris frondē crediderunt: q̄ nō Marius sed quasi Ve-
nerius quidā triumphus uidereē. Ex quo p̄spicuum est
effœminatos fractosq̄ homines recte myreis frondibus
& significari & notari. Qui nimis facile uincuntur:
eius gēnæ fulgore illecti atq̄ tracti: quæ diademati cu-
pidinis coronæ ut nexa dicit̄: quamq̄ interpretor: iucun-
dā illā illecebrosāq̄ speciē siue potius imaginē summi
boni: quod hūiles mollesq̄ animi esse in uoluptate opi-
nant̄. EMY. Cupio id etiā Antoni ut explices: quo-
nam modo cupidinis capillū gemma ista uariet. Sic enī
Naso scripsit. Tu pēna pulchros gemma uariāte capil-
los. Ibis in auratis aureus ip̄e rotis. ANTO. Ne id
quidē prateribo: q̄ q̄ si tenes quæ p̄xime disputata sunt:
quid istud quoq̄ sit facile posuisti discere. Nam si cōcu-
bitus capillo: gemma uero significat̄ imago ip̄a opinati
boni: profecto tū capillum gemma uariari putandum est
cum insatiabilis ac gestiens appetitus diuersos nouosq̄
inquirit concumbendi modos.

XXXI. EMY. Nō uideo Antoni quēadmodū
quæ secundū naturā sunt: ea aut deserui possunt aut mi-

tari: ne dicamus negligi sperni ué: cum ad hæc impellat
ip̄a natura. Nā ita ē naturalis atq̄ insitus appetitus co-
eundi: ut & si ip̄i nesciūt infantes neq̄ coire neq̄ cōcu-
piscere: mouent̄ tamē. Pueri uero uix q̄drimuli q̄q̄ ne-
queūt p̄ficere quod nōdū ætas finit: appetunt nihilomi-
nus: conant̄ etiā. Qua ī re sæpenūtero uidemus puellas
maxie uersari. Delectant̄ enī sp̄s̄alibus cōrrectatione
osculis. Præterea cū sine doctrina uix homo quicq̄ sciat
præter ægritudinē: coitus tamē nullo alio magistro: nisi
natura duce discit̄: quod in aīantib; cæteris æque iūue-
mur Frustra igit̄ me iis malis quæ generat libido terri-
tas si nequeo nature reluctari. ANTO. At non tales
natura sumus: ut peccemus iūiti. Quod si ita eēt ne pec-
catū quidē esset ullū: quoniā nolēs peccat: nemo. Quare
& si nobis iest appetitus coeundi: eoq̄ mouent̄ nō pueri
& infantes solū: sed multo etiā magis adolescentes &
maiores natu: ut taceam de senibus: quorum est motus
rarior: quoniam tamen ita datus est homini appetitus:
ut non hunc nolentem cogere ad luxum possit: sed co-
gi ip̄e potius ut rationi obtemperet. Cōstat profecto cor-
ruptionem procliuuitatemq̄ naturæ posse rōne nō negli-
gi mō: uerū etiam cohiberi. Fateor ergo natura moueri
corpus posse: ultra progredi non posse: nisi id ipsum ue-
lit iam uictus animus atq̄ fractus. Cuius duplex ē uis.
Vna superior: quæ eius de qua nunc diximus rationis

XXIII.

est propria. Inferior altera: quam sensualitatem appellant quæ deducatur a sensibus: unde illicitus motus appetitus uel nascitur. Ad harum utramuis si se uoluntas applicet & adiungat: ea uincat: prematque alteram: necesse est. Cum igitur arbitrium humanum cogi nequeat. (Alicui enim liberum non esset.) perspicuum est hominem non naturæ molliudine quæ uinci potest: sed uoluntate si rationi non adhæserit: in quid uis scelus labi. EMY. At deficiet humanum genus: si eiusmodi uoluptati detrahendum: si repugnandum: si omnino nihil tribuendum est. ANTO. Noli quæso metuere: ne id agant omnes. Siquidem rari eunuchi. Rarissimi qui experiant: optent uel continentiam. Longe uero rariores qui profiteantur. EMY. Cur igitur deus non tam dixit quam imperauit hominibus ut crescerent: & gignendo multiplicarent ac replerent terram? ANTO. Sed rogo te: quibus ista dixit? EMY. Viro & mulieri. ANTO. Fateor: sed coniugibus: nunquam etiam solutis. EMY. Cur ergo creata sunt genitalia. ANTO. Nempe ob id: quod nomen ipsum docet. Debet enim quisque sibi proponere coniunctionem sexuum a deo institutam esse gignendi causa: ut eo modo propagaretur humanum genus: fieretque successio sempiterna. Non igitur nobis aliam ob causam pudenda illa pars corporis data est: nisi serendæ multiplicandæque soboli: sicut ne oculi

quidem ceteriq; sensus: nisi ut p̄ eos ageremus quæ ho-
nesta essent: quæq; p̄uinerent ad uiuendi necessitatem.
EMY. Quid igit̄ oportuit ut deus rātam tanq; ardē-
tissimam corporibus immitteret cupiditatem: si id quod
non dubiū est: efficere potuit: ut liberi sicut absq; paren-
tū dolore: sic quoq; sine uoluptate gignerent̄. ANT.
Ea nēpe (ut opinor) necessitas fuit: quoniam mas & fœ-
mina nisi uoluptate illecti se inuicem appetere gaude-
rentq; coitu: nulla in beluis rarissima in hominibus esset
procreationis cura. Cum enī nō tam generandi q̄ p̄ci-
piendæ uoluptatis causā uterq; sexus alteri cōmiscatur:
uixq; accidat ut aliquando fœmina (de hominibus lo-
quor) & si non sterilis senex ue sit: cōcipiat: profecto aut
semp̄ aut sæpenuero maritus: q̄q; cupidus liberorum
frustra uxori etiam nō repugnanti cōiungeret̄. Quid
q; multæ possent esse causæ: quæ homīes inducerēt: sed
mulieres præsertim ne darēt operam filiis suscipiēdis: ut
fastidiū pondusq; conceptus: ut parēdi iū dolor iū peri-
culū: ut labor educādi: ut inopia rei familiaris: ut suscep-
torū antea liberorū prauitas ægrotatio ue diuturna: ut
bella suspensionesq; belloꝝ aut cladum ceterarū. Præte-
rea innumerabilia alia quibus multiplicatio generis hu-
mani nō impediret̄ solum: sed fere etiam desineret. Ta-
ceo q; uix coniugiū quidē esset ullū: q; huius seruituti
atq; uicūlo admodū pauci reperirent̄ qui subigi uellēt

etiā sobolis tollēda gratia. Quæ quidē impedimēta oīa
 adimit & delet naturalis ille ardor blandimentūq; libi-
 dinis. Quāq; aut̄ eiusmōi cupiditas ē homini cū beluis
 cōmunis: habet tamē is rōnem (ut diximus) q̄ illā coerce-
 re possit ac uincere. Ex quo apparet eā homini datā es-
 se nō tā gignēdoꝝ liberorū causa. q̄ ut abstinēdo a uo-
 lupratib; hasq; reprimēdo: in quo uirtutis rō maxime
 uersat̄: & laudē assequeret̄ & gloriā. Nulla eī laus: nul-
 la gloria: nulla uirtus est nō facere quod nequeas. Duc
 igit̄ uxore: si auidā illā inhiantēq; libidinē frenare ali-
 ter nō potes: us & cōsequere quod appetis: & sine peccato
 cōsequere: quādoquidē cōiugium nō mō ad p̄pagandā
 successione: uerū etiā ad cōiugatorū remediū atq; adiu-
 uentiū est institutū. EMY. Atqui uxore ducere nō
 placet: sed uitā potius cælibem uiuere: si modo possem.
 ANTO. At hoc loco posse nihil est aliud q̄ uelle.
 EMY. Quin cū uelim sæpeq; uolueri & conatus sum
 nullo tamē pacto aut quiui unq; aut queo. ANTO.
 Fateor id quidem difficile & uideri & esse: sed iis qui
 nesciunt omnino aut quibus oppugnent̄ hostib;: aut
 quēadmodum his etiā agnitis reluctari queant.

XXXII. EMY. Dic igitur obsecro atq; explica:
 qui hostes isti sint: & quo reprimāt̄ genere armorū. Cu-
 pio eī id audire. ANTO. Petis equidē quod uolebā
 etiā nō rogatus dicere. Plerosq; sane toleramus inimicos

& eo quidē piculosiores quo occultiores. Oēs enī quasi
larrones quidā ex insidiis fere ante feriūt q̄ uideantur.
Sed tres sunt ex his facile p̄cipes ducesq; ceteroz. Su-
os aut̄ habet quisq; milites: quib; reluctari maxie oportet.
Obstat enī impugnātq; uehemētius. Dimicat aduer-
sum nos in primis ipm̄ corpus suauissimis a sensib; il-
lectū: idq; maxie ī adolescētia & uirili ætate: q̄bz calo-
re atq; incēdio redundās: sese haud facile retrahit a coi-
tu. Obstat deīde aduersarius ille noster diabolus: qui cū
nō nesciat q̄ta sit in hoīe appetētia uoluptatis atq; uis:
eāq; ob rē existimet nullū se habere rāte: neq; cōmodi-
us neq; aptius ad illū capiēdū ac necandū: offert sæpe
oculis alliciētes imagines atq; formas: suggerit illicitas
suras: sicq; naturalē illū incitat atq; īflamat ardorē. De-
niq; uehemēter nos oppugnat infinitoz pene hominū
intēperātia: maxime aut̄ senū & eoz qui amplissimis
prediti honorib; & dignitate plerūq; ita uiuūt: ut p̄ni-
ciosissimis morib; ac luxu cuiusq; generis nō solum ur-
bes sed p̄uincias inficiāt: sintq; adolescētib; p̄fertim &
corruptioni & morbo. Nō enī id agere aut pudet hos
aut piger: quod impune a multitudine nō tā factitari q̄
quodāmō p̄bari uidēt. **AEMY.** Quid q̄ illudie ple-
risq; si forte in cōparādīs uoluptatibus fuerit tardiores?
ANTO. Uirū ii essemus: quib; semp hoc pacto illu-
deret: facilius sane pateremur a stultis q̄ a sapiētib; illu-

XXVI.

di. Cōstat autē eos infānos & cōcos esse: qui uicia sequūtur. Qui uero negligūt detestantē: fugiūt eos utiq; sapientes uiros & bonos esse. Solēt igit; qui cōci sunt: cōcūq; imitantē eos illudēt qui uidēt. Id autē p;pterea: quia cō uoluptatē ēē nō ifimūt bonū opinēt; eos illusiōe dignos iudicāt: quos ad illud capeffendum negligentiores esse animaduertunt. Viderent autē fortassis: resipiscerētq; ab amentia: si quando quid sibi uelit Cupidinis imago naturaq; intelligerent. Optarent deinde id quod expetis) cognoscere quemadmodum huius armis atq; facibus obstari queat. Quod quidem iam iam statueram efficere: quoniam (ut proposueramus) de huic aduersario Cupidine: in quo medicina omnis salusq; uersatur: demum fuerat disputandum. Sed nunc quidem & tenebris & humiditate cogimur loci: ut ad ciuitatem properemus.

XXXIII. Illic enim si ad multā etiā noctē uigilaturi sumus: commodiore utiq; & loco & ocio utemur quamq; (ut existimo) non erimus longiores: q; Anteroris simulachrum quale sit: immo utrum ne usquā sit: fuerit ue incertum habeo: eamq; ob rem nihil omnino sim habiturus: quod de illius significatione uel explicare uel sentire possim: nisi forte mihi: neq; poetæ neq; pictori ideo hunc ipsum licet talem fingere: qualem autē eius natura aut prioris contrarietas

expostulat: q̄ siue poetæ siue pictores qui populo place
re conarent: quoniã eiussm̄i simulachz nō etiã uulgo
placiturz arbitrati sunt: nō fingendū putauerūt. Sed u-
triq̄ fortasse ideo etiã cōsilio p̄termisere: q̄ nō fore diffi-
cile existimarēt uno posito cōtrariorz: alterz q̄le esset ili
co cognosci posse. Fingamus igit̄ Anterotē non iã pue-
rū sed uisiz: q̄le Hippolytum fuisse legimus: quē uultu
pudicō fortiq̄: cādido amictu: rigido uero incōpositoq̄
capillo: sed floribz ac uitta redimito: nūc cōprimentem
equos: nūc urbana relinquentē: amantē siluas: in mōtibz
uersantē: canibz demū insequentē feras: arcuq̄ & telis
cōfigentē: p̄terea laqueis ac rētibz decipientē Ouidius
descripsit. Quid aut̄ hęc significēt: ubi domi erimus ex-
plicabo. EMY. Bene cōsulis Antoni: quãdoquidem
hoc loco cōmorari diutius non dat̄. Pergamus igit̄: ne
forsan excludamur. Solēt ei (ut scitis) ianitores sæpe uino
lãguidi intēpestiue nōnunq̄ nō tã cōseruadæ tutadæq̄
ciuitatis q̄ quietis gratia: surrectis iã pōtibz portas etiã
occludere. Et uereor sane ne currētes quoq̄ fuerimus tar-
diores. Illos igit̄ uel clamore orãdos ac morãdos cēseo
Quippe qui huiussm̄i signis admoniti expectare sæpe
soleāt. Exclama igit̄ Antoni: & uocē tãta contēde: quã
ta potes maxia. Multum enī habes & spiritus & soni.
ANTO. Facerē id quidē: nisi ista me iussio ad risum
cōpulisset. Scis ei ridentē clamare nullo mō posse. Pra-

.XXVII.

verea istud ipm clamare nō esse sapiētis. AEMY Sed ne ridere quidē. ANTO. At nescio quid post nos audio strepitus: uideoq; (nisi fallor) nōnullos equis insidentes: q̄q̄ p̄spiciūt ē eū qui p̄cedit esse p̄torē. Equus notus est: p̄terea pileus phaleræ. AEMY. Quin id iā tuba nūciat. Quare tenendū ē nos p̄ter sp̄e hac nocte suo quēq; in lecto quieturos. Nō enī dubito p̄torē tū benignitate sua tam prudētia effectur; ne excludamur: si etiā nihil orauerimus. HAEDVS. Sed uel apto capite cēseo salutandū hominē. Id enī honoris genus nostra fuerit oratio: quādoquidē latinā is linguā nō intelligit. Et p̄perādum ē nihilominus dū nos uidet: dumq; fere p̄terit: ut eum nostra hæc acceleratio item doceat quid maxīe uelimus. AEMY. Bene mones Hæde: Sed ego paululū de uia secēdendū puto: ne qui a tergo instāt equi nos ut sunt feroces aut p̄terant: aut cœno in spargitēt. HAEDVS. Sed iā iam uocē gradūq; cōp̄miteme: P̄torē salutemus. AEMY. Exorauimus sane dilationē ut opinor. Potuimus eī intueri q̄ uultus liberalitate q̄q; capitis humanitate adorātib; nobis p̄tor grām reitulerit: tā & si paulū ante nos sese in portū naonis ē recepturus. Portas iā uidemus. Sed q̄s ad ædes diuertēdum ē? HAEDVS. Equidē ad meas. Nō eī decet senē noctu p̄ oppidū uagari. Vos aut ueniā ipe trabitis facilius: q̄q̄ ut nemini i suspicionem ueniamus:

cenſeo quod reliquū eſt diſputationis in craſtinum diē
eſſe reiiciēdū: cū p̄ſertī noctes ſint breuiores: & diſputa
tio fortalſe futura ſit lōgior q̄ putamus: ac deniq̄ quie
tis aliquid ſit cōcedēdū ſenectuti: mihi uero maxie quē
mūere ſacerdotii etiā ante lucē fungi quotidie oponeat
AEMY. Idē ego ſentio: quid ut Antoni? ANTO.
Nēpe iſtuc ip̄m. Sed nūc inter nos ſtatuēdum eſt: & q̄
parte diei: & quē in locū cras conuēturi ſimus. HAE
DVS. Ad me uel mane uel poſt meridiē ſi uoletis: Sed
mane potius: ut ſi lōgior fortalſis fuerit diſputatio: eāq̄
etā eſuries rediū ue nō tulerit: quod erit reliquū ſermo
nis: id ē poſtmeridianū tēpus differamus. i. poſt diurnā
ſolirāq̄ quietē: q̄ maxie ſenes occupant: q̄ & noctu pa
rum dormiūt: & diluculo exurgūt: q̄q̄ ne iuuenes qui
de nō interdiu ſomnus opprimit: cum p̄ſertī poſt cibum
mox aut legūt quicq̄ diutius aut audiūt. AEMY. Ni
hil iſta uerius ſn̄ia. q̄re nō appellādū ē antoni. ANT.
Qui etiā parēdū ē oīo. HAEDVS. Valetē ambo. nūc
ſi ut lectū quiſq̄ repetat & natura ip̄a & tēpus poſtu
lat. Valetē rurfus. ANT. Et tu itē. AEMY. Vale.
PETRI HAEDI SACERDOTIS POR
TVSNAENSIS AD ALEXANDRVM
EX FRATRE NEPOTEM IN SECVN
DVM ANTEROTICORVM LIBRVM
PROOEMIUM. XXXIII.

.XXVIII.

u
Tinam Alexander prisca illa tempora
eorum rediret philosophorum: quorum
studium omne non solum cogitatio in
ueri inuestigatione uersabatur. Nulla
illis diuitia: cordi erant: nulla magistra
tus: nulla imperii cupiditas: nullus denique luxus: quip
pe qui solo sapientiae desiderio flagrantes: externas res
contemnerent. Nec iniuria. Non enim, nesciebant ni
hilo indigere posse sapientem. Deinde hominis dignitatem eo
maxime consistere: ut se ipse cognoscat: quod tunc differat a brutis
Præterea motus animi regere ac subicere rationi: sibi quæ
perare summum imperium putabat. Tantum uero ab illis abe
rat luxuria quæ potissimum sciret hebetari hominum ingenia
fragisque animos: ut quicquid ad Venerem aut fouendam aut ex
citandam pertinere posse arbitrarentur: id omne negligere
uitareque contenderent: sequerentur autem ea quæ tum ad fu
gandas uoluptates: tum ad apprehendendam discipli
nam accommodata uiderentur. Itaque eorum plurimi aut
cuium frequentias: aut etiam ciuitates reliquerunt: ut
Pythagorei: ut Stoici. Quorum alteri ex urbibus egres
si: in solitudines perfugere: alteri quamquam athenis: se
creta tamen quadam in porticu: ubi Zeno quondam
legere solebat: commorabantur: ut semoti a uulgo: ope
ram expeditius darent philosophiæ. Plato quoque ipse
cum non pauper esset: ut refert Hieronymus: elegit

Academia uillā ab urbē pcul: non solū defertā sed etiā
pestilentē: ut cura assiduitateq; morboꝝ libidīs impetus
frāgerent: eiꝯsq; discipuli nullā aliā sentiret uoluptatē
q̄ earꝝ rez q̄s discerēt. Qui autē sic essent instituti: pote
rant ne intēperanter uiuere? Nulla igit̄ illis (ut opinor)
diligētia erat uictus cultusq; corporis: qui p̄ter quercus
& fagos: quāꝝ consuetudinē umbra iucūditateq; utebā
tur: nullū uitæ suæ restē cēsorē ue sortirent. Nā fastidiū
si quod fortasse nimio intētoq; studio nōnunq; cōtraxis
sent: id aut cāpoz siluarūq; pagratōe: aut speculatione
fontiū: aut deniq; riuoz fluminūq; murmure leuabant
Poterāt quoq; uarias uel ex auium cātu: uel ex uenatu
nōnunq;: prāterea ex aucupii piscationib; ue cape ob
lectationes: q̄q; nō ita illis existimo neq; a prāceptorib;
neq; a seipis scire p̄cupiētib; indulgiā pmittam ue fuis
se it̄missionē studioꝝ: ut nō paulo post ad ea esset re
deundū. Fuerat eī fastidiū nō etiā aīus dissoluēdus. Nō
igit̄ misz: si eruditi: si sapiētes: si fortunati demū euade
bāt. Nā his postea siue ī ocio siue ī negocio esse mallēt
uix deerat potestas aliez adipiscēdi. Itaq; aut doctriā
aut foro sese alii dederunt. quidā uero ad rē publicā
admistrandā gerēdū ue magistratū suscepti sunt. Qui
aut aīo essent angustiore: hi se ad priuata quādā mūe
ra & ad cōdēdas historias: uel ad dāda p̄cepta quādā
uiuēdi cōtulerūt: ne nihil aut didicisse aut fuisse putarē

XXIX.

tur: Quare sæpenumero considerāti mihi quæ instituta
 qui mores: qui status sit huius ætatis discipulorū: uiden-
 tur illi quidē de quibꝫ diximus philosophi p̄beati fuisse:
 se: qui tā & si nulla dei ueri cognitionē: sed sc̄iæ r̄atū
 nō cupiditate ac gloria iuitati erāt: tā cōtinēter nihilo-
 minus tēperāterqꝫ uixere: ut nō aliter existimarent se sa-
 pientiā cōsecuturos: nisi ab illecebris se corporis uideas-
 sent. Nequeo igit̄ nō admirari ne dicam nō dolere: eur-
 christiani cū simus: ī eā tamē miseri deciderimus: uel cœ-
 citatē uel īpudentiā: ut nō illud nobis & turpitudini ef-
 se uideamus & sceleri: qꝫ a gentibꝫ cæterisqꝫ a deo alie-
 nis nationibꝫ in discēdis artibꝫ uitæqꝫ moderatione su-
 peramur. Itaqꝫ qui primus ex īnocēti ac libera solitudi-
 ne: e qꝫ syluarū opacitate atqꝫ silētio scholā ī urbes trā-
 stulit. nescio an is hactenus debitas poenas necne dede-
 rit. Admisit eī scelus īexpiabile: quod quidem multorū
 exitit malorū causa. Nec exitit solum: sed & existit &
 extiterit. Vidit eī ille quid tū sibi utile foret: tum ciuibꝫ
 quid etiā piucundum: quid deniqꝫ gloriosum: nō etiam
 quid sibi mœroris: quid erūnarū: quid ignominie plerū
 qꝫ asferre posset alliciens illa p̄grinæ iuuenūtis cōsuetu-
 do. Sciebat igit̄ ille quidē studiosorū iuuenū frequētia
 a qꝫ sumpta: publice priuateqꝫ augeri opes ciuitatis. Cul-
 tu aut̄ & disciplinis ip̄oqꝫ gymna sui noīe nō mō exor-
 nari urbem: uerū etiam celebrari esseqꝫ memorabilem

& laude dignā. Non etiā illud uidebat foeminas urba-
nas plerūq; incolis q̄ ciuib; magis delectari: sed iis præ-
sertim quos cū uestis tum morum elegātia preditos esse
cernerēt & facie liberali. Quas quidē ad res quantum
corruptelaz atq; ifamiaz sēpenūero accedat: quis nesci-
re potest: cum nihil aliud fere præter uiciatas uirgines
& adulteria non anguli urbis mō: uerum etiā theatra so-
nent. Non est igitē obscurum q̄ tum incōmodi: q̄ tumq;
dispendii sapientiæ studiosis inferat incolatus urbium.
Qui cum sint hoīes: facile iis rebus capiunt: quibus affe-
ritur natura: commoueturq; appetitus: Quem mox se-
qui solet cupiditas placendi quædam: cui nempe cura
inest earum rerum: quæ feris etiam animis blandiant.
Quare plurimum & operæ & tēporis in seipīs polien-
dis comandisq; conterunt: multum præterea pecuniarū
in omni supellectilis genere consumunt. Quis uero pla-
ne recenseat eos sumptus: quos exquisiti immoderatiq;
uestitus ac uictus nitor atq; pōpa exhaurit. Quæ nimi-
rum omnia siluarum montiumq; solitudines nō modo
non postulant: sed ne cogitant quidem. Satis esse pu-
tant ea sibi non deesse: quibus tum famem: tum nudita-
tem aeris ue intemperiem depellent. Sed quid ego fru-
stra deploro miserias huius temporis: cum uincat arro-
gātia radixq; malorum omnium auaritia: & suā quisq;
sequat uilitatē: si etiā nōnūq; sit cū turpitudie cōiuncta

.XXX.

In urbibus igitur comorari discipuli uersarique cogantur: quandoquidem non tam preceptores quam horum conductores principes tyranni uel id & cupiunt & uolunt. In urbibus inquam studiosi sapientiae comorentur: audiatur: edificetur: modo doctores adhibeantur in his instituendis & cura & diligentia: neque tam frequens sit tamque diuturna intermissio docendi: quam quae ipsis quoque auditoribus plerumque succedendum esse iudico: qui & nouas quotannis ferias instituunt: & ueteres efficiunt longiores: ut taceam quanto illis sit impedimento annua illa festiuitasque sui: uel rectoris: uel seductoris potius electio: quam saepe sumptus immoderatiores: semper contentiones atque odia: nonnunquam etiam uulnera sequuntur. Quibus de causis illud iam effectum usurpatumque est: ut septennium quod olim omnibus iuri uel pontificio: uel ciuili studentibus datum esset ad cathedram suscipiendam: id ne duplicatum quidem satis esse uideatur: tam & si id ipsum profecto perstringere debuit tum copia librorum: qui per hoc sane tempus uilissimo emuntur: impletisque diligentia non minus emendati reperiuntur quam elegantes: tum titulorum tractatum uel nonnullorum premissio ac negligentia: sed eorum praesertim qui aut contra consuetudinem desuetudinem uel abrogati uiderentur: aut non difficiles intellectu essent: aut denique ad diuitias parandas non multum habere uirium iudicarentur. Quod quidem nullo modo probo. Nam perspicuum est illis

ex titulis sicut ex cæteris colligi permulta posse: quæ nõ
alibi effendas: & scitu digna sint: & ad eas fortasse quæ
sunt in usu materias apte ac commode applicari que-
ant: uel exempli gratia: uel similitudinis: quæ in quo-
uis disputandi genere ualet plurimum: Sed cum isti
gymnosophistæ meo neq; iudicio ducantur neq; sensu
& te atq; cæteros medicos iis maxime morem gere-
re: cedereq; oporteat: qui maxime: facultatibus & poten-
tia excellent: illud tantummodo esse tibi obseruandum
eupio: ut quoniam nihil ingenio magis est inimicum
q̃ uoluptas: eaq; q̃ turpis q̃q; misera sit: satis (ut opinor)
est explicatum superiore libro: nullo cū hoste magis ac
diuinus tibi certandum esse putes: q̃ cū ipa uoluptate quæ
ne uicta quidẽ cedit. Sed obstinatio quod ui nõ potest
instaurare bellum: id blanditiis & indicit & molitur.
Quibus in contemnendis si fueris remissior: se illa sen-
tim explicabit: eriget: aggrediet te tandẽ: subiiciet: com-
primet: coget etiam seruire. Sed insidiosa ista pnciosa
q; blandimenta quemadmodum uitare queas: superare
q; surrepentia: ea te docebit disputatio: quæ postera die
in quam genus hoc distulimus quæstionis: ab Antonio
mecum & cum Aemyliano est habita. Nam simul ac
ad me illi mane uenerunt: nostramq; in porticum omes
una cõcessimus: q; is locus & a tumultu & ab æstu alie-
nus esset: sic ab Aemyliano cõcepta res est.

PETRI HEDI SACERDOTIS ANTE-
 ROTICORVM LIBER SEC VNDVS:
 DE ANTEROTIS NATVRA ET MV-
 NERE. XXXV.

EMYLIANVS.

h Aud. iniquum fuerit Antoni: si quam
 heri uespe pposuisti de Anterore quæ-
 stio rem: istā nunc (ut es pollicitus) expli-
 cabis. Sed illud nō omnino pbo quod
 dixisti de Hippolyto: quem eundem esse Anterorem
 uoluisti. ANTO. Ego ne id Hæde dixi? HEDVS
 Dixisti aliter (nisi memoria me fallit) nō dissimilem al-
 teri uideri: non etiā eundem esse. ANTO. Plane ui-
 deo Emyliane mihi nō licere sine testibus tecum quicquid
 agere: ita sæpenumero quæ cum ab aliis tum a me maxi-
 me sunt dicta: hæc simulas te aliter accipere: deq; his
 multo aliter sentire quæ nel dicantur uel intelligantur a no-
 bis: ne tibi unquam desit arguendi causa. EMY. Velim
 hoc isto modo factum existimes: si semp intēto esse ani-
 mo quisquā potest: quæ nō plane uideo quæ Anterotis
 esse possit ad Hippolytum collatio: cum priorem illum
 nullus adhuc (ut inquis) effinxerit poetarum: eamq; ob-
 rem cui similis existat: cum nihil sit omnino: ne cogita-
 ri quidem potest: quod nulla sit entis ad non ens cōparatio.
 ANTO. Recte tu quidem: si Anterorem poetæ nec

esse diceret: nec singularē ppētūq; alterius Cupidinis
aduersariū. Est igit̃ Anteros. est sane. Et ea forsitan de
causā nullam huic imaginem poetæ excogitarūt: q; iam
Hippolytum finxissent: Cui tantum temperatiæ cōstan
tiæq; tribuerunt: ut in eo posset Anterosis natura facile
intelligi & uis omnis. Non igit̃ mirandum: si hunc il
li q̃ simillimum esse diximus: quē hac potissimum rōne
eundem etiam fortasse dicere nō iniuria potuissent ni
si aliud Hippolytus: atq; aliud is qui in illo uigens elu
cescensq; regnabat Anteros fuisset. Non itaq; hic ua
luit effingi commodius q̃ ut talis esset: qualem Hippo
lytus & habitu expressisset & moribus. Quæ quidem
res quid significant: heri explicauissemus: nisi nocte
(ut scitis) impediti: hunc in diem distullemus omnia.
AEMY. Incipe igitur iamiam uel psequere potius
quod cœpisti. ANTO. Persequar: absoluā etiā si prius
omnes sederimus: q̃q; Hædum suis in ædibus id præci
pere decebat. HAEDVS. Facio tibi Antoni hoc lo
co potestatem præcipiendi etiā maiora: cum munere
præceptoris maxime nunc fungi uideare. Sedeo igitur.
Non enim hoc facio inuitus. Tu uero Aemyliane hic
affide mihi. E cōspectu sedeat Antonius. Siquidē hoc
modo quicquid dixerit: audiemus facilius.
XXXVI. ANTO. Recte tu quidē. Videat aū
in primis de nostri huius cupidis genealogia differēdū

XXXII.

quæ Venere terciâ natû ferût. Hâc ego Ioue genitâ & Dione interptor hūani generis naturâ. Qui quidē homo ex aîa cōstat & corpore: ex quib; altera Ioue. i. æthere oriē: altera Dione: hoc ē: parētib; quos duos esse liquet. Iccirco aut̃ Vulcano. i. spiritui nupfisse Venus dicit̃: ex eaq; & Marte Anterorē gigni: q; is imago sit eorum: qui ueluti ex mēte rōni nō etiâ sensib; cōiūcta p̃ creati: cōtinuū cū uoluptatib; bellū gerūt. Quos eodē etiâ gelista Ioānes: nō ex sanguinib; nec ex uoluntatē hoīs: sed ex deo natos esse scribit: atq; hunc deū Martē esse: sed quæ Psalmista: & fortē dominū & potentē in prælio appellat. Sit igit̃ hic cupido motus animi ab intellectu p̃ficiscēs: rōniq; obtēperans: ac nō aliud explēs q̃ frugalitatē. Quæ tamē cæteras uirtutes q; oēs inter se nexē sint cōplectit̃. Frugalitatis aut̃: ut ait Cicero uideēt esse p̃ priū semp̃ aduersari libidini: moderatāq; in oī re seruare cōstātiā: quā quiddē i hippolyto scriptū ē fuisse

XXXVII. Huic primū rigidus capillus atq; abiectus exitisse dicitur: q; sperneret exhorreretq; non necessariam uoluptatem: Quæ utiq; negligentia atq; contemptus quia rarius inuenit̃: cernit̃ q; in paucis: homīes in primis admirantes facit̃: deīde excitat ad laudē emulationēq; uirtutis. Non ab re igit̃ Hippolyti hirsutū caput floribus honestandum celsuerunt: q; & uarietas florum pulcherrima spectatissimāq; sit: & odor suauissimus.

Nam florum honorem populus Romanus P. Scipio-
ni Africano tantum adhibuit: quod is patriae inimicissi-
mam ac infestissimam Carthaginem deleuisset. Siquidem
alii imperatores qui hostes cecidissent: laurea donaban-
tur. Neque uero capillus solum ferè ornatus floribus fuit
se: sed uitta etiam obstrictus: quod sicut imperatoris (ut dixi-
mus) insigne laurea est: sed eius qui magnifice gesserit
imperium: ita uitta sacerdotis: sed eius qui sanctissime atque
optime sacerdotio functus sit: quod proculdubio castus ce-
libatus maxime illustrat. Quem nimirum uitta significa-
ri reor: quandoquidem Hippolyti capillus hac ipsa pres-
sus dicitur. Comprimit enim luxuriam continentia.

XXXVIII. Iam uero quod ferocium equorum colla
freno flecteret: sibi quoque cogeret parere quid significet: pla-
num esse puto consideranti quod de Cupidinis superi-
oris equis in frenibus ac praecipitibus est dictum. Ut enim
ille qui nihil est aliud quam stulticia: affectibus non solum
non repugnat: sed etiam obedit eosque sequitur furentes:
uel ab his trahitur potius quam carens habenis rationis ne-
queat cohibere: ita noster hic Cupido cum intelligat et
quales saepe fiat: et quo ruere festinent: nisi comprimatur
non sine labore uicque maxima uagamur eorum lasciu-
iam atque imperum ratione frenat frangitque: tum autem
multo magis cum cogitat non solum quae uictet incomo-
da atque uicia si eos sua redegerit in potestatem: sed etiam

.XXXIII.

quæ bona adipiscat. Quæ uero illæ sint uel incommo-
dirates uel defectiones: ex iis colligi satis potest: quæ he-
ri diximus ipis ab affectibus oriri. Parit enim seruitutē
metus: ardorem libido: læticia leuitatem: dolor autē ma-
iora quædam ac molestiora: tabē: cruciatū: afflictionem:
fœditatem. Ad hæc omnia cum miseria ac uicupero cō-
iuncta eē quis nesciat: E regione uero quæ sunt his con-
traria: ut animi libertas: modestia: grauitas: indolentia:
atq; idem semp uultus: nemo recte dixerit: nemo iudica-
uerit non esse sapientis & magni uiri: ac continuo p-
digna laudis & glorie. **HAEDVS.** Præclare ista
quidem diceret Antoni: si quos equos frenare Hippo-
lytus & comprimere studebat: eos potius sensuum tūl-
lationes interpretare: q̄ morbos p̄turbationes ue animi:
hoc est affectus illos q̄tuor: qui coniūcti uoluptati uiciā
planius appellanē a nostris.

XXXIX. Nam p̄mentis qualitate naturam no-
menq; commutant. Non enim bonæ mentis affectus esse
malus potest: sicut ne malæ quidem bonus. Ut igitur
si menti appetitus dominet̄: sunt affectus illi quidē pas-
siones irritamētaq; uiciorum: ita si ratio & uirtutes sunt
q̄ sine præmio non erunt: & charitatis tum insignia
quædam: tum munera. Itaq; pudica mens non sua solū:
sed etiam aliena gaudet lætaturq; pudicitia: cupit hanc
conseruari: timet ne amittatur. Dolet deniq; si fortassis

eam aut periclitari cognouerit aut tuere. Quis ergo ne-
gauerit has hoc loco affectiones esse uirtutes. Non igitur
Hippolytus equorum colla quasi uim quandam affectuum fe-
rocitatemque comprimebat: sed horum potius ratione mu-
nereque ductus: blandientium titillationes sensuum (ut
dixi) cohiberi nitebatur ac frangere. ANTO. Fateor
errorem meum. Non enim purabam affectus quos graeci
morbos: quidam autem perturbationes appellare malue-
runt: in uirtutibus poni posse. Nunc uero ita sum isto
exemplo persuasus confirmatusque: ut nulla me argumen-
ta: nullaque uis orationis hac de sententia unquam deiectione sit.
XL. Sed quoniam pudicitia difficile retinetur con-
seruaturque in urbibus: ubi lenociniorum plena sunt om-
nia: recte Hippolytus ut tuto uiueret: relinquenda quoque
moenia putauit. Quis enim tam constantis est animi:
quem nunquam tetigerit: nunquam mouerit tibiaram sonus:
et uocum ac neruorum cantus? Quis sine animi aegri-
tudine accedat ad circum: ad choreas: ad theatri ludos
scenam uel: ceteraque spectacula: quibus in locis non tam
cernitur quam discitur libido? Sed ne ibi quidem desunt
feminarum insidie: aspectus procax: formae uenustiores
luxuriosa ornamenta: odoresque suauissimi: gloriosa elo-
gia: nuntii: comites: multaque id genus: quibus facile peri-
clitatur pudicitia. Quae si forsassis ea tempestate: nec pe-
rit: nec mouetur: plerumque tamen haud multo post concutitur.

atq; ita: ut naufragium aut uix euiet: aut faciat. Nam cum fieri nō possit quin proxime audita & uisa: diutius animo inhæreant: ac prope in oculis uersent: sit sæpenumero: ut qui in acie fortiter certauerit: in ocio frangatur: nisi hoc ipsum quouis studio liberali exercitioq; sustulerit.

XL I. Pars igit̃ Hippolyto sylvarū solitudines atq; arduā montium iuga cōtulissent: nisi feris multifariam insectandis occidendisq; uacauisset. Quamq̃ possumus eos dicere ad syluas montesq; p̃fugisse: qui studiis uel philosophiæ uel theologia: sese dediderūt. Quibus i disciplinis omnis tranquille recteq; uiuendi ratio uersat̃. Sed quoniam nō omēs his studiis delectant̃: nec semp dare operam queūt qui delectant̃. (Nā uel recreādoꝝ aīoꝝ uel reꝝ agēdaꝝ causa nōnunq̃ eiusmodi iermitunt̃ studia: cauēdum est oīo: ne quid nō agat̃.

XL II. Nihil aut̃ est tā aduersum uoluptati q̃ negociū: mō id sit ingenuū & liberale. Itaq; curabat Hippolytus modo ratiā laqueosq; tendere: modo in prædam excitare canes: clamoreq; & gestibus hortari: cum feras insequi: cumq; his pugnare: ac demum arcu telosq; perfodere: sternere: occupare. Equidem eum arbitror ratiā: laqueosq; tendisse feræ omnium immanissimæ: qui insidiantī uoluptati insidias struxerit. Quod quidem tamen fieri existimo: cum neq; gulæ nimium

indulgemus: neq; somno: uel tum potius cum horum fugimus facietatem: eaq; corpori negamus alimenta: quæ id inflammant incitantq; ad coitum: ut lautiora salitaue esculenta: ut crebra immoderataq; uini potio: ut legumina: ut carnes: sed porcorum præferim: & si qua sunt eiusmodi alia. Horum enim omnium abstinencia & parcitate quasi rætib; quibusdam atq; laqueis uincuntur: comprimunturq; uoluptates: si nullo animi motu sed solo corporis oriantur: quamq; utrouis eueniat erunt canes. (Diciturus sum profecto quod abhorreat quidem ab opinione populari: non etiam ab eorum qui sacras litteras nouerunt: quæ sanctissimos homines qui diuinam legem: tum uerbis: tum moribus uitæq; docuere: canes nonnunq; appellauit: q; a dei grege lupum ac feras cæteras: i. diabolum huiusq; satellites abegerit. erunt inquam canes. hoc est. omnes cælites. ipseq; potissimum Iesus optimus maximus: qui noster est & parronus & adiutor: non modo clamore: i. supplicatione: uerum etiam gestibus: i. ieiuniis benignitateq; in pauperes: ac demum lachrymis inuocandi excitandiq; in prædam: hoc est: in concupiscentiam uel fugandam uel comprimendam. Nam hæc omnino extingui dum uiuimus non potest: q; ea ut domesticus quidam hostis in corpore uersetur: huicq; inhæreat: atq; ideo magis cohiberi possit q; euelli: Tum autem cohibetur maxime: cum multiformes fe-

ras. i. cogitationes diuersi quidem generis: sed feritate. i. turpitudie ac prauitate pares nō solū obseruamus insectamurq: sed etiā oppugnamus: ac deniq; arcu telosq; per fodimus: sternimus: occupamus. Quæ omnia quemadmodum fiant: quid ue significēt explicandū est. Cum igitur concupiscēs ille appetitus (ut dudum dixi) corporis oriatur ex sensib: si præsertim cogitatio accedat: eaq; in honesta & turpis. Siquidem raro euenit: ut ea in re cogitatio uerferetur: quam nō antea sensuum perceperis ex aliquo: quamq; ex se nonnunq; corpus etiam mouetur: ut cum ea ultro appetit quæ illi a natura cōciliata sunt atq; insita: quietem: epulas: ægestionem: coitum: & quædam alia. in primis summa diligentia obseruandū est: ut non tactum modo: uerum etiam oculos auresq; aueramus ab iis rebus: quib; uel molles effici possumus: uel detineri. Sed maxime uisui est repugnandum: qui est sensus acerrimus: quicq; ponit pene in conspectu animi ea quæ iam uisum cernere & uidere non possumus. Et q̄q; aures nō parū nocēt: facilius tamē ad ea quæ uisū ad illa quæ audita sunt: metis oculi ferunt.

XLIII. AEMY. Quis id negaret: si colloquium quod utiq; auribus percipitur: non in secundo esset amoris ineundi & concipiendi gradu? Nam in primo ponit aspectus: cuius in crebra suauiq; motione: & si quædam amoris significatio apparet: ubi tamen familiaris

1333
illa fabulatio accessit de aspectu fere adu est. Sola dein
reps quæ dicta quæq; audita sunt: aîo uoluntur: pri
ma ueniunt in mentē harent: abire non possunt: q; spē
uideantur afferre certiorē. ANTO. Afferant sane:
sed cū demū cū ea aut præuenit aspectus: aut subsequi
tur: idq; sæpius: in quo iudiciū mētis maxie uersatur.
Cur enī Heliā heri offendere ꝑcupiebas. AEMY.
Nēpe ut spectarē. ANTO. Sed quā ob rē. AEMY.
Vt me recordareur: teneretq; mēoria. Vt se deinde in
telligeret a me diligi: amari: apperi. Vt aliquā demū ca
perem illius ex aspectu uoluptatē. ANTO. Quid
iū? AEMY. Vt me quoq; amaret: inflāmareur: ar
deret. ANTO. Fateris ergo te haud ab ea diligi:
quæ tui absentis nō modo non recordetur: sed ne adhuc
quidem intelligat amorem erga se tuum. Quo fit: ut
non facile uideam: quid eam prospectando percipias
uoluptatis: cū amor præsertim nisi reciprocus non ob
leat: nisi forte (ut inquis) amas: ut redamere: quasi uero
perspicuū sit uiros a fœminis antea dilectis amari oportere.
Quæ quidē & si gaudent: letantur etiam aman
tum: tum multitudine: tum elegantia. (Facilius enim
hoc ipm mares: quibus natura dedit: ut essent constan
tiores.) eamq; ob rē suauissimo prospectu eorum quē
q; cosolantur: maximamq; in spem inducunt. quē ta
men ex omnibus habeant peculiare: haud facile discre

XXXVI.

uēris: q̄q̄ eorū tanta est amentia: ut se non peramari nemo putet. Est igit̄ aspectus p̄cipua uel suscipiēdi amoris uel confirmādi causa. Ergo primū (ut dixi) ab eo declinandū. Deinde annitendū est: ut nascētes undecūq̄ cogitationes illicitas atq̄ turpes continuo infedemur: iugulemusq̄. Quod quidē haud difficile fuerit: si eas tanq̄ noxias oderimus: statiq̄ animū ad honestas actiones conuertemus. Sin uero in illis amputandis aut remissiores erimus aut tardiores: quorū alterum negligentia effecerit: alterum delectatio. non committendum est: quin ubi primum id speculabimur: continuo aduersus eiusmodi feras bellū suscipiamus: cumq̄ his omni contentione summissq̄ uiribus certemus: atq̄ ita: ut arcu telosq̄ p̄follas ac p̄stratas occupemus: ne si forte adoleuerint ac senuerint: & tanq̄ in uenis medullisq̄ infederint: tū existat morbus ægritudineq̄ robustior. Quæ quidē cōcitatio animi inueterata uix curat̄. Itaq̄ initiis obfistēdū est: & arcus expedita promptaq̄ manu assidue tendendus. i. ut parati usq̄ quaq̄ ad repugnandum simus: sed eo telo p̄sertī quod sub arundine plūbū habere Naso dixit. Cuius metalli (ut inquit Plinius) in medicina usus est: cicatrice reprimere. Et cū sit frigidū natura: inhibere uenereos impetus. si eius lamina lumborū parti renumq̄ alligata sint. Nam uenerica in quiete sponte naturæ erumpentia usq̄ in morbi genus

his laminis Caluus orator cohibuisse tradit: uiresq; cor-
poris studioꝝ labore custodisse. Sed hac medicina cor-
pori medemur: Quæ ad animum ut transferri possit: hu-
ic similem dicimus esse metum illum cõcucientem: qui
terror dicitur: quemq; tremor & palor sæpe consequun-
tur: tam & si hi recte ad corpus: nõ etiam ad animum
referri solent.

XLIII. Quamq; autem timor omnis atq; pauor
homini frigiditatem affert: id tamen ea formido magis
efficit: quæ uel ex imminentis instantisq; a tergo mor-
tis: uel diuini ultimiq; iudicii: uel deniq; suppliciorum
cum acerbissimorum: tum æternorum mēoria recorda-
tioneq; proficiscitur. Nam cætere conturbationes quæ
ad corpus tantummodo uidentur pertinere: nec sæpe ad-
sunt: nec forsitan adessent cum oporteret: etiam si opta-
rentur. Sunt enim incertæ: & possunt non accidere. At
mortis tempus duorumq; reliquorum & si nos latet: ni-
hil tamen est certius q̃ id quandoq; fore: & citius for-
tasse q̃ suspicamur: sed mortis præsertim quæ propter in-
certos casus nobis quotidie minatur: & propter breui-
tatem uitæ nunquã longius abesse potest. Cũ igit̃ nesci-
amus nec quo pacto nec quo loco: nec quando nobis sit
ex hac uita migrãdum: siq; in nostra potestate horum
quæ diximus maximorum periculorum meminisse: faci-
le negligemus: cõtemnemusq; uoluptatem. si ubi nos ad

XXXVII.

orientur: cōtinuo reminisci uoluerimus illo ipō puncto tē
 poris posse nos etiam interire. Non enim dubium ē ex
 mortis memoria frequēti & terrorem & salubrem pau
 rem quēdam in animo oriri: quorum alter frigiditate fe
 ram illam beluam confodiat & sternat. i. debilitet per
 stringatq; libidinem: alter etiam occupet. i. superet & a
 nimo expellat. Id autem non tam ea de morte quam cō
 munem habemus cum animātibus cæteris: q̄ de illa sen
 tiendum est: quam cum diabolo habere omnino nemo
 uelit. Nam mortē corporis minime propter se p̄mescē
 dam puto. Stultum enim est timere: (ut Seneca inquit.)
 quod uitare nō possis: cum præsertim nequeat diu esse
 mors. At propter secuturas poenas & eas quidem semp
 ternas quis non pauet: nisi qui aut nihil arbitrat̄ esse
 post mortem: quippe qui putet una animam & corpus
 occidere: animamq; in corpore extingui. aut ita uiuit: ut
 cum e corpore exierit: speret se beatum fore: atq; in cæ
 lum quasi in domicilium suum peruenire. Erit igit̄ hu
 ic non fugienda aut metuenda mors: sed opranda poti
 us: quādoquidem ea iter est ad bonum. Ex quo efficit̄
 ut ne ip̄a quidē malum sit: quæ uis etiam bonum esse po
 test: qui p̄ssimē aut uiuūt aut uixerunt. Illam enim te
 nētes memoria desinēt: ut reor: formidabuntq; peccare:
 q̄ quales e corporibus migrabunt: continuo tales an. e
 iudicem deum afferenti sunt: proq; meritis æterno uel

gaudio uel supplicio afficiendi. Hoz utruq; & si qua
le quantumq; sit: quod ne cogitatione quide[m] coprehende
re quisqua[m] potest: puo scire nemine[m] praeter eos qui iam
experiunt: ipa tamen perpetuitas declarat: quod infini
tu[m] & sempiternu[m] sit: id summu[m] esse siue bonu[m] siue ma
lum. Quis eni[m] fruens uoluptatibus: si sine fastidio sem
piternae forent: non se foelicem existimaret summeq; bea
tum? Quis econtra non dico in phalaridis tauris aut in
uincula coniectus: sed uel ap[er]is aculeo uel muscae assi
due uexatus: non mallet emori: q[uam] hoc perpetuo crucia
tu quamuis minimo torqueri. Quid q[uod] ne cum fatiga
ti quidem sumus: sedere diu multumq; possumus: nec
somnia capri assidue quiescere: nec esurientes nec sijen
tes usque quaq; bibere aut esse: nec deniq; quicquid uis
tam & si uoluptuosum appetibile ue semper agere ua
lemus?

XLV. Ex quo facile intelligitur q[uod] excellat cae
leste illud ac supremum bonum: quod de deo bene me
ritis debetur: quodq; iccirco summum singulareq; &
appellatur & est: q[uod] & sufficiens per se sit: & deesse nu
qua[m] possit. Habet igitur in se quicquid cupere homi
nes & optare queunt. Et ut semel dicam: eo habito de
siderari nihil unqua[m] potest. Est ergo nobis magnope
re formidandum: ne id omnino amittamus: dum sequi
mur uoluptates huius temporis: quas paucissimi magna

XXXVIII.

cū anxietate adipiscuntur. Et tamen his etiā parvis po-
tiri nō solū semp: sed ne sæpe quidē possunt: prohibēte
nōnunq̄ facietate: aut negāte natura.

XLVI. Nullū enim uiciū a deo magis homi-
nem auertit q̄ uoluptas: q̄ huius cupiditas & perti-
naciosior sit & crebrior: atq̄ ideo malorum fere omnium
origo. Nam ut omittam scortationes: adulteria: incestus:
sacrilegia: raptus: illudq̄ etiam foedissimum & inma-
ne scelus: quod ne nominare quidem ausim: quæ om-
nia propria sunt libidinis: hinc oriuntur sæpenumero
discordiæ: (ut ante dixi: sed dicendū est sæpius.) hinc
inuidiæ: iurgia: rixæ: homicidia: prodiciones: bella: cæ-
teraq̄ generis eiusdem. Nullum deniq̄ flagitium (ut
Cicero inquit.) nullum magnum facinus est: ad quod
suscipiendum non libido uoluptatis impellat. Quid
enim perfidiam hominibus periuriāq̄ suadet: quid ido-
latriam: quid reliqua maleficiorum genera: nisi ea quæ
hūana omnia & diuina uiolat: peruertitq̄ libido? Le-
gimus regem longe omniū sapientissimum Salomo-
nem: non tā inductum q̄ coactum: ut idolis non mo-
do sacrificaret: uerum etiam templum conderet: q̄ a
mulieribus esset deprauiatus. Quo scelere effectum est: ut
& diuina ipse gratia: & filius maxia regni parte spo-
liaretur. Admonemur itaq̄ ut uel supplicia cū huius
temporis: tū æterna metuamus: qui perpetui pleniq̄

gaudii contemplatione atq; spe abiecta: q̄ breuissima uo-
luptatis miseria furore q̄ delectamur: q̄q̄ huius uitæ ca-
lamitates hac ip̄a uita nequeūt esse diuturniores: quam
certe cōstat interitū corporis euanescere.

XLVII. Sed quem non moueat uel teneat porius
non triplex apud inferos Cerbarus: non Coeyri fremi-
tus: non transfuctio Acherontis: ut poetæ ferunt. Sed
mors illa sempiterna: cuius est perpetuus minister: inex-
tinguibilis & ater ignis: in quo nunc quidem animarū
reorum: post autem etiam corpora cum diabolo eiusq̄
angelis æternū cruciabuntur. Istum autem ignem
quidam acerbissimum esse autumant: longeq; hoc no-
stro acerbiolem: q̄ omnem cogitationis aciem: omnem
q̄ ingenii humani uim: ut superna illa beatorum gau-
dia excedunt: ita dolores cruciatuq̄ inferorum. At
sic sane uel huic uulgari par: uel omnino idem: num
in eo toti semper uersantes: nihil sentient doloris: si ne
minimam quidem partem corporis in igne quisquam
diu ferte potest. Sed quid diu dixerim: cum repente
uixq; tactum hominem sæpe uel sintilla laesit: ut ta-
ceam q̄ nedum igneos: sed solis etiam calores nimios
plerumq; omnes fugimus. Est igitur apud inferos
illud etiam aduersi: quod nequeunt nec æstum quo
circumsepti obrutiq; sunt effugere: nec ab igne sic ab-
sirmi: ut prorsus exinguantur: quandoquidem nullo

.XXXIX.

cruciatu immortales finiunt. Cupiunt illi quidem mori: sed nequeunt: Qui ob id maxime seruantur in uita: ut semp morientes nunq̄ desinant. Auget præterea poenitentia & sera & inanis cruciatum: cum præsertim uident: quod quidem semp uident. ea mala præcaueri potuisse: seq̄ ob minima quædam ac breuissima oblectamenta in atrocissimas tandem poenas incidisse atq̄ in miseriam sempiternam. Deniq̄ adauget molestiam desperatio ipsa euadendi: & ut multa breui concludamus ea omnium est eritq̄ perpetua conditio reorum: ut in auditis incredibilibusq̄ suppliciorum generibus addicti: plangere: uociferari: gemere: lachrymare: suspirare possint: nunquã respirare: nunq̄ recreari: nunq̄ requiescere. Sed quid refrigerii capiant: qui semp ardeant: nullum habeant uel consolatore: n: nihil uideant: nihil audiant: præter tumultum luctusq̄ sociorum. Que si audiendo exhorremus omnia totis uiribus enitendum est: ne illa etiam uidendo sentiamus. **AEMY.** Sunt ista quidẽ horribilia: quæ ut facile uiuentur sæpe cogitanda sunt: nec rarius q̄ præmescenda. **XLVIII.** Sed nõ minima iam uenit mihi in mentem quæstio. Virum ne anime reorum nunc quoq̄ crucient: an tantum post resumpta corpora. Sunt enim qui eis negent corporibus exutas quicq̄ poenarum parti posse. **ANTO.** Ista Aemyliane nõ te capiet: quæ tenet

plurimos uel confidentia uel stoliditas: ut arbitreris ani-
mas. q̄ sint incorporeæ: nequire ullo modo pati: quasi ue-
ro id quod maxime ad illas pertinet: angere nequeat do-
lore: quo sæpe afficiuntur etiam cum in corpore non læ-
so sed incolumi uersant̄. Quod quidem anima uacuit̄
cum nihil doleat omnino: perspicuum est huius dolo-
rem nisi ab anima esse nõ posse: dolereq̄ cum corpore:
animam eo in loco corporis ubi aliquid contingit ut
doleat. **AEMY.** At negant corporis ignibus aut cõ-
stringi animas aut torqueri: quos spiritus esse constat.
ANTO. Vtiq̄ p̄inde negat̄: quasi exploratum habe-
ant ignem illum sempiternum: non nisi corporeum esse
posse: aut si etiam talis sit nõ posse diuinam omnipoten-
tiam ei uim tribuere & continēdi animas & uexandi:
cum aīa p̄sentim domicilio corporum: quæ cõstat ignib̄
esse crassiora cõtineant̄: sicut ip̄e spiritus diabolus nul-
lo assumpto corpore arsurus: nõ alio quidē igne q̄ quo
homines ardebunt. **NEA.** argumento obiecto
XLIX. **AEMY.** Præterea negat̄ corpora summis
cruciatib̄ summisq̄ dolorib̄ affecta diu posse uiuere:
ANTO. Quasi uero diuīa ui nõ ea sint resurrectura
quæ & sufficere semp̄ queat̄: & nullis dolorib̄ extingui-
cū ip̄e aīus præforti dolere & quidē uehemēter possit
interire aut nullo mō. Quid q̄ Salamādra: ut refert Au-
gustinus ī ignib̄ uiuit: Quid q̄ uermiū quoddā genus

in calidaz aquaz scaturigine repit: qui in eiusmodi
 seruore cōrectatiōi hoīum ūnico: nō solū sine ulla sui
 læsiōe uersant: sed extra esse nequeūt. AEMY. Ac
 nō mirādū uidet ea aīalia nō hoc elemēto cruciari: q̄
 eo uegetent. ANTO. Sed incredibilius ē p̄fecto ue-
 getari talibz rebz q̄ nō cruciari. Est et mirabile ī igni-
 bus dolere: & uiuere nihilominus. Sed certe mirabilius
 uiuere ī ignibz nec dolere.

L. Si autē hoc credit: cur nō illud etiā? Sed nequissi-
 mi hoīes cū hæc & audiūt & ita eē uel credūt uel sus-
 picanē: p̄tinus sepius quibz dā sese p̄suasiōibz nō tam
 cōsolari solēt q̄ fallere. Nam existimāt nō nisi post mi-
 lia annorum futurum esse iudiciū: ad quod oēs resur-
 gemus. Atq̄ iterea si etiā cruciabunt aīæ: sua tamē cor-
 pora quæ nihil p̄enaz sentire possint requietura: q̄si
 uero dolētibz animis sine quibus corpora nō dolēt: nō
 ipsi doleāt. Aut si etiā multa milia annoz resurrectio
 corporum iudiciūq̄ differet: postea resurgētes multū
 sibi uideantur quieuisse. Quod quidem omne tempus
 cum præterierit: nec quicq̄ fuerit omnino: nec uidebi-
 tur fuisse. Nam si nemo tam diu uixit: ut non se pa-
 rum admodum existimet uixisse: seq̄ a puero in senem
 tanquā a mane in uesperam: inopinatē quodammo-
 do repenteq̄ cucurrisse: si deinde nihil est morti tam
 simillimum q̄ somnus: ex quo mortui dormire sæpe

numero dicunt: atq; ideo septem illi uiri quos sacrae
literae ferunt circiter trecentum annos dormiuisse: una sa-
cum nocte sese quiescisse arbitrabant: quid insanis illis
profuerit quies ista diuturna: quam non senserint: quaeque
finem habeat supplicii sempiterni. *MA. 1. 1. 1.*
LI. Sed nec uideo quae admodum ista dilationis uel
spes uel recreatio sine metu sit: cum diuinum illud ulti-
mumque iudicium: non tam quousque quam quale sit futurum
cogitatur. Quamquam id rei longius ab esse opinantur: sancti
uero cupiunt adesse. credo tamen ad eiusmodi spectaculu-
m iam praestitutum esse diem: sed notum ut puto uelle
nemini. Quod quidem etiam uulgari hac de morte li-
cet dicere. Quam eandem existimo iudicium recte ap-
pellari posse: quandoquidem qualis cuiusque erit animus
cum e corpore excesserit: talis hoc ipso iam resumpto in
iudicio sistet. Ac nunc cogitanti mihi quale id sit futu-
rum: ea mox occurrit imago fori & iudiciorum: quae in
reos capiis ferri solent. Quo eadem animo istos esse ar-
bitramini: cum in primis se iccirco carcere educi sciunt
ut puniantur: cum deinde accurrentem undique populi
multiudinem: praeterea iudicem maximo ac grauissi-
mo assessorum coetu circumseptum insidentemque curru-
li: denique lictorem carnificem uel: & supplicii ac mortis
genus uident. Quid quod iam conuicti scelerum conscien-
tia: demisso uultu: deiectisque ad terram oculis: uix nisi

.XLI.

rogatū quicquid audent dicere: Quid quod plerique ne supplicare quidem? At dum iudex ex tabella recitat sententiam dumque tristis ille tubarum clangor preestrepit: & iam appropinquante morte denunciat: quo eos terrore: quod formidat: quo angore excruciarī opinamur: cum ne nos quidem sine perturbatione quadam ac horrore quicquid eiusmodi queamus aut cernere aut audire. Quis denique tum non facile intelligat examinari eos: tremere: conturbari: maxima molestia afflictationeque vexari: cum ad necem rapiuntur? Et tamen hæc omnia quae horreda primescendaque sunt: ut taceam de ipsa necis angustia summoque dolore: quo nihil est nec terribilius (ut dicunt) nec immanius: illis nihilominus suppliciiis & prope cruciatibus non modo non sunt paria: sed ne comparari quidem possunt. Quæ enim collatio finiti ad infinitum? Præterea iudices nostri temporis nonnunquam erga reos misericordia commouentur: remittunt aliquid seueritatis: detrahuntque & legibus & suppliciis. Nam plerumque uidemus eos qui quatuor in partes uiui scindi mererentur: prius securis ictu a tergo percussos: in corde uulnus pugionis accepisse. Atque ita eos qui uiuentes ignibus flagrare consumique debuissent: ante cesos esse capite: ne forsitan atrocitate poenarum diuurnitate ue cruciari: omnia impatientes efficerentur: a deo discederent. At summus ille iudex & deus christus: quo nemo humilior: nemo benignior: nemo misericordior unquam fuit. (Est enim ipsa misericordia:) sicut in

primis homini præcepit ne peccaret: eiq̄ sæpe occasio-
nē sustulit peccandi: locum: tēpus: sæpe etiā uoluntatē.
deinde lapsū ad pœnitētiā hortatus: q̄ mori nollet
eum: pro quo ip̄e cruci affixus necatusq̄ fuisset: nunquā
misericordiam ad se conuersis negandam existimauit.
sic in puerum contumacēq̄ hominē solam tum iustici-
am exercēs: nulla prorsus misericordia utē: Quo enim
pacto misereatur eius iam mortui: qui dum uixit ne ad-
monitus quidem uoluit ip̄e sui misereri? Nos tamen iu-
dex suam illam maximam ineffabilemq̄ clementiā est
prorsus abiecturus: qua eos certe donaturus est: qui hac
in uita misericordes exiuerunt benigniq̄ in proximos.
Accipiet igitur hi quam dilexere misericordiam: sicut
illi iudicium: quod male uiuentes: maleq̄ decedētes ne-
glexerunt. In quo ita omnium non modo facta uerbaq̄
expenduntur: sed etiam cogitatus: ut ne minimum qui-
dem malum sine pœna sit: sicut nec ullum sine præmio
bonum. Nulla illic cuiq̄ uel sua uel patronorum astutia
ualebit: qui tamen nulli erunt. Nulla illic ignorantie
fragilitatis ue excusatio quicq̄ afferet adiumenti: ubi re-
serante diuina ui: quæ neq̄ uitari neq̄ falli ullo mo-
do potest. omnes omnium libri, ut p̄pheta Daniel præ-
dixit: a p̄ti erunt: patebuntq̄ omnibus. Frustra etiā quæ-
uis fuerit orō: frustra p̄strationes: lachryme: ploratus: plā-
ctus: q̄ qui nūc ueluti benignus impator patensq̄ sua

.XLII.

uissimus p quā facile fleciē: parcit: amplexat: expectat:
 & (ne id paz sit) fungēs etiā munere patroni p nobis
 apud patrē deum interpellat. is tūc inexorabilis erit in
 dex summeq; seuerus. Siquidē adueniēs ille inclutus (ut
 euangelium testat: sedensq; p tribunali maiestatis suae:
 circumstare militia caelesti: circū sedētibsq; apostolis: ac
 tremente mundo: tandē in peccatores terribilē illam fe
 ret irreuocabilēq; sententiā. Ite maledicti in ignē æter
 num. qui paratus ē diabolo & angelis eius. Hæc igitur
 qui meminerit. nescio ei ne libeat luxuriari. EMY.
 Libeat: nō prorsus existimo: sed dū ista cogitabit: dū au
 diet: dum leget. Cū uero nihil horum fecerit: quæ sem
 per facere potest nemo: cœperitq; ipē secum de amica co
 gitare in occurrentem ue fœminam figere oculos. me
 tus ille omnis euolabit. Quid q; non metum modo: ue
 rumetiam ipam metus causam ex animo præsens muli
 er expellet: si erit formosior præsertim: aut quæ fortassis
 & amet & ametur? Cedunt enim facile & præsentibus
 futura: & formidolosa uoluptatibus: si non illa si
 mul adsint: quod qui incolumis sit ualeatq; uiribus: q̄q̄
 repente mori potest. id tamen tum accidere nec credat
 nec suspicetur.

LII. ANTO. Tū primū oculi a mulierib; detor
 quēdi sunt: q̄z faciē Salomō urētē ignē eē dixit. Vtq;
 id fiat facilius. psuadere illud sibi quisq; potest: q; haud

falsum est: obiectā fœminā amari a p'risq; si fuerit ue-
nustior: nec amare paucos. Nō ergo liem esse suscipiē-
dā: cuius sit dubius euentus. Sin uero sit turpis: nō dignā
esse quæ amet. **AEMY.** Quid si iam qualiscūq; sit
amae? **ANTO.** Multo minus aspiciēda. Si eī impos-
sibile sit quenq; nō moueri: ubi senserit amicā siue adesse
siue aduentare: quid cum aspexerit? **AEMY.** Perdif-
ficile quidē ē Antoni: nō aspicere quā ames. **ANTO.**
Tibi istud credo. Sed eos horror qui libidīe liberi esse
uolunt: ut quoniā nihil est difficile uolēti. istiusmōi dif-
ficultatē incipiāt studeātq; uincere.

LIII. Cum uero sexus ipse muliebris etiā si nondum
amet: moueat animum natura: mox eo de loco est disce-
dendū: q; eiusmodi mora cuiq; noceat. Nihil autē æque
ualet ad fugandā libidinem q; fugere. Nā cum ceteris
in bellis is iure uictor appellet: qui acriter in acie peri-
naciterq; pugnant: nunq; neq; fugit: neq; loco aut hosti
cedit. nemo tamē hoc in certamine nisi fugiens: aut uin-
cere aut tutus esse potest. Neq; uero ipa tantū modo ami-
ca fugienda est: sed huius etiā edes: hortuli: uicinia: &
ea demum loca omīa in quibus uersari solet: & ad quæ
istam suspicari p'fecturam. Fugiendum igitē nonnunq;
etiā ē templis: ne interea suaue aliquid uideat: dicatur:
audiatur: fiat: quod illiciat animum: teneatq; diutius.
AEMY. Quid si ante discessum fugā ue accidat isto

.XLIII.

rum quicquid? ANTO. Ne respondendum est quidem.
Dissimulanda omnia: sed recedendum nihilominus.
AEMY. Nimis durus es: ne dicam ferus aut etiam
ferreus. ANTO. Ego uero me hoc modo siue ferum
siue ferreum esse malim: quod (ut optas) facilem: mollem: fra-
gilem: potius: quam mihi iam persuaserim istiusmodi duritiæ
feritatem uel & magni esse animi & excelsi. AEMY.
Haud erras profecto si id potes. ANTO. Scio igitur
expertus omnem hanc potentiam a uoluntate proficisci
ac nihil horum fieri non posse si uelimus: quod fateor esse
rem non facilem: naturæ reluctari: consuetudini uero quod
difficilissimam: si his inferre uim nolimus. Sed nullus tam
indomitus equus est natura tamque ferox: quem si calca-
ribus urgere fustibusque cœperis: non paulo post subiiciat
efficiatque tractabile. Cuiuslibet enim rei potissima pars
principium est. Incipe igitur obstare appetitui: ut ra-
tioni pareat enitere. Non enim difficilis fuerit perseueran-
tia: modo fugias quæ dixi. AEMY. At quem uir-
dabis: qui elegantissimæ formæ nuncios: literas: munu-
scula: salutationes: plausus: cæteraque eiusmodi contemnat:
negligat: oderit? ANTO. Nempe eum de quo mul-
ta iam diximus Hippolytum: quem literis proditum
est: non modo uirum: sed uirum etiam graui uultu ac
uerecundo extitisse. Quippe qui nec ullo nutricis leno-
cinio: nulla Phædræ procacitate: nullis deinde precibus

nullo præterea nec munere: nec principatu: neq; deniq;
complexu ipso scæmineo potuit induci: ut obstinatam
desereret pudiciam. Quinimo nouercam reiecit am
plexantem: obiurgauit: summoq; est odio persecutus:
atq; ita: ut districto iam ense: non quidem occidendi
causa: sed iniusam illam ut terreret cogeretq; cedere:
primum doceret humanæ naturæ non etiam uicio esse
ignoscendum: deinde innocentiam puritatemq; tenen
dam: quam candidum tanti uiri uestimentum significa
ret. **AEMYLIANVS.** Deliras nunc Antoni: qui
in re maxime dubia testem duxeris ex fabulis. Ego sa
ne hunc etiam si non fictus esset: non tam comendan
dum putare q; a libidine abstinuisset: q; omnino mul
tumq; uituperandû: si ne ab illo quidem scelere absti
nendum esse iudicasset: a quo ipsa abhorret etiam na
tura? **ANTONIVS.** Exhibebo igitur ex Genesi
pudicum illum sanctumq; adolescentem Ioseph: qui ab
ægyptia regina petulantissimis sæpe uerbis prouoca
tus: tandemq; apprehensus: mox relicto pallio effugit.
AEMYLIANVS. Atqui istiusmodi exemplo satis
sum confirmatus q; q; eã rē uix puto in multos posse ca
dere. Sed restat aliud piculum (ut mihi uidetur.) longe
omnium maximû. Quod si uitare modo aliquo posse
mus nihil esse existimare tã difficile natura: quod &
hois ingenio & arbitrio subiici nõ posset. Illud aut est

.XLIII.

ut fingamus quæpiã in primis ita loco clausum: ut ne-
queat effugere. deinde renitentē & inuitū a pulcherri-
ma femina: nō tā procacitate oculoꝝ & uenustate ora-
tionis: q̄ assiduis osculis: amplexu: impudicis deniq; ob-
scenisq; oblectationibus diu fatigari. putas ne hunc tā
constantē fore: ut inter ista quæ non modo ad allicien-
dū & incitandū: uerū etiã ad impellendū ualent: nul-
lo prorsus moueatur appetitu uoluptatis? Ego si is essem
(Fareor de me quod senio uinceret profecto. Quis enī
tantā in angustia coactus: naturæ tandē reluctari pos-
set: nisi qui aut frigidus omnino: aut eunuchus esset: aut
certe non hūanus. Quid tu igitur Antoni? Qui tibi es-
set animus? ANTO. Scio ego quidē quid me facere
deceret. quid autē facturus essem nescio. Existimo uero
tū uictorē euasurū neminē: nisi quē deus ipse adiuuif-
set. Esset igitur auxiliū diuini nō tā orōne diuturna: q̄
omni prorsus ui animi intētioneq; implorandū. Quod
sanctissimus ille adolescēs Chrysantus Alexandrinus
Pollemii illustrissimi potentissimiq; uiri filius cū facti-
tasset: primū ancillas quinque formosissimas ornatasq;
ueste q̄ accuratissima: deinde Dariam nobilissimam uir-
ginem Romanam: iam deæ ueste consecratam: quas
ad illū oēs pater miserat: ut suis illæ eū iocis: lasciuissq;
blandiendo flecterent ad uoluptatē in primis: deinde
ad simulachroꝝ cultū nō modo contēpsit: uerū etiã ita

uicis: ut omnibus tandem pudore admirationeque deter-
ritis: Dariae persuaderet nihil esse nec felicius christia-
no: nec martyre illustrius. Sed ut nulla remaneat dubi-
tatio: fiatque tandem sermonis huius finis: illud quoque af-
feram exemplum: quod a Hieronymo exaratum est in
eo libro: quem de Pauli heremite principio sineque in-
scripsit. Refert igitur sub Decio ac Valeriano perse-
cutoribus nominis christiani: quendam iuuenili aetate
florentem in amoenissimos hortulos adductum: ibique in-
ter candentia lilia & rubentes rosas cum leni iuxta
murmure serperet riuus: & molli sibilo arborum folia
uentus stringeret. super structum plumis lectulum fuisse
se supinatum: & ne se inde posset excutere: blandis ser-
corum nexibus irretitum. Quo cum recedentibus cum-
ctis speciosa meretrix uenisset: cepit delicatis stringe-
re colla complexibus: & (id quod dictum quoque scelus
est.) manibus atrectare uirilia: ut corpore in libidinem
concitato: se uictrix impudica superiaceret. Quid age-
ret miles christi? Quo se conferret? Quem tormenta non
uicerant: superabat uoluptas. Tandem caelitus inspira-
tus: praecisam moribus linguam in osculantis faciem
expuit: ac si libidinis sensum succedens doloris magni-
tudo calcauit. **AEMYLIANVS.** Haec cum audio.
Antoni: non admiror solum sed etiam stupeo: & (ut reor)
multi christiani dicimur: nec sumus. Quis enim hac tem-

XLV.

pestate reperiri possit: qui non dicam emori: non exulare: non uel minimam mēbri partem sanguinis ue amittere: sed spoliari malit q̄ peccare: ANTO. Si qui sunt usquā huiuscemodi hoīes: hos certe & paucos esse puto & celo dignos: q̄q̄ nihil prohibet: quin nos quoq; tales possimus esse: modo adsit uoluntas: cum praesertim ne illi quidem quicq; aliud sint q̄ homines: & uideamus perditos q̄ plurimos tam elato esse animo: ut accipere plagas malint q̄ turpiter uitare. Quid igitur nos facere debemus: quibus fortiter decertantibus propositum est praemium sempiternum: si gladiatores illi ut sibi populo ue fortassis satisfaciunt. periculum corporis: animiq; suscipere non timent? AEMY. Vera ista quidem: & a martyribus nostris (ut legimus) factitata: qui quidem animo excelsō: non fortunas solum: sed summos etiam cruciatus corporis mortemq; spreuerunt. Sed nescio quonam modo ita hoc tempore molles sumus: delicatq;: ut ne minimum dolorem quidem nos pati posse arbitremur. ANTO. Et arbitremur (ut existimo) & possemus: si deo fidentes ab hoc ipso fidelissimo potentissimoq; principe: patientiae: arma constantiae (ut martyres fecere) posceremus. Qui enim hortat homines ut petant. is p̄fecto postulante spernet neminem: q̄q̄ non est hac aetate pertimescendum: ut de quo proxime diximus: discrimē incidamus. Quānā est tā libidinosa

mulier tãq̃ sui prodiga: ut ultro uirũ quemq̃ contrecta-
re ne dicã amplexari audeat: nisi eũ fortasse qui cũ fa-
miliaritatẽ consuetudinẽq̃ habuerit? AEMY. Parũ
ne id uideatur? Quã igitur tandẽ huic morbo medicinã
afferet? ANTO. Ita pinde rogas: quasi uero iam aĩo
exciderit: quid in nouercã fecerit Hippolytus: quid ue-
Ioseph in egyptiã: aut quasi te amica domi uinctũ sit oc-
cupatura. AEMY. Non id metuo profecto: quippe
qui nulla profus potiar. Sed (ut mihi uideatur) difficilius
carent hoĩes experta consuetaq̃ libidine. Itaq̃ facile cũ
ea species fuerit obiecta: mouẽtur illi: deiciunturq̃ re-
cordatione præteritarũ uoluptatũ: si præsertim eiusmodi
amicæ aut domesticæ sunt: aut domesticorum familia-
res. Tectius enim tum insidiantur: seq̃ offerunt impu-
dẽtius q̃ pudore semel abiecto (ut dicitur) si quid etiã
egerint inĩperanter aut proterue: paulũ ad modum cu-
randũ putant: modo appetitis non careãt uoluptatibus.
Tanta uero fertur earũ esse tãq̃ impariẽs libido: ut ar-
dentius uiros appetant q̃ appetantur. Quin etiã defati-
gari hæ quidem possunt: expleri nunq̃. Nam teste Sa-
lomone. Neq̃ inferno quicq̃: neq̃ igni: neq̃ uulua: sa-
tis est. ANTO. Moueri sæpe uiros earum præsentia
quibus olim potui sunt nõ negauerim: q̃ ad id ipã eos
natura fere cogit. Frãgi uero ac deici nisi uelint: nego.
Nã & si his fortasse spes ẽ certior consequẽdã uolupta

.XLVI.

is: q̄ sibi p̄suadeat: modo locus & tēpus adsit: eas nō re
pugnaturas: quas uel semel corrumpere: has tamen tanto
neq̄ furore neq̄ feruore prosequuntur: quanto quæ ad
huc a se illibatae intractæq̄ sunt: q̄ & assiduis rara: & a
liena suis: & habitis spirata: & ueteribus sæpenumero
noua præferuntur: solentq̄ esse chariora. Quãobrem ple-
rosq̄ quotidie cernimus maritos uilissima ac turpissi-
ma scorta ingenuis formosissimisq̄ uxoribus ante tulisse:
quasi uero sapor ille: odorq̄ uenereus non omnibus
in sceminis idem sit: neq̄ eodem omnes ritu subagiten-
tur. Nequeo igitur uidere quid in non suis hi quærant
amplius: nisi forte pudorem quendam ac uerecundiam
quæ in ip̄o quoq̄ pudendo scdissimoq̄ negocio: si qua
fuerit: displicere nullo modo potest: cum præsertim &
uerita & honesta soleant appeti ardentius. Atqui hæc
plerumq̄ in uxore reperire quisquã potest: in scorto cer-
te nemo.

LIII. Petulãtius ei scorta offeruntur: sibiq̄ uident̄
minime suis fungi moribus: nisi insaniãt. Nihil igit̄ ne-
gãt etiã turpe & obscenũ: quæ uiros præterea tũ uerbo-
rum proteruia: tum gestuũ lacefcũt. Quibus lasciuiis &
si de quib̄ p̄ximè e didũ: mariti fortasse delectãtur eas
tamẽ suis inesse uxoribus nō optãt q̄ eiusmõĩ p̄ccitates
atq̄ sepias: ne i scortis quidẽ ip̄is p̄bare recte possunt.

LV. AEMY. At quærit plerũq̄ maritus aut qui

uis alius in altera quod uoluptuosius opinat̃ fore q̃ in
prima: ut singularem sc̃m̃inæ elegantiã atq; formã:
ut uirginei corporis integritates: & si quæ sunt alia.
ANTO. Quid memoras formã? quid elegantiam
corporis: si oculorum tantũmodo ea est uoluptas: nec ut
orum solum: sed etiam omnium qui æque atq; tu affecti
sunt. Coniice igitur oculos in illam quantum uales: cõ
templare diutius: pascere dum fastidias. Quod si quid
optas amplius: necesse est fateare: non tam formã a te
corporis desiderari q̃ corpus ipsum. Quare ad concubi
tum nihil attinet: formosa ne sit mulier: an mediocris
uenustatis: an etiam deformis: cum præsertim de indu
stria latebras quærant; qui eiusmodi in negotio uersan
tur: possitq; accidere: ut turpis: q̃ pulcherrima & suau
or tactu sit & mollior: q̃q̃ non intelligo quid in amica
quisquã quæreret: quam opinari debet æque plerisq; ex
positam esse fuisseq; aut si etiam primus uiciauit expo
nendã: seq; ideo eã ipsam cũ multis habere comunẽ.
Quis eĩ dubitauerit quæ frontẽ semel p̃fricuit: præterq;
maritum quempiam admisit. eandem p̃ q̃ facile multos
suscepturam: Sed fac eam uno excepto qui cum peccat
charum habere neminem: an propterea non erit scortũ
Quod si erit quid inter hãc atq; illã quæ in lustris est:
putas interesse præter habitaculum: Quid uero de ado
lescẽtularũ integritate loquar: quas detracta uirginitate

XLVII.

nihil a ueteranis differre aiunt qui uiciarunt: Quid quod Ouidius affirmat tum aptiores esse foeminas: cum ad septimum lustrum. i. ad quinque & triginta annos puenere? Sed fingamus summa pulchritudine mulierem: summo loco nata: & omnibus appetibilem soli tibi sui facere potestatem: quam quales te) tum ista aestimabis omnia: cum expleta libidine: ne ipsam quidem foeminam curabis? Atque ut singulos percurramus huius uoluptatis gradus: in quibus putat esse aliquid suauis. Qui cum amica fuerit locutus: qui hanc tetigerit: qui osculatus: qui amplexus: qui denique potitus ea sit. is ne quicquam aliud in illa ipsa aut optare potest: aut consequi?

LVI. AEMY. Nihil profus: quod uideam. ANTO. Non mediocris igitur haec quoque fuerit ratio abstinendi: si luxuria commoti mox cogitabimus: nihil nos praeterea effecturos adepturos ue: quam id ipsum nihil: quod olim effecimus & consecuti sumus. Ergo & si fuga discessu ue aut exercicio non tam animi quam corporis: sed praesertim laborioso & graui comprimere libido: tum ratione multo magis: cum est intellectum non modo non bonum esse uoluptatem: quippe quae corpori ut saepe diximus animaeque noceat: sed praebrem etiam & nihil esse. Quid enim est in lucro: cum praecipit ille impetus libidinis repetere probroseque transierit: nisi langor quidam lassitudoque membrorum: pollutio: fetor: stupor: hebetudo? Quem

deinde non confestim & piget & poenitet: cum secū ipse
cogitās quærir quid egerit: curq; tā anxietā diu: rātoq;
cum piculo id appetierit cōsecutusq; sit: quod tam celeri
ter defuerit: euaueritq; tam misere? **AEMY**. Primū
quis nō rideat Antoni: cū inquis posse rōne cōprimi li
bidinē: quæ rōni oīo nō obtemperat? Deinde payz ne ui
deat tibi in lucro esse: si quis gestiat lateaturq; eo bono
adepto: quod diu multumq; appetuerit: tam& si mix
tæ sint illæ quas commemorasti: quæq; sequuntur de
fectiones: quas ideo nihilipendendas putat: q; ut ad eas
aliquando perueniret: multo intolerabiliora p̄pessus sit.
Potius enim est ea re: qua nisi esset: nec latereur: nec
se rursus confideret potiturum. **ANTO**. Non eū qui
dem negauerim egere ratione: quī aut ip̄o in actu sit li
bidinis: aut proxime quantis de causā concitatus inflam
matusq; sit: atq; iccirco ea uti nullo pacto posse. Sed de
eo loquor: qui aut nondum: aut uix quidem amat: aut
qui demum multos frustra labores pertulit & graues &
diuturnos: q̄q; ne eos quidem excipiendos puto: qui iam
iam expleta libidine debilitari: ueluti sordidæ quædam
sues emergentes e cœno: seseq; in latus alterum uerten
tes: concidunt fereq; sopiuntur. Puras ne hos cū id eue
nit: nihil de turpitudine obscœnitateq; concubitus: ni
hil deniq; de breuissimæ uoluptatis interitu ac detri
mento cogitare? Cogitant profecto: sciuntq; & se fecit

XLVIII.

se nihil & peccasse: quæ nisi se subtraxerint. (Nequis enim ignis proximam arenamque stipulam non inuadere: cum præsertim diabolicus uentus ille spirare nunquam desinat excitareque incendia.) nisi inquam se subtraxerint declinauerintque a feminis: rursus accenduntur: rursusque id agunt: quod eis iterum doleat & molestum sit: nihilque fuisse uideatur. Non igitur paruipendunt in hos incidere defectus atque miseras: in quas nimirum nisi dolentes nequeunt incidere: Sed harum limite metam exitumque libidinis (ut opinor) uia significare uoluit oratio. **AEMYLIANVS.** Istuc ipsum. **ANTONIVS.** Concedo uero posse quemquam lætari perceptione uoluptatis: sed non nisi quæ diu ita fuerit affectus: ut non tam opinetur quæ uelit esse bonum uoluptatem. Nemo enim nescit esse malum quod fieri aut publico in loco: aut non remoto teste pudor uetat.

LVII. **AEMY.** Erit igitur etiam coniugium isto pacto malum. cum coniunx ne blandiri quidem coniugi fas esse ducat: nisi e cubiculo emissis qui fuerint omnibus. **ANTO.** Non condemno coniugium: quod cum a deo institutum sit: nullo modo esse malum potest: tametsi non boni sunt qui eo abutuntur: ut qui non procreandorum liberorum: non debiri reddedi: sed libidinis explendæ causa ferunt ad conium. Hos etiam Hieronymus adulteros appellat:

q̄ ardentiores sint uxorum amatores.

L VIII. Quod si ii quoq̄ qui recte cōiugio utunt̄:
naturali quodā pudore ducti: semotum ab arbitris cubi
le inuestigāt: facile intelligit̄ libidinē nec bonum esse
posse nec uideri q̄q̄ q̄ habet speciē boni: atq̄ ideo de
lectat: blādum malum appellat̄. Sed ne ii quidem errāt:
qui iccirco libidinē ira notari uolūt: q̄ corpori blādia
uir: animā aut̄ detrimento sit: magisq̄ leuiat. cum uideēt
esse blandior. Nemo enim prodiorem patiē pestilentio
rem q̄ uoluptatē: qua nihil est corpori nec familiaris
nec coniūctius. Neq̄ enim fur domesticus facile uitat̄.
Igit̄ si malum est uoluptas: nō uideo cur quā amica po
nitus sit: nō potius debeat mœrere q̄ letari: cum p̄cepta
iā uoluptas (ut ante diximus) nō trāserit solum: nihilq̄
sit oīo: sed eum etiā langore (ut de scelere taceam) inepti
tudineq̄ affecerit. **AEMY.** At ista quoq̄ nō multo
post deficiūt. Sed læticia nihileminus p̄cepta remane
bit uoluptatis: atq̄ ita: ut gaudeas exultesq̄ quotiēs eius
modi tibi in mentem uenerit uoluptas. **ANTO.** At
qui ut taceā q̄ s̄a penumero relinquit causas potius pœ
nitēdi q̄ reminiscendi.) letari gaudere ue illecebris iis
quibus non se uare: quæq̄ nullo modo exiēt: q̄ sit temera
rium uispe uideris: tam& si quale gaudium est: quod ne
amicis quidē patefacere sine rubore: sine dedecore: sine
peccato queas? **AEMY.** Tacebo igit̄: gaudeboq̄ nō

.XLIX.

q̄ trāsierit: sed q̄ affuerit uoluptas. ANTO. At gaudium ē leue: uel nō est potius ea de re gaudere: quā cū bonis uiris paritari nō licet. O q̄ obscenū igit̄ gaudiū illud est miseratq̄ iactatio: quia uterq̄ coeuntiū nihil secū cogitare potest: nihil aliis enunciare: nisi q̄ se subiecerit prostitueritq̄ alteri: ac se ip̄e alterūq̄ corruerit.

LIX. Quid q̄ nihil est deo odibilis: nihil execrabilis q̄ gaudere scelere: Sed si te gaudiū eiusmodi delectat. certe dicerē nisi deo nō placeret: docerēq̄ quo pacto sine labore: sine molestia: sine piculo: quibus difficultatibus mulierosi sese crebrius exponūt: gaudere plane posses. AEMY. Obsecro ut dicas: ut explices: ut doceas: quandoquidē plus boni istud allatur: est q̄ mali.

ANTO. Doceā aut explicem? Nō: si etiā quid uis boni eueniret. Nō enim mala faciēda sunt ut bona sequātur: q̄q̄ ne hoc quidem bonum esse potest. AEMY.

Istud est ne aliquid insolitū inauditum ue: aut eiusmodi: ut qui id didicerit: cōtinuo huic ip̄i dare operam cogat? ANTO. Istiusmodi nihil est: sed tamē omnino malum. AEMY. At omībus cōducit nosse mala: sed

hęc uitādi nō etiā ppetrādi causa. q̄q̄ si suadeas nō peccabo: ne uel tibi uidear paruisse. ANTO. Suadeo igit̄: hortor etiā uti tibi ip̄e psuadeas: te aut nudius tertius aut heri: aut (si magis placet) pxima nocte: aut deniq̄ iā iam cū Helia tua cubuisse. cū præsenti gaudeā:

sæpe hominēs non tā pcepta uoluptate q̄ ea quā non
desperāt: & si fortasse nunq̄ sunt pcepturi. AEMY.
Non nego id quidē. Sed ut nō parē differt inter spem
& lucrum: atq; inter imaginē umbrā ue & rem ip̄am
iā (ut existimo) inter speratam fictāq; uoluptatem: &
habitā atq; uerā: licet hæc ocius desierit. Craudium
igie longe maius ex certis q̄ ex simulatis p̄cipitur uo-
luptatib: ut omitam q; simulata fictaq; non possunt esse
diurina. ANTONIVS. At tam diu durabunt
q̄ uoles: cum præsertim nihil sit fictione imaginatione
q; facilius. Quotiens igitur libebit: poteris appetitā
formā effingere: qua frui tibi uideare: qua gaude-
as: læteris: gestias: q̄q̄ id consulendum est nemini.
Quod & si tolerabiliorem efficit cupiditatem: tamen
non euellit. Quin potius incitat: roborat: redditq; acri-
orem.

LX. Fuērunt enim (ut accepi) qui nō minore qui-
dem ardore in effigies amicarum q̄ in has ip̄as si affu-
issent concitarentur: atq; ita ut sibi uideretur: iam non
earum se imagines: sed corpora ip̄a potius complecti.
Ex quo plerumq; accidit: ut non sine scelere fluor illæ
uenerens sequeretur: qui nonnunq̄ sine culpa eiicitur
in quietā: ut cum is ex debilitate corporis illusionē uo
diaboli proficiscitur: non etiam ex crapula ebrietateq;
aut ex præcedenti & impudico cogitatu. Vt uero ad

omnia respondeam: nego illud tandem eum qui amica potius sit: hac semp proq arbitratu potiturū. **AEMYLIANVS.** At maxima est uis consuetudinis. **ANTONIVS.** Fateor: Sed ipa quoq fastidium parit cōsuetudo: q̄ omnis res assiduitate uilior fit: perditq̄ quotidie aliquid charitatis: atq̄ in eam tādē incidit conditionem: ut omnino negligat̄.

LXI. Sed ut taceam q̄ multæ incidunt sæpe causæ quæ consuetudinem non impediunt solum: sed etiam dissoluunt. nihil est sc̄mina leuius: nihil iconstantius: nihil fallacius. An non Sansonem quo fortior fuit nemo: Dalida tandem prodidit: in hostiumq̄ manibus reliquit? Quod si uiri quibus plus ingenii datum ē: plus etiam roboris & constantiæ: instabiles nonnunq̄ inconstantesq̄ sunt. quid meretrices: quæ nisi liberalem hominem neq̄ admittunt: neq̄ amant? Neq̄ satis est fuisse liberalem: q̄ Thaidis beniuolentia usu pecuniæ consumptioneq̄ finitur. Nam ubi defecere largitiones: deficiat amor necesse est: q̄ Thais munificentiam diligit: non hominem: illamq̄ assidue cupiat: curet: extorqueat. Ex quo intelligimus non promissiones promissoresq̄ munerum: sed præmissiones tātummodo meretricibus gratas esse. **AEMYLIANVS.** Nō nego istum morem esse meretricū: earum autē maxime quibus egestas domi ē. **ANTO.** At placēt oībo mūera

AEMY. Ne id quidem nego. Sed quædã dari utriq̃
solët amoris uel conciliãdi uel retinẽdi gratia. Eos enĩ
facile memoria tenemus: quorum res plerũq̃ nostris in
oculis uersant. ANTO. Fateris igit̃ imprudẽs amã
tum animos nõ nisi conciliante liberalitate diu stabiles
esse posse. Quæ si defierit: necesse est (ut diximus) amor
desinat. Neq̃ tamẽ si illa extabit: ideo extabit amor: quo
niam cum sint diuersa: potest alterum p̃fecto esse sine
altero. Poterit itaq̃ abire amor manente liberalitate: si
quid se obtulerit elegãtius: si quid ue nouũ: quod ama
bile uideat̃. Quamq̃ (ut concludamus) quis debitus libi
dini potest esse constantior: cum nõq̃ ea finem re p̃tura
sit: quippe quæ non recentes modo & nouas: sed etiam
ignotas ac uarias semp̃ appetit quæritq̃ uoluptates: si
p̃æsertim habitis satiata sit. Quãobrem inter remediã
quidã posuere & nouos amores & satietatẽ uoluptatis.
LXII. Siquidem putauerunt eum qui amicã dese
rere aliter nequireret: nouo amore ueterẽ quasi clauo cla
uum euicere oportere: & tã diu defluere luxuria dum
fastidiret: Quorum utrumq̃ & falsum est & turpe. Cũ
enim amor iudicio & uolũtate suscipiat̃. nõ dubium ẽ
hoc eodem modo deponi posse. Poterit igit̃ extenuari
successione commutari ue potius: intermitti autem satie
tate: extingui uero nullo modo: nisi accedat (ut diximus)
uoluntas & adiutrix uolũtatis diuina: quãdam uis &

L I.

ratio: quā uirtutem appellamus. Nō enim uicio sed uirtute uicium curat. Volunt autē illi quidem nō pellere: nō deserere: sed mutare uoluptatē: ideoq; scelere nō tam uitare scelus q̄ augere. Sed ne tum quidem sunt audiendi cum præcipiūt ut ab iis quas relinquere optamus: fieri petamus aliquid egregium & spectabile: quod aut nesciāt efficere aut non queāt: quasi uero nō corpus ipsum appetat potius q̄ mores: aut q̄si nō illas sine his ceperimus adamare: diuq; amauerimus.

LXIII. Illud quoq; negotiū esse: quod a plerisq; receptum est. ad amicas repete salutādas accedere oportere: mane præsertim q̄ tum soleāt & uideri & esse non tā inuenustæ q̄ turpes. Quippe quæ nondū lotæ tersæq; nondum oblitæ unguētis: nō dum cerusa purpurisso ue ac fucis aliis affectæ. Nō tum pectine compra & distincta gēmis coma: nec calamistro crispata & inuoluti auro crines neq; ueri nonnunq; neq; sui. Non tum a collo margaritæ pendēt: nō compositi armillis humeri. Non tum fasciis artatum pectus tumētes exprimit mamillas: quas plerumq; subtilissimis sudariolis quasi aranearum telis tegunt: ut quod appeti cupiūt: id occultare uelle uideant. Ceterum ut dixi nō est ista tuta medicina q̄ & pleræq; q̄ pulcherrimæ natura nullo indigēt ornatu: & (id quod mirabile quoq; sed uerū est.) nulla neq; re neq; arte apparēt uenustiores: ut taceā q̄ q̄lecūq; sit amatū

nequit amator id odisse. Perinent igitur eiusmodi præcepta non ad curationem quidem: sed ad quandam fortassis remissionem perturbatorum animorum: nonnunquam etiam ad inflammationem idque magis. Quis enim nescit præsentia & colloquio amicarum concitari hoïes flagrareque uehementius? AEMY. At illa forsitan de iis dicuntur: qui siue iam deserti decepti ue a sceminis: siue tandem pulsî: has ipsas cupiunt odisse uel inuiri. Quibus item Naso præcipit: ut earum mendas noerent: uoluât animo: sæpe ante oculos constituât: sæpe damnent. ANTO. Vult nimirum eos Naso consolari: non etiam sanare. Et recte quidem. Oportet enim iecirco auferri morbum: hoc est: ardorem uoluptatis: quod hac frui nequeant: non quod nolit. Quare ne illi quidem non sunt miseri: qui cum se negligi opinentur: ardent tamen: ideoque fingunt nolle se neque cernere amicas: neque ab his cerni. Quod si facere perseverauerint: uoluntasque accesserit: non nego eos sanari plane posse. Ab his quoque non longe absunt: qui cum spernedas esse amicas iudicauerint: iamque animo (ut sibi uidentur) eieserint: aspiciunt tamen nonnunquam tentandi gratia. Volunt scilicet facere: periculum respiciant ne adhuc: non negligentur: amentur. Quod quidem non quod stulte fiat ipsi uiderint: quod quod quid non stulte faciunt amates: quibus nihil est tam stabile quam ipsa instabilitas & uicissitudo rerum. Si amicas neglexissent: si as-

LII.

pernari essent: si deniq̄ omnino planeq̄ deseruissent. non quid facerent illæ: aut ubi essent: cuperent ignoscere: Quin potius dolerent: si forte accideret se in eam incidisse necessitatem: ut illas quouis modo cernere audire uē cogerentur. Non autem multum differt in uicio capi ne quis uelit: an periclitetur. Si quando igit̄ cōtemplandæ fœminæ titillet animum cogitatio: quæ quidem facile & a diabolo propter molliciem inclinationē q̄ sensuum immittitur: & recipitur ab incautis propter iam aut speratas aut expertas uoluptates: cōtinuo illud quoq̄ de amica secum disputandum si respexerit: capi ar. sin nō respexerit: dolebo pigebitq̄ aspexisse. Nō igit̄ aspiciā. Hoc autē ita semel definiendū est ac cōstituendū: ut uel habitu semp̄ maneat sentētia.

LXIII. Et item illud quod quidam non prætermittēdum putauerunt: qui ut fœminis inuidiam facerēt sibi in primis proponendas censuere fœditates muliebres: menstrua: pedores: situs: partus effusiones: & post unum duos uē ad summum editos liberos: mammaram fractionem distensionemq̄: rugam uentrem: laxam cutem: & in dies deficientē magis uenustatē. Deinde uilitatē: hūilitatē: summissionē: mollitudinē: leuitatē. Præterea astutias: dolos: fallacias: ac fletū ip̄m insidiarū crudelitatisq̄ plenissimū. Deniq̄ arrogantiā: illusiones: ac cætera iuriarū genera. Atq̄ ideo idignas & astiari & eē

quæ uel præficerent a uiris uel amarent. Sunt ista qui-
dem ueluti diu cõcepta: meditataq; animo retinenda: nõ
ut hæc primum occurrat: primumq; his utamur in de-
pellendis libidinibus: sed ita demum succurrant: si neq;
auertendo & oculos & aures: neq; fugiendo: tum ocium:
tum sc̃minas: neq; deum ip̃m deniq; orando: nos uicto-
res fore cõfidemus. Omnis liquidem sermo: sensus: inge-
nium: cogitatio si fieri potest nõ ab amica solum: sed ab
eo etiam sexu omnino auocanda est: ne unius rei occasi-
one forasse fiat ad similem regressio.

LXV. Nõ minus autem q̃ sc̃minarũ fugienda sunt
mulierosarũ omnium cõsortia. Qui cum lasciuie uiuant
ne aliter quidã loqui possunt. Nihil autem tam efficax
est ad corrumpendã negligendamq; pudiciã: q̃ proter-
uorum colloquiã atq; mores. Quod si (ut eruditissimus
ille sanctissimq; p̃t̃ifex Prosper inquit) iccirco foras-
sis a religiosissimis patribus olim decretũ est: ne qui ado-
lescẽtium legerẽt Genesis librũ: neq; quãdam Ezechie-
lis p̃phetæ partẽ: nec Cãtica canticorum: nec præterea
multa id genus. In quib; generationes & quarundam
mulierũ actus ac nomina sunt scripta. Quas & si secũ-
dum historiã credimus fuisse: earũ tamẽ nominib; uir-
tutes figuratas accipimus: quoniã ut illæ nõ solum mari-
tis ob morũ grauitatem: sed uiris etiam externis absq;
dispedio pudoris sui ob eximiã pulchritudinẽ placue-

LIII.

re. ita uirtutes quoque & suos reddunt omnibus mirabiles
& externos quadam sui admiratione pstringunt. Si fuit
inquam prohibitum: ne quedam sacrarum etiam litterarum
uolumina legerent. quid sentiendum est de Catulli:
Propertii: Tibulli: Galli: Nasonis: multorumque prae-
erea mollium poetarum libris: quibus non modo faciles
ad amorem adulescentes: sed modesti quoque uiri atque con-
stantes & excitari ad libidinem & incitari ualent. Sum-
mo igitur studio uitanda sunt lenocinia omnia. In qua
si forsitan inciderimus: non committendum est: qui ea mox
aut abiiciamus aut deseramus. Sic enim imitabimur uel
Hippolytum uel Ioseph: de quibus dicere iam dudum
ubi de amatoribus sermo haberi coepit: intermisimus.
AEMY. Hos ne imitabor scilicet qui tam bene meri-
ti sunt de calibatu: ut ob istum ipsum colendum ac tuen-
dum: alter ab iis quos saepe domuisset: diuque rexisset
equis tandem discerpis necaretur. alter daretur in carcere:
& teterrimum & diuurnum.

LXVI. ANTO. O nos felices si eiusmodi de cau-
sa pateremur. AEMY. At mihi multo aliter uidetur.
ANTO. Nempe quod supplicium tantummodo pondera-
dum: non etiam causam putas. AEMY. An non est pa-
ui miserum? ANTO. Miserum profecto: si merito pati-
are. Contraque laudabile: gloriosum: si propter uitandam con-
seruandamque uirtute. Quod si non sunt hi beati sed miseri:

nihil a latronibus certe differūt. AEMY. Sic ita fa-
ne: quandoquidem ip̄a me ratio cedere compellit. Sed
nescio utrum magis accusem inconstātia: Hippolytum
ne quem iccirco iterisse aiūt: q̄ equos regere desierit: an
te potius quis huic simillimū esse uolueris Anterote.
LXVII. Docemur hoc quidem loco Aemylianē:
neq̄ tutum esse: iam transactā castitati fidere: neq̄ nō
posse illius diuturnum obstātumq̄ propositum: euentu
casu ue aliquo: maxime autem externa ui mutari atq̄
extingui. Itaq̄ Hippolytus quod liber noluit efficere:
ne fortassis occideret. id coactus post effecit: & necatus
est nihilominus. Nā & si is e fluctibus emergenti mon-
stro sese ostendit impavidū: & animo elato atq̄ magno
equos monstrōso iam impetu concitatos pauoreq̄ aber-
rantes nunc sistere habenarum retractu conabat: nunc
uerbere assiduo coercere: ubi tamen aliena ui eademq̄
maxima exanimati equi neglecto dirigētis gubernan-
tisq̄ imperio eo pergere cœperunt: quo furor metu inie-
ctus impellebat trahebatq̄. protinus auriga e curru eie-
ctus est in eum laqueum: quem cum soluere ne quicq̄
niteretur. (hoc enim ligabatur magis.) membrarum deni-
q̄ diuisus occubuit. AEMY. Ac scimus ista. AN-
TO. Sed nō etiā fortasse quid sibi uelint. AEMY.
Confirmo id quidē & scire opto. ANTO. Dicā igit̄
Hippolytus (ut mihi uidet̄) & si figurā Anterotis tan

LIII.

is per recte gessit: dum hūc emulabat: tamen rectius tenuit eos: qui cū nunq̄ neq̄ blādiciis: neq̄ terrore metu ue a proposito castitatis amoueri potuissent. tandem uim passi: quāuis suadētem illicientemq̄ coitum respicere conarent̄. præualēte tamen ea quæ & assidua esset: & ip̄o reluctationis motu auget̄: oblectatione genitaliū: uicti cesserūt: seq̄ uoluptati deditere: cuius mox ab equis distracti interire: hoc est: peccauere: atq̄ ideo effecti digni morte sempiterna.

LXVIII. AEMY. Dānari eum qui uim passus coactusq̄ coierit: iniquum est profecto. Nō enī sine culpa quis recte patit̄. ANTO. Recte tu quidē: si oīo nullus sceleri accessit ī coitu cōsensus. AEMY. Sed qui fieri potest: ut naturalē illā Veneris uoluptatē quis etiā nolens iter coeundū nō sentiat? ANTO. Sentit quidē: nec ideo peccat: si ea nō placet: nō grata ē: sed ex oīa uolūtari & molestia. Is enī ne uirginitatē quidē perdit: quā ne amittat: nō tā corporis q̄ animi uiribus (quod quidē fortitudinis est ppriū) nunq̄ desinit certare: nunq̄ cedit: etiā si uiolēt̄. Quo igit̄ diademate hic Anteroris miles donandus sit: qui in hoc tā periculoso tāq̄ intestino prælio uersatus: non euaserit solum: sed uictor etiam euaserit: uidetis. AEMYLIANVS. Glorioso utiq̄ & immortalī: quippe qui superauerit humanam fortitudinem atq̄ constantiam. Quare mihi psuadeo id nisi

diuina ui fieri nō posse. ANTO. Nō equidem men-
tiris. Fuerit ergo semp deus: modo nō negligat: summū
quibus uis in malis remediū: adiumentum: salus: & (id
quod est omnium maximū) ipse corona: ipse prēmium: ip-
se deniq; gloria: & uera & sempiterna. Hęc habui de
utroq; Cupidie quę dicerem. Tu uero si non aliter sen-
tis Aemyliane: nostram hanc sententiam confirmato.
AEMY. Ego uero aliter: qui simul ac p̄ ætatem po-
tui discernere quid inter bonum malumq; interesset.
istuc ipm semp sensi: probaui: tenui: dumq; uiuero: tene-
bo. Nō igitur cupidinis heri simulachrum intuebar: q̄
eo delectarer: sed q̄ ea consideratē omnia: quę sunt a-
tē nō inepte disputata. Quare ut eiusmodi nobis imagi-
nem sæpenumero impuneq; aspectandam esse: ita iis
qui figmēti rationem atq; causam neq; sciūt neq; suspi-
cant: prorsus abiiciēdam censeo: q̄ hi rudiores aut an-
te capti magis inflammant: aut decepti psualiq; capiun-
tur. Visus sum autē tibi sæpe contradicere. Quod qui-
dem duabus maxime de causis facere uolui: ut terciam
omittā: q̄q̄ ne hęc quidem opinor tibi nō placere. Vna
igitur fuit: ut meis argumētis siue a te siue ab Hædo ra-
tione debilitatis: dubia tollerētur omnia: fieretq; ueritas
dilucidior. Nō est ergo cur desideres cōfirmationē meā
cū ista sententia satis ipa p̄ se firma sit: suisq; rationib;
quasi profundis quibusdā robustisq; radicib; ita inita:

.LV.

ut nullis euelli turbinibus possit. Porro altera causa exiit ut tentarem esses ne constantior: & an irritatus loco cederes. Tercia: ut explorarem: utrum ne quanti te faciunt: tãti esses. Sed cum te uiderim eodem semp uultu atq; uoce non constãter modo: uerum etiam erudite respondisse: non dubitauerim profecto te & uirum appellare: & eum quidem uirum qui poetica inueta obscuritatesq; fabularum facile aperias interpretisq; uerissime.

ANTO. Vinam Aemyliane talis essem: qualem dicis: & (ut opinor) existimas. Sed mihi nihil arrego: neq; fido.

AEMY. Facis sane q; omēs eruditi solēt. Semper enim uerentur: ne aut omiserint aliquid negligēter aut non apte dixerint. Sed Hædum cõsulamus. Quid tu cãdem Hæde tota hac de disputatiõe sentis?

HAEDVS. Mihi quidem uidentur nõ improbanda: quæ pro frugi Cupidine in libidinosum illum collegit Antonius: cum præsertim in explicãdis poetarum figmentis multa sæpe sacris ex literis mutuatus sit: q̃q̃ de amoris generibus (modo uelitis) nobis altius exquisitiussq; disputandum est.

ANTO. Immo id & uolo & cupio.

AEMY. Ego uero tibi nõ assentior solum: sed etiam supplico.

HAEDVS. Faciam id quidem: non tam mea fructus industria atq; sensu: q̃ eorũ qui probantur theologorum. Sed quoniam satis multa hodie a nobis ulro citroq; dicta sunt: & ad prandium iam uocari

sumus: idq̄ temporis est: ualitudinē aliquid tribuamus.
Post meridiem uero cum quieuerimus ad ædem (si uobis placet.) euangelistæ Marci diuertemus. Quod sane templum & sua præ natura opacum est ac frigidum: & sermoni quem habituri sumus: haud parum acommo-
datum. **AEMY.** Placet nimirum. **HAEDVS**
Tu uero quid tecum murmurās antoni? Tibi ne aliud uidetur? **ANTONIVS.** Venerat mihi iam in mē-
tem suburbanum meum: in quo locus est secundum pu-
rissimum & scarentem assidue fontem: tum amœnissi-
mus: tum densissimis paulisq̄ arborum comis opaca-
tus. Sed ut tibi cedā: extrema ratio tua illa me & hor-
tatur & cogit. Nec minus quæ nunc occurrit alia quæ-
dam. Nam cum hoc ip̄m prædium non satis proximū
sit. uideo nos plus lassitudinis fortasse cum ex itinere:
tum ex ardore solis: q̄ inde refrigerii contracturos. Sed
iā surgamus: & naturæ fragilitati necessitatiq̄ consula-
mus.

**PETRI HAEDI SACERDOTIS POR-
TVSNAENSIS AD ALEXANDRVM
EX FRATRE NEPOTEM IN TER-
CIVM DE AMORE LIBRVM PRO-
OEMIVM. LXIX.**

LVI.

I si multo ante natū dominum Ie-
 sum Christū plurimi fuerunt excel-
 lenti & ingenio & doctrina uiri: ut
 Socrates: ut Pythagoras: ut Plato: ut
 huius discipulus facile omniū (meo
 iudicio) philosophorū princeps Ari-
 stoteles: nē de poetis deq̄ ceteris doctrinæ liberalis p̄fes-
 sorib; nō paucis facio mētionē: quorū omnis ars & ele-
 gātia ex philosophorū scriptis & institutis profecta &
 sumpta ē. aurea tamē illa ætas in q̄ ueritatis lumē illud
 singulare ac diuinū erat oritur: quo recta uiuēdi uia
 patefieret. multo plures habuit in oī genere disciplināz
 qui florēt: & ea quæ a græcis accepissent. nō mō lite-
 ris latinis illustrarēt: ut inquit Cicero uerz etiā efficerēt
 meliora: ac nōnulla quoq̄ p̄ se ipsi subtilius inuenirent
 tractarentq̄ commodius. Sed tamen eorum sapiens fuit
 nemo: quandoquidē in ueritatis cognitione defecerunt
 quæ nisi a deo nequit proficisci. Non igitur mirandū
 si a deo alieni homines: q̄q̄ ab eo ip̄o admirabilis incre-
 dibilisq̄ ingenii beneficio ac munere donati: in rerum
 inuestigatione maxime elaborabāt: tamē quid uerz esset
 ne in rebus quidem humanis omnino cognouere. Ita-
 q̄ hanc ad uitam referentes omnia: in qua maxime
 cupiditas non solum pecuniarum: sed laudis etiam &
 gloriæ uersatur: in his assequendis pleriq̄ omnem

operam industriamq; ponebant: nec tam ut essent q̄ ut
& haberentur sapientes & appellarentur. Ac non pe-
nitus eos sua illa ratio fefellit. Magnos enim illos ad-
huc & præclaros uiros dicimus fuisse: plurimumq; hu-
manis rebus fatemur contulisse. Quod si forrasse uolue-
runt. ne id quidem a summa illa diuinaq; iusticia sine
quapiam gratiæ relatione prætermissum esse reor: si ta-
men ulla boni merces iis deberi potest: qui de deo nūq̄
bene meriti fuerunt. Nam & si ex his quidam leguntur si-
storum falsorumq; deorum religionem nō animo so-
lum factiq; neglexisse: uerum etiam rationib; sustulis-
se. tamen de uno ueroq; deo quid esset sentiendum: aut
non omnino aut non recte iudicauerunt. Quare illos
esse saluos dicere non ausim: sicut ne immunes quidem
ab iis cruciatibus: quæ ueritatis ignaris inferuntur. Op-
tare uero illi sibi salutem: sed frustra possunt. Quos si
excitari ab inferis liceret: ab eisq; quæreremus: utrum ne
se morum: legum: institutionumq; suarum monumenta
mandata literis delectet: quæ nos sæpenumero & sus-
picimus & miramur. mox uel ille latinæ linguæ prin-
ceps Cicero suspirans (ut opinor) responderet: neq; se
apud inferos ullam huiusce gloriæ noticiam unq̄ ha-
buisset: quam hic semel reliquisset: neq; si habuisset: ea
se oblectari potuisse: cuius quoq; causa sese & damna-
tum intelligeret: & sine fine cruciandum. Nos enim si

LVII.

caput dolet: si dens: si stomachus: si alia demum quali-
bet excruciamur corporis molestia. id tantummodo co-
gitamus quod angit: id curamus: id querulo quoq; mu-
mure leuare consolari ue conamur: cætera q̄q̄ iucunda
q̄q̄ læta negligimus omnia. Sed multo infelicior: mul-
toq; miserior conditio est statusq; damnatorum: quibus
nulla iam restat: neq; spes euadendi: neq; suppliciorum
finis. Quis igitur si non insanit: non malit se hic ani-
mæ cum salute: aut prorsus esse ignotum: aut neglectum
ab omnibus: aut etiam abiectum q̄ cum interitu sempi-
terno: sempiternam quoq; huius mundi gloriam ad-
pisci: quæ profecto ad illam quæ futura est uitam: nec
aspicere potest: nec pertinere. Quare si Ciceroni cæte-
risq; clarissimis: uel philosophis: uel oratoribus poetis
ue daretur: ut nunc etiam possent aliquo suæ laudis &
gloriæ uento fumo ue gaudere. omnis tamen illa oble-
tatio & pompa q̄q̄ diuturna: mundo tandem exulto
terminatoq; euanesceret. Admonemur igitur Alexan-
der: ut non huius mundi gloriæ captandæ: sed perpe-
tuæ illius salutis adipiscendæ causa: in studiis uerse-
mur litterarum: eaq; maxime in arte elaboremus: quæ
procreatrix quodammodo ac parens beatitudinis esse
iudicatur: quam nos Theologiam dicimus. Cui nimi-
rum tanq̄ diuinæ legi reliqua iura omnia adherere: &
obsequi peræquum est: tam& si nō ab hac procul abest

ea cui studeas decretorū disciplina. In qua si perfectus esse cupis: illud in primis tibi obseruandū esse censeo: quod sacræ literæ faciundū & suadent & hortantur. Inquit enī apostolus Iacobus: eū qui indigeat sapientia: (omnes autē indigemus:) hanc a deo petere oportere. Sed ita: ut fide petat: nihil hæsitet. Is autē mihi uideatur hæsitare: qui deum non recte amat. Non enim se id existimat exoraturum: quod ab eo quem non diligit ex postulat. Igitur primū & amandus est deus: & uerendus: quod diuino ex timore præsertim oriatur sapientia. Sapientes autem eos non ab re appellauerim: qui penitus iis se studiis doctrinisque deditere: quæ ad salutem non modo suam: uerum etiam aliorum comparandā ualent. Qui charitatis ducti: quod didicere: id omnibus prodesse: nocere uolunt nemini. E contra uero insipientissimos qui rectissimis quoque honestissimisque artibus non alia sane ratione student: quæ ut sciant: scientesque inflent. Unde apostolicum illud ductum existimo. Scientia inflat: & edificat charitas. Qua si afflueris: modeste uiuas oportebit: eoque fiet: ut sis echarus acceptusque uiris omnibus: qui uiri sunt: nec difficile sit: cum id & res & tempus postulabit: te in clarissimum illud iurisperitorum celeberrimumque collegium assumi. Qui non tam eorum eruditionem: qui sibi poscunt doctoratus gradum dignitatemque conferri: quam more s expendere ac uitā solent. Quam

LVIII.

perfecto scio non esse improbandam: si non a charitatis uirtute proprietateq; abhorrueris. De qua est a me post meridiem disputatū eo ipso die: quo noster Antonius ante prandium de Anterotis sermonem habuisset. Quam ego disputationem referre: & huic tercio mandare libro: q̄ hoc non inutile futurū sit institui. Igitur ubi post cibū oēs paulū requieuiimus: & inclinato iam sole Aemylianus cum Antonio ad me uenit. admonuerunt ut ad præstitutū locū concederemus. Quod cum placuisset: & in templum iam destinatum uenitū esset: ibiq; confedissemus. tū ego illis efflagitātibus magnōq; audiēdi desiderio affectis: ita cœpi.

INTERLOCVTORES.

HAEDVS: AEMYLI

ANVS: ANTONIVS.

HAEDVS.

Vm a me hodie mæ discessisses: ego q̄ lōge post prædiū: in quo multa eorū quæ mihi hoc loco dicēda essent: acerrima atq; acutissima cogitatioe mecum disputauit: eadē in cubiculū uenisse. mox uisum ē quæscēti mihi uidere nō tā cupidīs imaginē eā quā in bibliotheca tua heri æmyliæ p̄spexissem. & mutā & exanguē: q̄ illū ipm cupidinē ueluti uiuētē astitisse.

Credo propterea: quod quibus de rebus proxime aut locuti sumus: aut cogitauimus: eadem nonnunquam soleat nobis sese offerre per quietem. Itaque ille quaestus est. (Nam & quid esset amor: & quo ex fonte ortiretur: ac quot eius essent genera: & quis finis: paulo ante inter cogitandum sciscitatus eram.) queri inquam coepit sese a plerisque: sed potissimum ab Antonio haud recte iudicari: quod efficiens esset libidinis malorumque plurimorum.

LXX. Sum enim inquit ita insitus naturae: ut tamen per me ipse nihil efficiam: nihil moliar: nihil ceterum. Quippe qui subiaceam uoluntati: a qua omnis est uis & animi & corporis. Non ab re igitur me poetae geminum appellauerunt: quod mihi pro arbitrio uoluntatis: proque mentis qualitate atque habitu: necesse sit nunc unam nunc alteram in partem flecti. Cum igitur me quidem esse moderatum obsequique oporteat: cur mihi iure quisquam succensus sit fungenti hoc munere: si causa praesertim: non etiam effectus laudem uiuiperationem ueremur? Que Cupido cum dixisset: ego ueluti uehementi quodam repentinoque strepitu percussus: mox somnium cum somno perdidit. AEMYLIANVS. Doleo quietem istam non fuisse longiorem. Declarasse ille praeterea fortasse multa scitu digna. ANTONIUS. Quasi uero aut omni somnio credendum assentiendumque sit: aut non plane iam iam audieris: quam

ob rem noster hic præceptor somniauerit. **AEMY.** Sed siue illa Cupidinis siue senis huius fuerit oratio: obiecta in te quæstio est: qui Cupidinē heri dixeris auctorem esse ministrū ue libidinis: nec in eū cadere frugalitatē posse: q̄ ne queat res eadē natura ullo modo effectus parere contrarios. Itaq̄ te aut cedere oportet: aut ita respōdere: ne quouis pacto reus uideare. **ANTO.** Si memoria teneres Aemyliane quæ a me heri sunt hac de re disputata: neq̄ somniis profus adhibēdā fidem. (Inania enī esse solent.) neq̄ me tāto opere culpandum existimares. Ego enī aliud Cupidinem esse dixi: quē interpretatus sum appetitū: atq̄ aliud amorē eū qui a Cupidine appetitui ue ministraretur: q̄q̄ Cupido ip̄e nōnunq̄ amor dicitur. Sed tamen is amor qui effectus est: Cupido recte appellari nullo modo potest: q̄ ab effectu causa differat. Patet igit̄ falsum somniū fuisse: quādoquidē falso ista de Cupidine dicunt̄: quæ profecto ad illū nequaq̄. ad amorē uero ab eo genitū omnino uident̄ pertinere. Nā ip̄a quoq̄ Cupidinis imago appetitū dinē præ se fert agendi: nō etiā patiēdi. Quæ cum ita sint: opinor me quantū sat est: & meā expurgasse mentē & defendisse sententiā. Tu uero Hæde si quid minus dictum est suppleto: & propositum tuum sequitor. **AEMY.** Recte nunc tu quidem bone uir. Audituri enī hūc conuenimus: nō rursus iter nos certaturi.

HAEDVS. Si non egre fers antoni: res ista uestigan-
da est acutius. ANTO. Egre: qui nihil cupio magis
q̄ te audire nō uulgaribus de rebz disputantē! HAE-
DVS. Fuerat sane iuxta p̄positionē nostrā ante omīa
definiendum quid amor esset: deinde seriatim p̄sequen-
da cætera. Sed quoniā iam in eam quæ secundo tractā-
da erat loco quæstionem incidimus: & qua quærit̄ un-
de ducaſſet amor: non illam intermittendam existimaui:
ne fortassis ad eam ip̄am apte post hac redire nequæ-
mus: aut præposterus hic ordo definitioni non sit accō-
modatior.

LXXI. Multa igit̄ differuisti hactenus Antoni:
quasi appetitus auctor sit causaq̄ libidinis: ac circa uene-
reos tantummodo uersari actus possit. Sed appetimus præ-
terea: opes: honores: dignitates: potentiā: ualitudinem: in-
finitaq̄ id genus: quæ aut bona sunt aut uident̄. Nec
tamē dubium est: quin hæc omnia possimus bene male
ue appetere: q̄ ita sit rationis capax appetitus: ut huic &
obsequi ualeamus & refragari: modo id uelimus. Ex
quo apparet non mali causam esse appetitum: quo bene
quoq̄ uti possumus: cum is præsertim non nisi ad desi-
deranda conquirendaq̄ uitæ necessaria: animo insitus
sit a deo: naturaq̄ tributus. Est igit̄ non ille in culpa:
sed eo male utētis hominis uoluntas. Nam & si uideſſet
appetitus inclinatio esse quædam ad effectus: ad ea ue

omnia quæ cuiusq; rei postulat natura. ut re tamē quis afficiat aliqua: oportet nō abesse uolūtatem: sine qua nihil oīo ualet appetitus.

LXXII. ANTO. At non difficile fuerit docere uoluntatē ab appetitu præueniri posse: subiici etiā fortasse: si nō nullas considerabimus naturæ necessitates: famem: sitim: somnū: cæteraq; id genus: ut genitalia omitam: quæ sua spē plerumq; appetēdo excitant. Quis igit̄ in his recte dixerit appetitum non antecedere solere uolūtate: quā tū quidē ille quodāmodo ad se trahere: & ut sibi morē gerat cogere uidet̄.

LXXIII. HAEDVS. Non uideo antoni quē admodum tuo isti respondeam argumēto: ni fatear tria esse appetitus genera. Vnum quidē eius qui tātummodo ad esse p̄tinet naturamq; corporis: & ob eam rē appellatur naturalis. Alterū eius qui ad corporeos sensus atq; ideo sensitiuus animalis ue nuncupat̄: sensualitas etiam a plerisq;. Tercium uero genus est eius appetitus qui ad intellectum rationemq; refertur: quam eandem esse uoluntatē dicunt. Itaq; hunc non ab re quidē tum intellectiuū tum rationale uocant. Sed primi generis appetitus illud ē p̄priū: ut is apphensionē haud cōsequat̄ appetentis: sed alterius. i. dei: qui singularim quibusq; rebus præcipuam naturam quandam dedit atq; indidit. Est aut̄ eiusmodi appetitus nō modo uegetabilibus

53
sensibilibusq; in rebus: ex quo uegetabilis quoq; dicitur:
ueruetiam motu suo sensuq; carētib;: ut in lapidib; qui
centrum appetūt natura. Ex quo illud plane declarat:
nullā huius appetitus esse nec rationē nec uolūtatem.
Qui uero est a sensibus appetitus: is quidem necessitate
nō etiā libero iudicio apprehensionem cōsequit̄ appetē-
tis: q̄q; in hominibus particeps: ut rationis ita libertatis
esse potest. Nam & si sensiuua in parte ac irrationabili
uerfat̄: quia tamē aptus est obedire parereq; rationi. nō
iniuria rationalis quoq; appellat̄: sed tum demum: cum
illi præsideri quemadmodum patri filius: amico ue ami-
cus obtemperat. Qui autem appetitus est rationis: is ap-
prehensionem appetētis pro libero iudicio electioeq; cō-
sequit̄. Differt tamē a cæteris haud aliter q̄ a corrupti-
bili ppetuum. Hæc uero appetitus genera in homīe re-
periri omīa certum est: quādoquidem cum omībus cre-
atis rebus homini nō nihil est promiscuum atq; simile.
Siquidem (ut Gregorius inquit) esse habet homo cum
lapidibus cōmune: uiuere uegetariq; cum arboribus: sen-
tire autem etiā cum brutis: intelligere deniq; cum ange-
lis. Quamobrē ut tādē ad quæstionem istam uā rede-
amus nō diffitēdum est in eo qui esuriat: qui siti-
at: qui somno sit oppressus: appetitum illum naturalē ac uege-
tabile q̄q; præuenire potest: & tētare quodāmodo uolū-
tatem. tamē hāc subiicere nō posse: q̄ ea sola in homīe

fit libera: nec cogi quæat. **Quantūlibet** igitur quis esuriat: sitiat: somno etiā graueſ non comedet: non bibet: non dormiet: nisi uelit: modo uolūtas adesse possit: quā utiq; nouimus ut a dormiētibus: ita ab iis quoq; quib; somnus repēte surrepit abesse.

LXXIII. **Verū** appetitus ille quoq; qui est a sensibus: & si in hoīe antecedere uoluntatē ex eo maxime uideē q; nonnunq; deliberationem præstolat ratio: eiq; tandem uel paret uel repugnat: nihil tamē horum efficere sine uolūtate potest: quam eū sequi oportet. Itaq; & si amor ē in eiusmodi appetitu: nec tamē appetitus: ut paulo ante sentiebas: est amoris causa: nec amor utiq; effectus. Est igit; his appetitus cū amore ueluti affectus quidā: qui nō minus in bonā q̄ in malam partē inclinari possit.

LXXV. **Vt** aut; mane diximus: ea est affectuū omnium natura: ut pro facie mētis tū uirtutes esse quæant: tū uicia. Sed ne illud quoq; nō falsum erit: amorem nō esse passionē: cū constet cupiditatē affectū esse: omnem uero affectū passionē. Quare Cupidinē istū non aliud q̄ amorē esse cenſeo: cū præsertim ipa Cupidinis imago nihil aliud referre q̄ amantis affectū moresq; uideatur. **ANTO.** At non istud profecto sibi uult ratio illa sagittandi feriendiq;. Non enī perobscure est ut ante dixi.) & sagittare & ferire ad agentē: non etiam ad

patientem pinere. HAEDVS. Non nego id quidē.
Sed nō eā ob rem ita fingitur Cupido: q̄ uel iaculetur
uel feriat: sed q̄ ip̄o amoris actu ictuq̄ q̄ celerime ani-
mus se ip̄e afficiat non inuitus: atq̄ ita patiat̄ id quod
egit. Igitur Cupidinem amorem ue non agere: sed actū
esse dixerim: & animi quidem actum: ut facile intelli-
gas quod ab alio non etiam a seip̄o sit: id passionem di-
ci esseq̄ oportere. Est autem in animo appetitus: eumq̄
sequit̄ ut uolentem: ita ne uolentem quidem. Subest igitur
uoluntati. Itaq̄ nō alia de amore q̄ de appetitu fue-
rit sententia: quādoquidem is appetitui inesse dicit̄. Si
enim utit̄ uoluntas appetitu: non etiam appetitus uolūtate:
estq̄ in appetitu amoris proculdubio uidet̄ e uoluntate
proficisci. Non igit̄ appetitus: (ut heri disputa-
bas) aut subicere: aut in agēdo prāuenire quam ille se-
quit̄ uoluntatem: aut causa esse amoris: ullo modo po-
test.

LXXVI. ANTONIUS. Si etiā iure tibi Hæ-
de ceteris in rebus cedendū esset: non illud tamen cō-
cedendum uideret̄: amoris causam esse uoluntatē: quā-
doquidem nihil uolumus omnino: nihil cupimus sine
qualibet: aut alliciente: aut suadēte causa: quā nōnunq̄
esse alienam: non modo a uoluntate: uerum etiā a uolente
cōstat: ut si amemus bonum uirg: si cognatum: si af-
finem. Nempe nō uoluntas nostra: sed illius uel uirtus:

uel cognatio: affinitas ue fuerit amoris causa. **HAEDVS** Istud pinde opponis: quasi uero dixerim amoris esse causam uoluntatem. Quid si dicerem: Istiusmodi ne quos memorasti homines amare compellemur: si noluerimus: Efficiet ne igitur uirtus necessitudo ue: ut uelimus: Minime profecto. Quot enim uidemus quotidie bonos & sanctos uiros a suis etiam propinquis non tam odio haberi: quam iniuriis affici atrocioribus: ut taceam plurimorum & uulnera & cedes. Cur ita quaeso te: nisi quod non dubium est: amorem non nisi a uoluntate nasci. ex qua est: & sine qua esse nequit. Quis enim amare potest: nisi uelit: Non igitur amoris causa quicquam esse potest: quod a uoluntate menteque abhorreat.

LXXVII. ANTONIUS. Fateor id quidem: Ideoque tibi cedere iam cogor. **HAEDVS.** si non ipsa quae aliqua ex re capiuntur uoluptas: causa est amoris: quando quidem nihil menti magis consentaneum uidetur: nihil ue experibilius uoluptate. **HAEDVS.** Quocumque te uerteris Antoni: in salebram incidas oportet. Nam isto pacto praecederet effectus causam. Quo enim modo fieri potest: ut quae uoluptas sequitur amor: ea ante sit quam amor? **ANTONIO.** At cupimus in primis quod iucundum uoluptuosumque sit. Quod nisi cupiuerimus: ne amamus quidem. Costat igitur amoris causam esse eam quam speramus uoluptate. **HAEDVS.** Qui potius dixerit

amorem causam esse voluptatis. Ea enim ob rem amamus ut voluptate potiamur. Non igitur potiremur: nisi prius amaremus. Ergo causa est potiendi amor: quod neque tibi hoc loco neque mihi concedendum arbitror: quod utrumque haud verum esse uideatur. Non enim (ut exempli gratia quicquam afferam.) ea quae precipue ualeat ex amicitia voluptas: causa ut diximus amoris recte aut esse aut dici potest: si aut ne amor quidem voluptatis: quod nisi uolenti nihil tam & si iucundum est natura: cuius uoluptati esse potest. Non enim quaelibet grata est omnibus voluptas. Est autem non incertum nos neque quicquam cupere: neque amare ullo modo: nisi id efficiat uoluntas.

LXXVIII. Haec igitur sola uideatur esse & amoris & voluptatis causa. Itaque si quid aliud fortasse praeter uoluntatem esse potest amoris aut occasio: aut causa: id ego quidem existimo tale esse oportere: ut & ante extiterit quam amor: & bonum sit: speciem uel boni habere uideatur. Proinde consideranti mihi hominis naturam: nihil proculdubio uisum est inesse huic tam praecipuum & excellentis tanquam proprium quam amorem. Nec homini solum: sed etiam animantibus ceteris. Quippe quae simul ac nata sunt: non aliam ob rem expetunt: quae rursus profutura: uidentur autem fugiuntque contraria: quam uitae uendae & conseruandae gratia: quam utique in primis amat. In homine uero maximae amoris semper esse constat: quandoquidem semper bonum & appetit &

amat. Nihil igitur antiquius amore: nihil etiam uiolenti-
 us. Vincit enim amor omnia. Quod si poeta ille cele-
 berrimus recte dixit: nō minusq̄ q̄ uere: constat uictorē
 nisi qui amauerit esse neminē. Omnes autem tales su-
 mus natura: ut uincere uelimus. Nam ne ip̄m quidem
 liberum arbitrium: quod primum est hominis ac peculi-
 are: si non aut uolendo: aut nolēdo uinceret esset ullum.
 Est igit̄ amor naturæ inditus: q̄ uincere nemo nolit.
 Et sane q̄ impossibile sit humanum animum non ali-
 quid amare: (ut Hieronymus inquit.) nihil magis ē ho-
 minis q̄ amor. Qui nimis ab illo ip̄o incipiens: mana-
 re in plurimos p̄ uoluntate potest. **AEMY.** At sese
 ii non amant: qui manus ip̄i sibi iniiciunt: mortemq̄ cō-
 sciscunt. **HAEDVS.** Solent id quidem maxime ef-
 ficere: qui aut acerbioris longiorisq̄ cruciatus: aut sum-
 mi perpetuiq̄ dedecoris effugiendi causa: his erumnis
 ideo mortem anteponendam putant: q̄ quietem tran-
 quillitatemq̄ ament: & animi: & corporis: quam sane
 ueluti magnum bonum ip̄a expetit natura. Quamq̄ igit̄
 ur falsa illa existimatio est: aberratq̄ longius: nō tamē
 ab sui amore non proficiscitur. Itaq̄ fit q̄ iustissime: ut
 impiissimi scelestissimiq̄ paricidæ ne id quidem quod
 arbitrabantur consequi aliq̄ ex parte possint. Nam &
 apud nos obscurissima diuissimacq̄ infamia notan-
 tur: & apud inferos eo cruciatur atrocius: quo in se hic

fuere crudeliores.

LXXIX. ANTO. Amorem (ut inquit Hæde) assentior quidem a natura proficisci: sed eum præsertim quo sese quisq; diligit: q̄ nō modo & esse & uiuere omnes appetant & amēt: sed etiam sine dolore uiuere. Bonum autem simpliciter amoris causam, esse nego: q̄ nō semp amamus ea quæ bōa sunt: sed quæ maxime delectant. Eæ autem potissimum delectār: quæ percipiuntur ex sensibus uoluptates. Nō ergo iniuria dixerim: omnes quidem sensus afferre uoluptatem: atq; ideo quemuis eorum amoris causam esse posse: cum id præsertim nequeat amari: quod omnino quale sit ignorat: rerūq; cognitio incipiat a sensib; . Itaq; nō ab re quidem illud maxime probatur: p̄cipiturq; ab omnibus: qui de remedio in amorem illum lasciuum atq; turpem aliquid scripserē: eum qui optet uel desere amorem uel nō admittere: ante omnia fugere oportere: ne quouis pacto tāgat: audiatur: cernat ue aliquid: quo ad concupiscendum lacessiri possit. Neq; uero id nō uere. Nam ne Iesus quidem noster frustra declarauit: tum lucidum nostrum esse corpus: cū oculus purus ac simplex esset. Et rursus. Scandalizantē oculum esse eruedum: q̄ si uero in oculis præsertim uis concupiscēdi maxima uersetur. **HAEDVS.** Quicquid antea de uoluntate argumētatus sim Antoni: illud tenendum puto nihilominus nihil aliud q̄ bonum recte

LXIII.

amoris causam: aut esse aut dici posse: quādoquidem id
 in primis expeit natura. Nā & si ut iquis) quæ delectat
 ea sola desiderant: amantē q̄ ab oīb; si etiā nōnunq̄ cō
 tingat eiusmōi nō solū nō esse bona: sed oīo mala & fla
 giciosa. nō aliā ob rē tamen quis illa & diligit & cupit
 nisi q̄ opinatur maxīa ea bōa esse quib; oblectat̄ gau
 detq; maxīe. Quā obrē uideat̄ boni ratio quādā iesse uo
 luprati: q̄ hāc oēs quasi bonum quoddam conent̄ adi
 pisci. Sed haud recte amoris causā quiuis sensuū iocir
 co fuerit: q̄ aut p̄ eos quādā rez̄ noticiam habemus:
 aut nōnullas ex his ip̄is pcipimus uoluptates. Nā isto
 pacto in beluarū morē nihil amaret̄ præter id quod ali
 quo cognosci sensu posset. Atq; ita ne summū quidē il
 lum auctore rez̄ omniū deū sup̄ oīa diligendū dilige
 remus. Præterea q̄q̄ uident̄ sensus quādā occasiōes es
 se uoluptatis potius q̄ cause: q̄ nō prorsus ex sensibus:
 sed p̄ hos nihilominus obiectis ex reb; capiat̄ uoluptas
 nulla tamē caperet̄: nisi aīus prius capiendā esse sensuif
 set. Illā igit̄ domini Iesu christi snīam: q̄ dixit simplice
 purz q̄ oculū eius esse oportere: qui cupet lucidū habe
 re corpus: nō de corporali profecto: sed de spūali magis
 oculo. i. de mētis inēione atq; p̄posito itelligendū puto
 Sicut enim sincero corporis oculo mēbra cetera suā ad
 operationem ministeriumq; diriguntur: sic recta nimi
 rum inēiōe dirigiet̄ corpus illud cōgeries ue opationū

humanarum. Neq; uero si de corporis quoq; membris contēderis illam accipiendam esse sentētiā: ideo scan- dalizans oculus erit eruēdus: aut truncanda manus: aut pes deniq; abscidendus. Hæc enim p̄mittunt̄ nemini: sicut ne sui quidem interfectio. Non enim propterea interior illa in qua peccatū maxime uersatur: concupiscē- tia excluderetur. Ad quam utiq; reprimendam alia re- media inuenta institutaq; sunt. Nam concupiscētiæ uis omnis: tum ratione: tum etiam libero arbitrio comprimi & frangi potest. Est igitur abstinendum non a uisū: nō a tactu gressu ue quolibet: non ab omni deniq; cætero- rum sensuum membrorumq; exercitio & munere: sed ab illicito tantummodo & minime decenti. Quæ qui- dem boni mali ue qualitates cum ex animi habitibus ducantur: nō etiam ex sensibus. p̄spicuum est ip̄m p̄ se sensum nō amoris causam esse posse: tam& si res huma- nas quarum amore desiderioq; afficimur: mens in pri- mis sensuum ex aliquo & hauriat & agnoscat. Quid q; animus nullo sensuum iudicio: sed cupiditate ductus plerumq; confingit eas quas amet: quasq; uel cogitatio- ne complectatur: imagines uoluptariarū rerū. Precipiē- t̄ autem ab illecebris sensus abducendos esse ac cohiben- dos: ne p̄ hos forte mens alliciat̄: fiatq; deterior. Nā & si nō semp̄ tū capit̄: cum quid sentit etiā delectabile: q; sensus (ut diximus) existunt nō affectuū: sed solius agni-

tionis causa: illud tamen ipm memoria repetendo: non nunq̄ ita irretitur: ut id q̄ ardentissime cupiat: quod quidem antea cum sensisset: nulla omnino cura: nulloq̄ amore affecta est. Quare illud haud falso dixerim: eos plane deprauatos esse: & iam pridem corruptos: qui blā dimenta corporis p̄ sensus irrepentia: aut libenter suscipere cum adsunt: aut optare solent querere ut absentia. Neq̄ enim sensus ipi p̄ se quicq̄ habent potestatis. Nā quæ sunt externa: siue bona illa sunt: siue mala: menti tā tūmodo nunciant: ac quodāmodo afferūt in conspectu: nō etiam imprimunt. Ut enim homini mēbra ideo sunt tributa: ut his bene utatur: tam& si male uti potest. ita quoq̄ & affectus & sensus. Nō igitur animum sensus mouent: sed ostendūt propria illū uolūtate: uel sanū esse uel corruptū. Quæ cū sit libera: nullā habere cogētem causam potest.

LXXX. His igit̄ expositis unde ducatur amor: satis intellectū reor. Ex quo tandem aliquādo ad eius definitionem facile progrediemur: tā& si hunc tu quidē pro Senecæ Maronisq̄ sentētia nihil aliud esse uolueris: q̄ occultum quēdam ignem: qui a pectore in omnes uenas elaberetur: inhæretq̄ ossibus: atq̄ ita: ut uoraret etiā medullas. Fuerunt itē qui dicerent amorē esse blandū animi calorē. Quidā uero blandū etiā malum. Alii tū clādestinū malū: uū meze damnū. Nonnulli passionē

animi uehementiorem. Quas ego definitiones nō omni-
no improbādas existimarem: si nō aliud esset amoris
genus q̄ quod ex cōcupiscētia p̄ficiscitur: ut omittā q̄
ex his ip̄is pleraq; nō magis amoris q̄ ir̄e uident̄ esse
affectuūq; plurimorū. Præterea nequit ea nō inepta de-
finitio uideri: quæ de rei fine a quo definire ductum est
ne mentionē quidē fecerit. Quis eī tātūmodo eā ob rem
amet: ut intus calefiat: ut ardeat. ut ea deniq; mala patia-
tur oīa: de quib; heri Antoni diu multūq; dixisti. Est
igit̄ amor. ut mihi quidem uideē uolūtarius quidā mo-
tus actusq; animi ad eas res desiderādas ac parādas q̄
cognitiōe fruiōe q; delectamur. Nō eī (ut dudū q̄ ueris-
sime dixisti) amari potest quod oīo ignorat̄. Perspicuū
est aut̄ eiusmodi cognitiōe plerumq; a sensib;: nōnūq;
a cogitatiōe & rōne p̄ficisci.

LXXXI. Nā cū duo sint rez genera. Vnū corpo-
reaz. Incorporeaz. alterz. Corporea quidē sensib; po-
tissimū cognoscunt̄. Cōtraria uero nō tam cogitatiōe p̄-
cipiunt̄ q̄ rōne: q̄ q̄ cognitio intellectus oīs (ut tu quoq;
sentis. incipit a sensib;. Nisi enim ab his oblatas res in-
tellectus apprehendere nō potest: discernere autem lōge
minus. Itaq; fit: ut inuisibilem quoq; deum esse (ut iquit
apostolus) p̄ ea itelligamus quæ facta sunt: fieriq; a nul-
lo præterq; ab uno deo possunt. Ex reb; aut̄ cognitis il-
le potissimū delectat̄: quæ uident̄ur amabiles.

LXXXII. Videť aut id omē: quod bonū esse opi-
namur. Bonū uero id præfert: quod aut uile appareat:
aut iucundum. Multo aut magis si nō utriq̄ desit alte-
rum: q̄q̄ nō etiā tale bonū erit: nisi deceat honestūq̄ sit
planeq̄ laudabile. Nihil igit̄ quod sua natura sit tur-
pe: faciemq̄ nō habeat honesti: recte bonum appellaue-
ris. Quod si nō est bonum: ne amabile quidem: tam& si
pleriq̄ id sæpenumero & amat & sequūtur: q̄ opinanē
ne modo bonum esse: sed etiā magnū bonū. Que quidē
opinatio nō aliūde oriť: q̄ ex ea parte animi quæ ratio-
nis est expers: quāq̄ sensualitatē appellamus. Quibz oī-
bus ex rebz illud colligit̄: amorē unū esse natura: semp̄
q̄ ad bonū tēdere: q̄ ea a quo nascit̄ uolūtas sit una: ni-
hilq̄ aliud requirat nisi bonum: tam& si sæpe fallit̄ opi-
nionē boni.

LXXXIII. Igit̄ amor & si unus ē natura: p̄ eo-
rum tamē quæ amātur uarietate: p̄q̄ amāris affectu: quā
ut hōestus ita turpis esse potest. solet uariari nec simplex
esse. Atq̄ ideo Cupido nō iūria geminus dici potest.
Quāq̄ et̄ instinctu naturæ atq̄ tēdere suas quisq̄ tum
prop̄ quas cæteras: tū sorores q̄ honestissime diligit: si ta-
men subacta rōne sensitiuus ille appetitus iualuerit: ob-
literata tādē cognatiōe natura īpetu suo uitē. Ex quo
plane illud quoq̄ cōiicit̄: quiduis & honeste amari &
turpiter posse. Sed tamē nō eodē aut pūcto tēporis: aut

gènere amoris. Verum hoc loco ne illud quidem præ-
termiserim: quod quibusdam solet impossibile uideri: eã
dem amoris in quouis genere naturam & uim eisdẽq;
mores esse posse: quasi uero nõ utrobicq; Cupidinis simu-
lachrum significatione locum habere uideat. Quam-
tu quidem Antoni ad eos tantũmodo existimasti per-
tinere: qui corporis uoluptati adhaerissent. Ego uero ne
eos quidem excipiendos puto: qui deum ipm unum &
uerum amant. Nam si fingamus & eorum amorem qui
deum quæritant & mulierosorum: uehementia magni-
tudineq; omnino parem esse: quid faciunt illi amate-
rei fruendi causa quod hi non faciant? Pariter enim
cupiunt: gaudent: ludunt: iocantur: exultant: latantur:
orant: precantur: supplicant: implorant: obsecrant: timet:
dolent: obsequuntur: seruiunt: ac quicquid agunt pro-
bant: idq; licere & recte fieri existimant. Aequè sese or-
nant: eaq; agere conantur: quibus & placere & redama-
ri iure queat. Nec oĩo curat quid de se iudicet orbis etiã
uniuersus: nõ quod cupiunt adipiscant. Præterea cũ re-
rũ cæterarq; uũ sui obliuiscunt: quorũ aũs atq; ingeniu
nõ i alio penitus uersat̃ elaborat ue: q̃ in cogitãdo cõtẽ-
plãdo ue id quod amat. Tũ spernunt corporis cõmoda
fortunas: ignominia: laudẽ: gloria. Postremo fame: siũ: al-
gores: æstus: labores: uigilias: erumnas: dolores perpetuan-
t. Pericula deniq; mortemq; ipsam non formidant.

LXVII.

Superat enim amor, ut ante diximus, omnia. Sunt igitur utriusque mores atque communes. Nec mirum profecto quodammodo quod utriusque quod amat, quod cupiunt, quod sperant, utriusque omnibus prosequuntur, ac student adipisci, id bonum esse opinantur. Hoc autem tantummodo differunt, quod non tam diuersa quam aduersa est ratio modusque fruendi. Nam honeste alteri & bene amant, atque ideo beate. Alteri uero ut turpiter, ita male ac misere.

LXXXIII. Quare non difficile intelligitur: (ut est sepe dictum) duo omnino esse amoris genera. Vnum quidem honestum, quod est rationis. Alterum turpe, quod est irrationabilis sensualis uel appetitus: quodque prioris generis quam duplex est particio. Vnus enim est amor ille peculiaris quo sese in primis quisque amat, sibique bene uult. Alter uero naturalis, quem a coniugio incipientem manantemque in liberos, cum pecoribus habemus beluisque commune. Tertius est propinquorum, qui & ipse pertinet ad corpus. Amicorum quartus, si tamen non ex iam acceptis speratis uel beneficiis, sed ex uitae bene constitutae similitudine descendit. Qui quidem omnes & si honesti sunt amores & probandi, tamen quod ad summum optimumque finem non perueniunt, uix suscipiuntur a nostris. Sunt enim humani, & cum corpore deficientes, eaque ob rem nullatenus cum diuino illo atque ideo perpetuo ac singulari comparandi. Qui quidem cum amplissimus perfectissimusque sit, illos omnes & complectitur &

perficit. Erit igitur amoris alia diuisio & uniuersalior & uerior. Dicemus enim ite duo esse amoris genera. Vnu quidem diuinum. Alterque humanum. Sed extremi huius eam esse. quam supra posuimus partitionem amoris: & honesti: & uirpi. AEMY. Quasi uero diuinus ille amor non honestus sit.

LXXXV. Fuerit sane non honestus solum: sed etiam honestissimus: modo id uerbi genus diuinis in rebus soleret usurpari: nec ad humanas esset accommodatus. Non enim obscure est diuinum amorem quam nostri charitatem uocant: non inhonestum esse posse: quandoquidem non modo est is a deo: uerum etiam ipse deus. Ait enim euangelista Ioannes: deum esse charitatem.

LXXXVI. AEMY. Si igitur charitas est amor: quem affectum esse atque ideo passionem dixeris: non est utique negandum in deo quoque: tum affectionem existere: tum passionem: in quo esse amorem nemo negat. Aus ergo non erit amor passio: aut ne in deo quidem amor. HAEDVS. Atqui haec haec hactenus de amore hominis: non etiam de dei senserim. Multum enim tantumque inter se differunt: quantum inter ipsum deum & humanum genus. Dicimus autem amorem ita in deo esse: ut ipse (quemadmodum proxime diximus) amor sit. Quod si ita est: & id de homine dici nullo modo potest. si deinde non mutabilis est deus: si non creatus. restat ut moueri nequeat subiici uel affectibus: quos &

LXVIII.

motus & creatus esse liquet: atque ideo ne pari quidem. Est igitur diuinus amor: & is utique sine affectu: sineque passione quod haec in incommutabilem deum cadere non possunt: in hominem uero possunt: quippe cui mutabili datum est: ut per arbitratu amare: ceterosque & suscipere & deponere affectus queat.

Qui tamen ut ante disseruimus neque uirtutes existunt: neque uicia: nisi cum quis bene ad hos ipsos male uel se habet.

LXXXVII. ANTO. At ista ratione: ne illa quidem quam supra posuisti amoris definitio ad diuinum pertinebit: cuius nimis participes est homo. Si et deus: ut inquit Augustinus: ea est charitas: quam nos ipse diligit: quamque & illum diligimus & proximos: utique sicut non in illo: ita ne in nobis quidem charitas erit motus animi: aut affectio habitus uel. **HAEDVS.** Non id tibi tantummodo Antonii: sed praeterea plerisque uisum est. Qui faterentur quidem charitatem recte quoque dici posse animi motum & affectum & uirtutem: non ideo tamen quod ea ipsa quicquam sit huiusmodi: sed quod per illam ueluti uirtus esset: moueatur animus: afficiaturque ad diligendum. Sed certe non aduenterunt quid inconuenientiae contradictionisque sequeretur. Si et a deo solum mens humana ita moueretur: ut eiusmodi motus principium ipsa nullo modo esset: proculdubio cessaret ratio uoluntarii: cuius principium in se ipso sit oportet. Deinde sequeretur inconueniens quoddam: ut cum de sui ratione illud amor importet ut actus sit uoluntaris: diligere tamen uoluntarium

nō esset: Quo quidē sublato: ne mēritum quidē homini
 esset ullum Nō enī est pōscuz: merendi radicem esse
 charitatē. Quare necesse est ita ad diligendū moueri a
 deo uoluntatem: ut hęc quoq; illiusmodi actus sit esse
 dixit. Restat igitur: ut charitas ea qua deum proximūq;
 diligimus: ut tu ipse quoq; dudum fatebare. participatio
 quēdā sit diuinę charitatis. Qua scilicet habituali
 forma uolūtas ad amoris actū inclinatur: operaturq; pro
 prie ac iucunde. Quod nō efficeret pfecto: si mens di
 uini solū nō etiā sponte moueret. Nihil enī libenter
 facile ue agimus: quod nō spē agimus. Esset deniq; in
 nobis dilectionis actus ipse oībus & naturalibus & uir
 tuum cęterarum actibus imperfectior: cum manifestum
 sit nihilominus eiusmodi actum excedere naturam uo
 luntatis: nullāq; uirtutem suū ad actū magis inclinari
 q̄ charitatem.

LXXXVIII. Hęc autē Augustinus in tercio de
 doctrina christiana libro sic definit. Charitatem uoco
 motū animi ad fruēdum deo propter ipm: & se ac pxi
 mo propter deum. Et alio loco Charitas dicta est uirtus
 quę animi nostri rectissima affectio ē: quę cōiungit nos
 deo: q̄ eū diligimus. Est igitur charitas nō quilibet: sed re
 ctissimus animi affectus. **ANTONIVS.** Sit ita sa
 ne: modo adhuc nihil obstat. **HAEDVS.** Quid
 istud est?

LXXXIX. ANTO. Nempe si affectus est charitas: affectuū autē (ut paulo ante memorasti.) ea est natura: ut p̄ bōa mala ue hoīs uolūtate fieri uirtutes uiciaq̄ possint: necesse est charitatem quoq̄ uicium esse fieriq̄ posse: modo id uelimus. Nō igitur semp fuerit rectissimus animi affectus.

HAEDVS. Sed si charitas est uirtus: infunditurq̄ a deo: certē talis animi affectio nullo modo aut uiciosa aut praua esse potest: sed rectissima sit oportet. Quod reliquis de affectibus qui a natura tantummodo p̄ficiscuntur: plāe dici nequit. Inclīari enī possunt ī utrāq̄ partē: ut de amore ip̄o dicimus: quo quiduis possumus amare & honeste quidem & turpiter.

ANTONIUS. Quasi uero charitas aliud sit q̄ amor
HAEDVS. Fateor charitatem recte quidem amorē appellari: nō etiā omnē itē amorē charitatē: sed eū solū quæ eadē est charitatis uirtus.

XG. ANTO. Sed neq̄ uirtus esse charitas uideē. Nā cum uirtus omīs sit accidēralis habitus quidā: nullumq̄ accidēs subiecto nobilius sit. apparet charitatem quæ nimis est animo nobilior: uirtutem nō esse posse.

HAEDVS. Vez humana uirtus in eo maxime consistit: ut actuū regulā attingat humanorū: quā quidem duplicē esse cōstat. deum ip̄m humanāq̄ rōnem. Cum igit̄ deum charitas attingat: nos illi coniungēdo: consequēs certe fuerit uirtutē esse charitatē. Quæ tam& si est

animo dignior eo modo quo spiritus sancti participatio
est quædã: ea tamẽ speciei rone q̄ ex subiecti principiis
accidens causatur erit id subiecto utiq̄ idignius. Est igitur
charitas nõ solũ uirtus: sed uirtutum etiã maxima.
Quod de amore quidem semp dicere nõ licet: tamẽ si
hunc eũ est turpis: uel cõcupiscentiã: uel insaniã potius
appellauerim. Ex quo fit ut & diligere & amare honesta
proprie dicamur: cõcupiscereq̄ cõtraria: q̄q̄ ne illud
quidem ad cõcupiscentiã nõ p̄uebit: si forte quod suapte
natura bonũ sit id amare (ut ante dixi) turpiter ma-
lemus q̄ sincere.

XCI. AEMY. Quod igitur bonum est natura:
fuerit turpiter amãti malum. HAEDVS. Fuerit pla-
ne. AEMY. Est igitur id nõ simpliciter bonũ: quod
afferre malum potest. HAEDVS. Cõcederem istud
ipm quidem: si bono illo in se firmiter p̄sistente: nõ no-
stra nobis cupiditas noceret: quam ex appetitu illo irra-
tionabili sensualitati ue: quemadmodum amorem ex ra-
tione mentisq̄ consilio proficisci constat. Sed tamen ni-
si deo mens ip̄a subiiciatur: facile deterior fit: ceditq̄ cor-
pori. Quare fieri non potest: ut sine diuino adiumento
atq̄ ui: aut honesta in actione p̄seueremus: aut diutius
abstineamus a scelere. Qui ne incipere quidem recta
possumus: nisi a deo primũ ut ante diximus moueamur:
isq̄ nobiscum opeatur. Sed de hoc postea. AEMY.

Quin etiã a flagitiis abstinēt pleriq̃ uel metus causa.

XCII. HAEDVS. Sed interest Aemyliane qua
lis sit iste metus. Nam huiusce tria sunt genera. Quorū
primum omnium ē animantium: quæ cōmonente na-
tura quicquid eis contrariari obesse ue quouis modo po-
test: maxime formidant. Qui sane metus cum hanc ob-
rem & naturalis sit & appelleretur. merito minime ascri-
bitur: sicut ne culpæ quidem. Alterum genus est eorum
qui nimia sui suarum ue rerum cupiditate ducti: sese in
quamlibet malunt iniquitatem q̃ in mortē corporis per-
niciem ue aliquam etiam rerum incidisse. Sed hoc per-
timeſcendi genus siue humanum appellaueris q̃ ad ip-
sum corpus referri possit: siue q̃ ad res quoq̃ cæteras
mundanum: Iesus noster maxime uitu perat: ac pœna pu-
nit sempiterna. Tercium autem metuendi genus: donū
dei dicitur a nostris. Nam e sp̃ritus sancti gratia proce-
dit: idq̃ triformis. Siquidem eiusmodi timor: aut serui-
lis est: aut initialis: aut consumatæ perfectæq̃ uirtutis.
Qui autem timor seruilis appellat̃: is ē eorū qui nō ut
summū illud bonū nō amittāt: quod nō amat quidē: sed
ne dānenē cruciēnēq̃ p̃petuo quicq̃ recte agunt absti-
nēt ue a scelere: culpaſq̃ deuitāt. Qui & si dicit̃ seruilis
q̃ serui nullo erga dominū amore afficiunt̃: sed mina-
rum ac suppliciorū metu cauent ne hunc aut ledāt aut
laxent: eamq̃ obrem nullo p̃mio donant̃. est tamē

utilis: & quidam ad charitatem callis initiumque sapien-
tia. Eo enim fit: ut iusticie consuetudo quedam sensim
inualescat: atque (ut ita dixerim) inolescat: fiatque robustior
in dies. Is autem timor perficitur ex fide maxime.

XCIII. Nam simul ac coepit homo iudicii extre-
mi diem: poenasque credere perpetuas (ut inquit Augusti-
nus) coepit etiam timere. Quis enim metueret ea quae post
hanc uitam reis supplicia debentur: si non eadem iam esse pre-
parata & meditaretur & crederet. Idemque licet de glo-
ria cuique bono tribuenda dicere. Itaque non nisi per fidem neque
summum bonum neque summum malum quid sit intelligi a
nobis potest. Excitat quippe hominem ad honeste re-
steque uiuendum: tum indeficientium praemiorum spes: tum
poenarum metus. Quae profecto fidei argumento certa esse
nullo praeterea pacto possunt.

XCIII. Est autem triplex credendi genus. Nam
credimus in primis deum esse: in quo quidem a beluis
omnino: non etiam a demonibus distamus. Credunt enim
& contremiscunt. Credimus deinde deo: quod quae fecit:
quae iussit: quae denique praedixit: ea uera esse foreque non
dubitamus. Credimus denique in deum: cum ipsum diligi-
mus: quo quidem aliquando frui & cupimus & spera-
mus. Credunt itaque deo: non etiam in deum: qui ne da-
nentur aut abstinent a malo: aut bonum operantur. Quod
tamen quale bonum sit: uiderint illi quoque qui id faciunt.

inuidi. Fit enim ab inuito: quod a timente fit. Sed non ideo is metus nihil prodest. Præparat enim charitati locum: eamq; haud secus introducit q̄ acus aut fera linū. Ut enim cum quid sinitur: uidemus feram prius ingredi q̄ linum: immo non hoc ante succedere q̄ illa egrediatur: sic mentem principio metus occupat: deinde sensim inuehit charitatem. Sed tamen ita: ut cum inuenerit discedat: immo eiiciatur. Nam (ut inquit Ioannes ille euangelista.) Perfecta charitas foras mittit timorem. Hanc autem inuentionem nos initium appellamus: inchoationem ue charitatis. Quod quidem fit omnino: cum mens humana (id quod olim durum erat: quodq; difficile uidebatur:) deum incipit amare. Tum enim non tam pœnam metuit: q̄ ne deum quem iam diligit offendar: ab eoq; separet. At is qui proficiscit ex gratia metus tereius: quiq; in dei reuerentia cultuq; uersatur: ad filios nō etiam ad seruos pertinet. Nam quem admodum illud in parentes optime instituti liberi obseruant: ut non solum iussa faciant: sed etiam timore quodam afficiuntur: ne aut eos quouis modo lædant: aut debitam illis reuerentiam non exhibuisse uideantur: sic utiq; quos perfecta charitas absorbit: ii nullas iam pœnas timent: quādoquidem eos delectat nō peccare: nec tam deum offendere formidant q̄ reuerentē. Vnum enim hic timor oculum in culpam tendit: hanc

ipsam ut fugiat & uitet: alterum in deum: ut hunc usque
quaque uereatur & colat. sed id potissimum magisque &
curat & satagit. Quod ne in superna quidem illa pa-
tria desinet efficere. Quamobrem inquit propheta: san-
ctum domini timorem aeternum permanere. Verum haec
res ut clarius eluceat. duas (si placet) constituamus con-
iungatas: quarum altera nolit aduherari: uelit altera: mo-
do huic maritus non timori foret. Haec illius semper praesentiam
execratur: optat absentiam. Et si fortassis: non
honeste uiuit: utique timet ne ueniat maritus: ne ab eo de-
prehendatur: ne uapulet: ne denique occidatur. At quae
maritum amat: sentitque sese illi amplexus tantummodo
debere: nec alteri placere cupit: nempe desiderat semper
adesse uirum: praeterea contemplari & audire illum &
alloqui: eoque tandem omnino frui. Itaque timet ne is dis-
cedat: ne abeat longius: ne se deserat. Quae quidem ne
forsitan sequantur: studet illi placere: parere: obsequi.
Cauet denique ne quid committat: quo ualeat a sponso:
aut odio haberi: aut amari tepidius. Cum igitur ambas
timeant. quid tamen inter eiusmodi timores differat: fa-
cile cognoueris. Sane timet una poenam atque suppli-
cium: quod praematur sceleris conscientia. Culpam timet al-
tera: quod a sponso separari poenam esse putet. Sed si ut haec
ita illa coeperit amare uirum: si negliget alienos: si &
suo & solo ponetur ac delectabitur. nulla deinceps il-

lam uexabit consciētiae molestia: eamq; ob rem ne sup-
 plīcū quidem timor ullus: quem perfecta iam beniuolē-
 tia eiecerit atq; fugarit. Sed uerebitur potius: ne sibi aut
 peregrinatione: aut morbo: aut alio quouis infortunio
 maritus auferatur: quem semp̄ adesse uelit & cernere.
 Qua quidem ex propositione comparatione ue facile
 (ut opinor) intelligetur. quod maxime de tercio timoris
 genere disseruimus: si hęc ad animam transferent̄ om-
 nia. Nā animæ sp̄sum sese christus & i euāgelio asse-
 rit & reprobat.

XCV. ANTONIUS. Duo mihi uidentur a te
 hoc loco non satis plane ne dicam repugnāter esse di-
 cta. Primum q̄ seruilem metum quem post introductam
 charitatem non tam discedere uolueris q̄ fugari. dixi-
 sti a spiritu sancto p̄ficisci: quasi uero is spiritus sua uel
 proicere mūera: uel abhominari possit. & (id quod nō
 minus est mirandum: ip̄a inter se dona ita pugnent: ut
 quod exiterit alterius causa: id ipsum a causato eiicia-
 tur. Deinde q̄ perfecta quoq; in charitate timorem esse
 quendam asserueris: quo metuit amans: ne a deo aut
 deseratur: aut separetur. Quod quidem fieri: nisi per
 peccatum nequit. Sed si caelesti illa in Hierusalem.
 hoc est. in sanctissimis beatissimisque hominibus cha-
 ritas erit ulla: quam existimamus fore maximam: quan-
 doquidem ex uirtutibus illa ceteris sola ibi remanebit:

eritq; ppetua. si præterea secura ibi tranquillitas minime
deerit: ubi summa pax est incredibilisq; concordia. si de
mum non ibi poterunt peccare: qui semel deo suo iun-
cti unum fuerint cum illo: non uideo quid timoris illic
aut esse fore ue: aut fingi queat: ubi uita & inlyta fu-
erit & immortalis. Non enim cælicolæ illi tum formida-
bunt ne a deo deserantur: ne illo priuent: ne ue nõ per-
fruant. Relinquit ergo neq; perfectæ charitati ullu ad-
esse metum: neq; eum hac in uita ubi semper culpa me-
uenda est: perfectam esse posse. **HAEDVS.** Et per-
acute certe argumentatus es & grauitè. Nam in pri-
mis haud cõsentaneum uidetur: ut quod a spiritu san-
cto munus ducitur: id quasi malum sit: nõ etiã cum
spiritu sancto esse queat. Sed nõ nesciendum est: quæ
munera ab hoc ipso spiritu emanant: ea inter se differre:
q; nõ eũdem effectum habet omnia. Nam a spiritu san-
cto munus quoddam & nascitur & cõtinetur: qualis
est charitas. Quæ ita quidem a deo proficiscitur: ut sit
ip̃a deus: mētēq; hominis sibi habitaculum constituat
arq; consecret. Est aliud deinde muneris diuini genus:
quod & cum deo esse & sine potest. Cuius illud est pro-
prium: ut quæ sunt utilia patefaciendo: & sibi prodes-
se ualeat & cæteris. Tale uero est acre perspicaxq; in-
genium: talis sciētia: talis etiã prophecia. Quæ utiq; bo-
nis malisq; cõmunia esse cernimus. Reperit præterea

doni genus tertium: quod tametsi a spiritu sancto ex-
 oritur: cum eo tamen dicitur non comorari. Eiusmodi est autem ser-
 uilis ille timor: de quo ante diximus. Id uero fit: non quod
 munus suum deus: aut abiiciat: aut oderit: sed quod negligat
 timeri: nisi etiam amet. Nam sine amore timor esse potest:
 sine timore nullus esse amor potest. Est igitur in amore ti-
 mor: sed non is quem seruile appellamus: quem quod deus mentis
 suggerit humanæ: ut hanc ipsam admoneat atque excitet:
 præparetque ad ea expectanda: quæ ad salutem pertinent ad-
 piscendam. hoc est. ad effectum exercitationisque uirtutis:
 sed charitatis præsertim: quæ ceteræ omnes continent. Qua-
 re timor hic seruilis quoniam charitatem introducit: ut et
 bonus substantia et a bono sit necesse est: quæ habet ma-
 lam seruitutem. Sed ita quidem (ut ante diximus) introdu-
 cit charitatem: ut id peragens discedat. Non enim aliam
 ob rem datur homini: nisi ut charitatem introducat.
 Itaque ubi est officio functus suo: ut abeat non tam ipse quam
 eius seruitus oportet. Quo enim magis ingreditur chari-
 tas: eo magis ille uel egreditur uel desinit. Quo quod illa
 maior fit: eo minor timor. Cum igitur fuerit perfecta: restat
 ut nullus huiusmodi ibi sit omnino metus: in quo non
 modo inest seruitus: uerum etiam supplicium. Sit autem
 semper ille qui et sanctus dicitur et castus: sine quo esse
 charitas non potest. Nequit enim non uereri dum hic su-
 mus: ne a deo separetur: cum ualeamus facile peccare. Sed

dum sic quis metuet: profecto non peccabit. Si non ergo peccabit: ne seruiet quidem. Nulla igitur eiusmodi in timore seruitus: atq; ideo ne poena quidem ulla esse potest. Sic enim charitatis est proprium libertas: ut peccati seruitus. Nam Iesus noster inquit: eum peccati seruum effici qui peccat. Ei uero qui peccauerit: non dubium est mox supplicium deberi: quod profecto nequit non timere. Inest igitur peccati seruilis ille metus: quem constituta poena inducit atq; admouet.

XCVI. Amari uero non is omnino: sed (ut ita dixerim: & recte quidem:) liber ille timor: quem peccati non tam poena quam seruitus: ipsaq; turpitudine ac pudor gignit ac tuet. Erubescit enim quis in eum peccare quem amat. Sed quem non pudeat offendere non modo facto dictoque: uerum etiam cogitationibus amicum. Nam inter deum atq; homines charitate quaedam amicitia conflatur. Quae etiam charitas recte quidem appellatur amicitia. Nam si charitas est amor: ab amore uero amicitia est nominata. quis dubitet charitatem & proprie dici amicitiam & esse. Non enim discipulos nisi ratione charitatis dominus Iesus amicos uocat. Iam non dicam inquit uos seruos: sed amicos meos. Sed tamen non amor omnis habet amicitiae rationem: sed is tantummodo quam beniuolentiam uocamus: ut cum quempiam sic diligimus: ut ei uelimus bonum. Nam si ita quidem res amamus: ut non his: sed

LXXIII.

nobis ipm earum malimus bonum. non hic amor fuerit
amicitiæ: sed concupiscētiæ cuiusdam. Est enim ridi-
culum ut ad uinum equum canē ue habere amicitiam
dicamur. Quæ certe oīa cæteraq̄ id genus non illorum
sed utilitatis nostræ gratia opramus salua fore. Quamq̄
ad amicitiaē rōnem ne beniuolentiā quidē satis esse iu-
dicatur. Postulat enim amicitia mutuū quendam re-
ciprocūq̄ amorem. Qui si acciderit: necesse est eū esse
sincerū & innocentem: atq̄ ideo liberū. Cur autem
is non uere liber sit: qui peccatum detestet̄: in quo certe
solo & seruitutis & supplicii rō uersat̄. Itaq̄ illud his
ex orbis efficit̄: ut charitas neq̄ seruili cū timore: neq̄
sine sancto casto ue pfecta: aut eē: aut dici recte possit.
Quæ p̄cudubio ex q̄dā erga deū reuerētia proficisci cō-
stat. Quare charitas & si eo timoris sui officio nō nisi ē
hac uitē mortali uita: quandoquidē in cælesti illa curia
peccat nemo. eā tamē quā diximus reuerētiā quis dubi-
tat illo in regno eē foreq̄ incredibilē atq̄ summā: si cha-
ritas illic pfectissima ē: ubi deo non p̄fui nemo potest:
nemo gratias debet: nō & agere & habere imortales: ne-
mo tandē eū nō summope uenerari: Sed ne lōge aber-
raste uideamur: redeūdū ē ad id tādē: ob quod tā multa
de timore: q̄q̄ nō septe diximus. Fuerāt eī hac in dispu-
tatiōe non p̄mittēda. Dudum dixeras Aemyliane a-
scelere plerosq̄ abstinere uel meus causa. Quāob̄re huius

de generibus censui disputandum: ut inde animaduerti possit: qui metus careret culpa: qui ue obligatus esset. Nō igit̄ dubiū est eos qui nō deū sed hominē uerētes: abstinēt a flagitiis: nō iccirco carere culpa: q̄ scelus p̄ficere nō audēt: quādoquidē id iam & meditati sunt & oōcepere. AEMY. Quid q̄ plerosq̄ legimus: qui ne deū quidē esse putauerūt: nullius poenæ metu: sed solo decore ductos honestatis a peccato abstinuisse.

XCVII. HAEDVS. Istud p̄inde dicit: quasi uēro nō etiā gētibus deus adiūmēto esse queat: qui naturæ bona indifferēter bonis malisq̄ distribuit: q̄q̄ si quid hi unq̄ egerūt agēt ue honestius: id uirtutis potius simula chrum appellabimus q̄ uirtutem: q̄ fundamento careat: quæ ueri deī cognitio est: quam nuncupamus fidem: si ne qua nemo deo aut placuit unq̄: aut placebit. Aedificium enim sine fundamento neq̄ firmiter stare potest: neq̄ diu. Ex quo intelligitur cæteras uirtutes sine fide nec ualidas esse: nec diuturnas: atq̄ ideo ne uirtutes quidem. Deest enim illis quæ a nobis expetit̄ finis: & merces honeste recteq̄ uiuendi. Quid igitur est infidelitate peruersius? quid ue miserius? quid deniq̄ abiectius? quandoquidem nihil illis tandem profuit honestius uixisse: qui præbitorem aut ignorassent: aut neglexissent honestatis. Quid q̄ ne nobis quidem proderit: si nobisipsis potius q̄ deo placendi causā colemus.

honestatē: aut uim honeste recteq̄ uiuēdi nobis tribuere q̄ deo maluerimus.

XC VIII. Est igit̄ a deo uera uirtus omnis: & in primis fides: sine qua ad hunc ip̄m proficisci nemo potest. Ex quo efficiē: ut illa nō immerito quidem ad summum bonum uia nominetur: q̄q̄ charitatem apostolus omnium uirtutū principem esse uoluit. Quam nō uiam solum esse: sed uia etiā sup̄eminentiorē & sentire ausus est & dicere. Idq̄ nō iniuria. Nihil enim hac detrahta cetera moerent̄. Quae quidē omnes etiam si bonum expectant summum illud: quod & p̄ se sufficiens indeficiensq̄ sit: & quo habito nihil ulterius desiderari queat ad hoc tamen puenire ea neglecta quae illarum forma est charitate: nullo pacto possunt.

XCIX. **AEMY.** Videris Hæde nūc mihi quidem tecum dissidere: ne dicam præliari. Qui cum dixeris uirtutum fundamētum esse fidem: & hac qui careat placere deo nunq̄ posse. paulo post tamen tanti feceris charitatem: ut fidei relinquere aut nihil fere: aut certe nō multū loci uideare. **HAEDVS.** Esse sane maximam omniū uirtutū fidem diximus: q̄ huic quasi cuiusdā fundamēto cetera innixæ: uim decoremq̄ sortiant̄. Sed tamē hac ip̄a maiorem esse charitatem: facile aī ad uerti potest: quādo quidem nisi p̄ dilectionem fides nihil opat̄: nihil efficiat: nihil prodest. Nā ne fundamētū

quidem recte dicitur: aut potest esse uile nisi superædifi-
catio sequatur: quã esse utiliorem certe nemo nescit. In
hoc igitur spirituale diuinũq; ædificiũ & si coopantur uir-
tutes oēs: potissimũ tamẽ caritas quippe quæ reliquarũ
tũ parens duxq; est: tũ tutela & uita: atq; ideo perpætua
quædã hostis expultrixq; uiciorum. Non igitur impro-
bandi sunt Antoni quos hodie dicebas inter luxuriæ re-
media illud quoq; posuisse: amorem amore quasi clauo
clauum expelli oportere. Non inquam non sunt recipien-
di si turpem amorẽ illum ab hoc honestissimo atq; san-
ctissimo intelligant eiiciendum. **AEMY.** Sed respõ-
sione ista tua Hæde non omnino mihi satis esse fa-
ctum puto: qua conatus es declarare fide maiorem esse
charitatem. Nam inter cæteras illam attulisti rationem:
q; fides nisi per charitatem operari nihil possit. Quæ
quidem ratio uidetur meam non etiã tuam confirmasse
sententiã. Quis enĩ non intelligat id p quod quispiam
operatur: hoc ipso & dici inferius & esse: quemadmodũ
dicimus ministrum: per quem dominus quicq; facit: esse
inferiorẽ? **HAEDVS.** At longe alia ratio est fidei:
q; istius domini operantis. Non enĩ ut hic p seruũ qua-
si per instrumentũ: ita per charitatẽ fides operatur: sed
ueluti p priã p formã: sine qua neq; operari potest neq;
uiuere. Eget igitur charitate: quæ sola deũ ita quidem
attingit: ut in illo sistat: uirtutumq; cæterarum & for-

ma & uita sit. Ex quo fit ut longe sit omnium excellentissima.

C. AEMY. Facile nunc Haec istis assentior. Sed tamē ne adhuc quidē plane uideo solutā eā quā p̄p̄o sui dudū quæstionē. Cū enī in hac uita iuxta Ioannis euangelistæ sententiā: nemo sine culpa esse queat: & teste apostolo Paulo in ea quā ad Philippēses scribit epistola: charitas ualeat non augeri solū: sed in infinitum etiā augeri. Sequor inquit: si quomodo apprehendā: p̄spiciuū est eā hic minime p̄fectā esse: quæ peccato augmētō ue p̄pediēte p̄fici nō potest.

CI. HAEDVS. Istā ego quæstionē si soluere oīo uelim: necesse ē Aemyliane ut præter intētionē de culpaz generibz quicq̄ dicā. Duo igit̄ esse peccatoz genera nostri disputāt. Quoz alterz originale q̄ id trahens ab Adā originē transeat in posteritatē e carnis libidine cōceptā. Alterz actuale uocāt: q̄ animi actus sit. Est aut̄ id quoq̄ duplex. Nam uel ueniale id esse: uel mortifery oportet. Fit autē quibusdā gradibus a ueniali ad mortifery p̄ partes animi p̄gressio. Quibus quidē de partibz & si ē ab Antonio heri quicq̄ dictū: non tamen ē plenissime disputatū.

CII. Sunt igitur, ut is quoq̄ professus est: animi partes duæ. Vna: quam rationem appellant. Altera: quam sensualitatem. Rationem autem dicunt uim esse

animi superiorem: quã duas uem i partes diuidit. Quaz
alteram quã summa est: supernaz atetnarumq; rerum
participem faciunt: q; in his contempladis consulendisq;
tantũ modo uerferur: eamq; ob rẽ sapientiã deputata sit.
Alteram uero quã huic subest præficiunt bene gerendis
huius uitã rebus: eãq; deputat scientiã. Sensualitatẽ ue
ro esse uim animi inferiorem uolunt: ex qua is motus fit:
qui intẽditur in sensus corporis: quẽq; dudum appei
tum esse diximus eaz rez quã p̄inet ad corpus. Inter
rationem autẽ & sensualitatẽ illud interest q; hãc nõ
etiam illam habemus cũ beluis cõmunẽ. Quicquid igitur
nobis partes animi gradatim cõsiderãtib; occurrit:
quod a brutoz natura longe absit: id rationis initium
est. Porro cum tres sint peccãdi gradus: Quoz primus
est suggestio: Delectatio alter: Tercius cõsensus: ut adũ
illum prætereamus exteriore: qui ipã in cõsumatiõẽ pa
tratiõẽq; opis cõsistit. peccatum nõ ante absolutum mor
titez ue dicitur: q̄ præcedentẽ suggestiõem delectatio
sequatur: ad quã accedat deniq; cõsensus. Est igitur pec
cati exordium suggestio. Quã siue p̄ cogitationem siue
per sensus corporis in animum labatur: eũq; moueat: si
modo nostra nõ ultra cupiditas p̄grediatur: a ratione
cõtinuo p̄hibita & repressa: uix culpa dicitur. A qua
præter unũ christũ nõ humano semine concepiũ: eiusq;
genitricẽ: quã quidẽ & esse sanctam & immaculatam

LXXVII.

oportuit: existimo immunē fuisse aut futurum neminē.
Atq; ideo neq; apostolū paulū: neq; Ioannē euāgelistā
Quorū alter: Quod odi inquit malū hoc facio. Alter
uero. Si dixerimus: quia peccatū nō habemus: nos ipos
seducimus: & ueritas in nobis nō est.

CIII. Hoc aut ueniale peccatum appellat: quia uel
facile ueniam exoret: uel hac nō indignū esse uideatur
q; semp nequeat uitari: q; q; charitatis fini nō cōtrarius
sit. Quare nō illā excludit nec extinguit: a qua ipm po
tius tanq; ab igni aquæ stillula cōsumi solet. Sed ne gra
tiam quidē eicit: a qua illud ipm nimis pstratum de
bilitatq; negligē. Quod si forte suggestioni cōsenserit
pars illa rōnis inferior: quā ad sciētiam diximus prin
cipaliter gerendæ: quod tum quidē fit: cū animus solū
oblectat eius cogitatione mali: quod nullo tamē modo
decernit esse faciēdum partis illius supioris iam cohibi
tus auctoritate: nō dubiū est cōtractum esse peccatū ni
hilominus: idēq; mortiferum: q; improbis cogitationibus
mens plibēter suauiterq; adhæserit: easq; diu tenuerit
memoria: quæ ubi auigerūt animū: mox respui cōtemni
q; debere. Ex quo pspicue intelligit quid eo de malo
sentiēdum sit: quod supior pars illa rōnis: penes quam
summa ē potestas: uel cohibēdī mēbra: uel mouēdi: nō
modo suauiter cogitādum: uerū etiā pficiūdum esse iu
dicauerit si etiā nō possit. Est quidē id supiore illo lōge

maius: sed minus eo certe quod impletur. Sed tamen
utrumlibet mortiferum esse constat: quod homini mortem
inferat sempiternam. AEMY. Quid igitur refert ma-
lum ne tantummodo cogitem uoluptuose: an etiam id
perficiam: si est utrumque perpetua (ut inquis) punitione mor-
tis atque plectendum? HAEDVS. Ista proinde dicis: quasi
uero non memineris diuinam aequitatem: ut non apud
superposita ne apud inferos quidem deesse posse: si praeser-
tim his quoque uariae hominum leges scelera diuersa: sed
suo quoque supplicio ulciscuntur. Non est igitur negan-
dum illic pro culparum qualitate quantitate uel staturas es-
se poenas reis debitas: nisi priusquam hinc decedant uera il-
las redemerit poenitentia: tametsi hoc de iis tantummo-
do peccatis sentiendum puto: quae mortifera sunt: ut luxu-
ria & eiusmodi. Nam quae suapte natura uenialia di-
suntur: ut ociosum uerbum aliaque id genus: nisi crebro
fiant: faciendaeque decernantur. quodam praesertim adiun-
cto contemptu uel negligentia: damnationi sunt nemi-
ni. Et ut breui uelut epilogo rem omnem perstringam pri-
mi illi motus qui a fomite inuitabili perficuntur: claque
menti sumministrantur humanae: ac subito exiliunt: si
confestim comprimantur repudientur uel a ratione. poenae
tantummodo non etiam culpae tribuuntur. Existunt enim
permittunturque uirtutis exercendae causa. Sic enim ludan-
tes denique post aliquantum concertationis coronamur. Sed

nō minus illi quidem motus nos exercēt: qui nō semel solum: sed (id quod iam ueluti quadam ex apprehēsiōne & usu fit.) iterum & tercio ac deinceps ueniunt in mentem: si modo īpura de his cogitatio nō nos oblectet quam ne sancti quidem semp̄ effugere plane possunt. Tum enī culpa & si q̄ minima inficimur: si tamen nō negligentes in reprimendis motibus sumus. Quod quidem uim fieri certum est: cum animus postea q̄ satis de liberando piculum animaduertit: abiicit cogitationem. Sin uero in hac ip̄a nihilominus q̄ ea placeat immoratur: quod quidem sine rationis consensu quodam uideatur nō esse posse: eo certe accedente (ut est ante dictum) in mortiferum labimur. Sed fit nonnunq̄ ut diuinitus adiuta rō in iam excitatam cupiditatem fortiter īsurgat eamq̄ cohibeat et frangat. In quo magna quidem uirtus nostræ gloria uersatur. Quæ cum ita sint corruptaq̄ ab origine natura sit ad malum: nō etiam ad bonum p̄cliuior in hac utiq̄ uita sine culpa mortifera esse quisquam potest: sine ueniali nemo potest. Quæ quidem (ut ante diximus) neq̄ tollit neq̄ īpedit charitatē quo minus ardeat. Sed ab hac tollit potius: eoq̄ citius absumit quo hæc ip̄a extiterit ardentior. Quod nō item licet de mortifera culpa dicere. Quæ cū charitati ueluti uenens quoddam aduerset: eam omnino corrumpit ac extinguit. Itaq̄ ueniali cum peccato quod quidē actui charitatis

non etiam habitui cōtraria ē: charitas p̄fecta esse potest
eū mortifero aut̄ ne esse quidē potest: q̄ nequeūt cōtra
ria cōiungi simul ue p̄sistere.

CIII. Nam a su pueniēte altero pelli alterz tolliq̄
necesse ē. Quare nō dubiū fuerit charitatē posse morti
fera uel una culpa auferri atq̄ amitti. minui aut̄ nunq̄:
modo extet. sicut nec lampadis quidē ignis cui illa cō
parat̄ cessat ascēdere q̄ diu extat: tā&li nisi quis mali
cia labat̄ cito resipiscit: in eoq̄ nō multo post recupat̄
charitas: quæ quōdā in negāte beato Petro potius sopi
ta dicit̄ fuisse q̄ extincta.

CV. Nā aut̄ errore ignorātia ue: aut̄ infirmitate fra
gilitate ue: aut̄ deniq̄ astu studio ue peccat̄. Sed primū
illud peccādi genus ueniā facilius meret̄ q̄ secundum.
Tertiū aut̄ uix meret̄: nō q̄ nequeat: sed q̄ uel nunq̄
uel rarissime quidē uelit. Id enī maliciæ p̄priū esse solet
ut peccatū negari malit̄ q̄ fateri: tueri q̄ emēdare: emori
deniq̄ q̄ p̄nitere.

CVI. Vesz ut ad rem intermissam redēamus: illud
hoc loco nō nesciēdū est humanæ charitatis p̄fectionē
in eo potius uersari: ut q̄tum ualemus diligamus. Quod
sane trifariā cōtingit. Ac primū quidē hoc modo: us ip̄o
semp̄ actu in deum corda nostra p̄ferant̄: de illo semp̄
cogitēt: semp̄q̄ ad illū dilectione moueant̄. Sed quo
niā humana id infirmitas neq̄ sinit̄ neq̄ potest. necesse

est fateamur hoc perfectionis genus in patria esse foreque tantummodo. Alterz uero genus est: quod & si hic possibile uideatur. nõ tamen est oĩbus charitatem habentibus cõmune: ut cum quispiam caeteris neglectis rebus præter eas q̃s necessario postulat natura: omne studium: omnemq̃ diligentiam in dei cõferre obsequiũ ac cõtemplationem diuinarum rerum. Tercium autem est perfectionis genus: quod quidem habentibus charitatem cõmune est omnibus: ut cum quis ita quidem habitu suum in deo cor locauit: ut nihil agat: nihil uelit: nihil cogitet: quod diuinæ quouis mō dilectioni possit esse cõtrarium. Ex tribus igitur his generibus id solum plane perfectum & dici & esse cõstat: quo in patria fruemur. Atq̃ ideo (ut istam tandem quæstionem absoluam Aemyliane.) nõ augeri illud posse: q̃ (ut inquit apostolus.) deus ibi sit in oĩbus omnia. Duorum aut̃ reliquorum quæ huius uia uitæq̃ dicunt̃: & si alterz ē altero perfectius. neutrz tamen ita simpliciter perfectũ est: quin charitas crescere semp̃ queat & augeri.

CVII. AEMY. At ista omnia ppendenti mihi uident̃ esse quidã in charitate gradus. **HAEDVS.** Sunt utiq̃ quãdoquidẽ in huic contrariis peccatis gradus quoq̃ esse nõ dubiũ est. Ut enĩ quẽadmodum ante dixi: suggestiõne in primis: tũ delectatiõne: deniq̃ cõsensu ueluti tribus ad peccatũ gradibus puenit̃: ita ipius quoq̃

peccati præter eas de quibus proxime diximus. tres existunt
differentiæ: quæ cordis: factio: consuetudineque peccat. Vex
his omnibus in gradibus quo magis processeris: eo grauius
sceleratiusque peccaueris. Nec aliter quidem fit in gradi-
bus charitatis. In quibus item quo magis quis profecerit
eo promptior ac feruentior efficitur: summæque illi profe-
ctioni propinquior. Tres autem eos esse ex Augustini
uerbis non difficile colligitur. Inquit enim super episto-
lam Ioannis primam. Cum fuerit nata charitas: nutritur
Nurita uero roboratur. roborata proficitur. Sed cum ue-
nerit ad profectum: dicit cum apostolo. Cupio dissolui &
esse cum christo. Postquam igitur charitas diuinitus infusa
est nata: id est ab homine suscepta: nutritur ac fouetur:
ne forte corruptionis quid contrahat. Qui sane gradus
est incipientium: quorum maxime studium in peccati
desertione oppugnationeque uersatur. Nurita uero cha-
ritas foraque roboratur. Qui gradus est secundus: & po-
tissimum ad eos pertinet: qui maxime student ut se in
bono proficientibus augeant charitas: roboreturque crescē-
do. Tertius autem gradus est eorum qui iam roborati
perfectique id maxime curant: ut deo adhæreant: eo-
que fruantur. Sed quemadmodum hi proficere contendunt
nihilominus: quæque ut adhæreant deo magis enituntur. ita
incipientes quoque ac proficientes: tam & si idipsum quære-
re & factitare solent. sollicitiores tamen circa sua quædã

studia existunt: q̄ alteri in reiciendis uitandisq̄ peccatis: alteri in uirtutibus paradisi: ac exercendis potissimū elaborant.

CVIII. AEMY. At eiusmodi cura laborq̄ hoīs quid ualeat nō sane uideo: si nō nisi a deo initiū charitatis p̄fectioq̄ habet. Nā & apostolus inquit p̄p̄riū nō esse neq̄ uolentis neq̄ currētis i. laborātis enitētis ue hoīs: recte quicq̄ agere uel cogitare. Sed id muneris ex misericordia dei meraq̄ liberalitate p̄ficisci: quippe qui dona singulis p̄ suo impartitē arbitratu. Et Iesus ip̄e ait Spiritum sanctum nisi ubi uult nō spirare. Et alio loco. ad se uenire posse neminem: qui non a deo patre tractus sit. Videēt igit̄ deus quosdam p̄mittere: quibus gratificari nolit. Quod si ita ē: frustra quidem his p̄cipit: ut charitati dent operā. Dānabunt etiā iniuria: quando quidē gratia uacui id efficere nō possunt quod mādāt.

HAEDVS. Et si deus Aemyliane nō iccirco siquius aut haberi aut ēē potest: q̄ hoīb̄ īgratis atq̄ prauis nullū oīo donū: nullā ue gratiā largiāt. (Nō ē quod mera ex liberalitate fit: id cuiq̄ debet ullo mō: atq̄ ideo ne iusticia quidē ē: nō tribuere quod nō debes.) quia tamē ille lōge omnium clemētissimus uult oēs eos saluos fore quos fecit: utiq̄ grām suā negat nemini: q̄q̄ hac radē careant oportet: qui sese ad eam suscipiendā minus p̄parāt: diuinūq̄ aut nō sequunt̄ aut negligūt iusticiū. Ex quo

fit: ut quemadmodum gratiam suscipientes: in illa proficiunt in dies magis: tandemque si pseuerauerint: premio afficiuntur sempiterno. sic illa spote negligentes quibus ob id ipm ea recte a deo iusteq; subtrahit. indurantur in malis: fiuntque ut scelerum ita quoque indeficientium suppliciorum serui. Non igitur existimandum est quae opposuiti ea uel ab apostolo uel a Iesu iccirco esse dicta: ut intelligeremus deum non nisi quibusdam gratificari: qui tantum fecit humanum genus: ut pro illo propter uoluerit christum suum. Sed ut disceremus hominem nisi deo inspirante nec cogitare quidem bonum posse: nedum uelle aut perficere. Quorum primum ille sine nobis: alterum nobiscum: pro nos uero ipso opatur tertium. Non enim efficit deus ut nolentes: sed ut uolentes & fiamus & simus boni. Alioquin arbitrium humanum iam liberum non esset. Itaque illud misericordissimi dei patris trahere nihil est aliud quam hominibus gratiam impartiri suam. Qua eos praeueniendo unumquemque ad recte uiuendum non modo mouet: excitat: hortatur: uerum etiam adiuuat & fouet. Non igitur quisquam damnatur: nisi uelit. Vult autem is qui diuinae gratiae repugnans: deum ipsum quo nihil est amabilius: non amat: eamque obrem ne praecipua quidem eius seruanda esse cesset. Nunquam igitur propter iustus deus dedisset eiusmodi praecipua: nisi gratiam clementissimus ante tribuendam statuisset: quae illa seruari perficique possent.

CIX. AEMY. Cupio hoc loco Hæde maxime cognoscere quid appellatione gratiæ intelligendum sit. Nā ueteres in quibus est Cato ille Censorius malam gratiā p̄ iniuria uitu patiōe q̄ dixerunt **HAEDVS.** Existimo Aemyliane omne donum dei recte gratiam uocari: q̄ ille ut ante diximus & si hoībus nihil debet: tamē ne suspiciōibz quidē nobis sæpenumero beneficia largit̄ & multa & magna. Sed ea gratiæ peculiari proprioq̄ noīe appellāda esse sentio: quæ ad animū magis spectāt q̄ ad corpus: ut præclarz ingeniū: ut mēoria singularis: ut sapia scīaq̄ & uirtutes oēs: e quibz illā de q̄ loquimur facile omniū esse maximā: semp̄ est a nostris iudicatum. Nō enim uideo quid homini salutaris ab immortalī deo potuerit cōferri q̄ charitatē: quæ nos illi & gratos efficit & cōiungit. Eadem igitur nimis aut gratiam summam esse: aut ab hac non abesse dixerim. **AEMY.** Sequit̄ aut̄ isto mō: ut qui diligit is iā gratiā diuinā charitatē ue accepit.

CX. HAEDVS. Ita sanē si tamen quæ charitate sunt diligēda: ea quē admodū diligēda sunt: & diligit & amat. **AEMY.** Equidē nō deū mō: ues et iā p̄ximū diligēdū esse cōstat. Sed quæ p̄ximitatis appellatōe intelligant̄: ea nō oīo scio. **HAEDVS.** At Augustinus quatuor esse inquit: quæ diligi oporteat. Vnū quidem (id quod supra nos existit) deū. Alterz uero: quod

nos sumus. Tercium quod iuxta nos i. p̄ximum. Ac po-
stremo quod infra nos ē corpus nostrum. Cum enim ea
quæ ex charitate ducit̄ amicitia sup̄ beatitudinis cōmu-
nicatione fundata sit: utiq; deus a quo est beatitudo: di-
ligēdus ē in primis. Deinde ii qui sunt beatitudinis par-
ticipatione coniūcti. Extremū aut̄ hoc cōmunitatis ge-
nus duplici de causa diligibile & uideri & esse potest:
uel q̄ unū est nobiscū: eaq; rōne se quisq; diligit: uel q̄
nobiscū in societate beatitudinis uersat̄. Quod quidem
ad eum p̄inet amorem: quo erga proximos cum homi-
nes: tum angelos affici debemus. Proximos autem ho-
mines dicimus eos: qui natura quæ a deo est: æternæ bea-
titudinis capaces esse possunt: & si nūc forsitan peccāt:
maleq; uersant̄. In quibus utiq; natura est ip̄a nō etiā
culpa diligenda: quam p̄culdubio neq; in propinquis
neq; in parentib;: sed ne in semetip̄o quidē ferre quisq;
debet: ac non maxime odisse. Quare cum christus iu-
bet ut inimicos etiam amemus: ita quidem iubet: non ut
id quo nos prosequuntur odium: eos ue tanq̄ aduersari-
os hostesq; diligamus: quod quidem iniquum esset ac
nefarium: sed ut dolendo q̄ tales sunt: eorum t̄arummo-
do naturā uel in genere amemus. Nō enī a p̄ximi dile-
ctione illa generali inimicū excludere nobis licet. Ut
cū exempli gratia: aut p̄ christianis populo ue p̄camur
aut aliquod impēdimus beneficiū reipublicæ. Nā si tum

huiusmodi beneficiū & dilectionis signū etiā inimicis exhibeamus. Est id quidē saluti nostræ nō utile solum: sed etiā necessariū: ne si forsitā eos putaremus excipientes, id quod ad libidinē uindictæ nō dubiū esset p̄tere) mox cōtra dei p̄ceptū ultionē in eos nō tā optasse q̄ quæsisse uideremur. Verū enī uero nō necesse ē: ut seorsum a p̄cepto ostendamus inimicis quæuis indicia significationesq̄ charitatis: q̄q̄ hoc erga eos animo semper si) mus oportet: ut illis ip̄is necessitatem p̄p̄nentibus subueniamus. Ac hosti quoq̄ nō admodum egēi benefacere: homis & magnanimi esse censeo & p̄fecti. Quippe qui nō tam acceptam iniuriam esse obliterādā: q̄ inimicum ad sui dilectionem alliciendum: sibiq̄ recōciliā dū existimauerit. Sunt igit̄ oēs hoīes diligēdi: qui hac in uita uersant̄: si etiā fortasse nobis eorū quidā aduersent̄. Sed deo cōtrarius: ne p̄p̄iquus quidem ē amādus. Est inquā is odio habēdus magis: nō q̄ p̄p̄iquus familiaris ue sit: sed q̄ ī deū p̄ccet: nosq̄ fortassis ad peccatū trahere conēt̄. Huius itaq̄ nō tā parēdū obsequēdumq̄ nō est: q̄ obiurgatōe factōq̄ si expediat repugnandum.

CXI. AEMY. Assentior quidem. Sed illud admodum me mouit Hæde: q̄ angelos dixeris nobis esse proximos. Nā & si participes sunt eius quam optamus omēs beatitudis sempiternæ: quoniā tamē illi & specie a nobis absunt & natura: neq̄ nobiscū uiuūt: neq̄ cerni

deniq; a nobis ualēt. nō uideo quid amicitiae quæ cha-
ritatis est ppria: inter nos atq; illos esse cōtrahi ue que-
ar: eamq; obrem ne pximitatis uestigium quidē ullum.

HAEDVS. At cū recte pximi dicant nō ii modo:
in quos a nobis benignitatis aliquid cōferē. uerū ii quo
q; qui tū obsequia nobis prastāt: tū beneficia: quis dubi-
tat sanctissimos beatissimosq; angelos rite pxios a no-
bis debere & dici & haberi: quādoquidem nos in pri-
mis amāt: p̄multaq; sæpenūero humano generi officia
impēdūt misericordiae: hoc ip̄m instruēdo: custodiēdo:
tuēdo: plurimisq; de malis erūēdo. Qua certe significati-
one amicitiae nulla (ut reor) esse potest neq; aptior neq;
maior. Et si uero illi a nobis natura (specieq; differūt: nō
tamē cōmunitate sc̄licitatss. Erimus eī in cælo post re-
surrectionē illis nō dissimiles: æternæq; beatitudis socie-
tate cōiuncti: q̄q; hic quoq; eū his ip̄is secundū mētē rō-
nēq; cōmunicamus: uiuimus. & eos quodā mō sed imp-
fecte quidē intuemur & contemplamur: quos in patria
nimis p̄fecte p̄æq; uidebimus: si deū etiā ip̄m ut euā-
gelista Ioānes inquit) haud aliter q̄ est cernemus.

CXII. AEMY. Vereor ne isto pacto sit dicendū
demonēs quoq; a nobis esse diligēdos: cū præsertim &
hi angeli existāt: nec a boīs illis beatissq; spiritib; quicq;
eos sēparet præter culpam: quæ certe sicut peccantium
hoīum odio habēda est: nō eorū etiā natura. Sūt quoq;

nobis se penūero & utilitati & lucro: q̄ horū tentatio-
 nibz atq; molestia exercitati coronamur. **HAEDVS**
 Et si nō uiciū in peccātibz (ut ante dixi sed natura est
 diligēda: idq; rātilper: dū illa beatitudinis aeternae parti-
 ceps fieri capaxq; esse potest. postea tamē nō uideo eus
 diligēda exiltimemus: nisi forte quēadmodum iumenta
 ceteraq; bruta quodāmodo diligimus optamusq; pma-
 nere: tum ob gloriā diuinā: tum etiā ob humanā quan-
 dam utilitatē. Quare de demonibus aequē sentiendum
 puto: qui neq; beatitudis capaces: neq; uolentes utilita-
 ti nobis esse possunt. Quae si sequi nōnunq̄ uideat: id
 ex diuinā potētiae instituto atq; ordine: nō etiā illoz ex
 intētū charitate ue quā nullā habēt: accidere certum est
 Non enī queūt nobis boni quicq; aut optare aut uelle:
 sed id quod eoz est propriū inuidere: insidiari: obesse.
 Quāobrem nobis ne amicitia quidē ulla cum illis esse
 potest.

CXIII. AEMY. Verz si ex p̄tia tum beatitudis
 tum rōnis amare nō tenemur: q̄ erga nos charitate ne-
 queūt moueri: maxie aut ea quae nobis piculo existunt:
 & obesse solēt. uelī explices q̄ de causa corpus hoc no-
 strum quod q̄to posuisti dilectionis loco diligendū sit
 a nobis: quos redamare nullo pacto potest: ut omittā q̄
 nō modo nō paret rōni: uerū etiā refragat: eāq; ob rē al-
 fidue nobis ē: & p̄turbatiōi & cladi. **HAEDVS.** Et

si corpus Aemyliane nō negat̄ diuinæ fructiōis expers
q̄ deum neq̄ cognoscere neq̄ amare potest. his tamen
quæ p̄ illud opamur: ad p̄fectam illā dei fructiōē cum
uenimus: ex aīa beatitudo quæ dā redundat ad corpus:
quod tū efficit̄ imortale manetq̄ icorruptū. Itaq̄ ī hoc
(ut ē ante sæpe dictum) nō cōcupiscētiā: nō culpā: nō cor
ruptionē debemus sed naturā diligere: cuius seruitio ī
iis quæ p̄tinēt ad deum utī certe possumus. Nō igit̄ no
bis dominabit̄ nec obstabit: si charitate instructi illud
euagari nō sinemus: cogemus aut̄ parere subesseq̄ rōni
In quo quidē certamē maxīa coronæ nostræ rō uersat̄
Neq̄ uero id amare nō debemus: q̄ ab eo nō redama
mur: quandoquidē istiusmōi rō in ea tātummodo locum
habet quæ ad alterū: nō etiā quæ ad seipm̄ referē amici
tia: siue id secundum aīam ītellexeris: siue secundum cor
pus: q̄q̄ in amore sui uideēt quoddā maius esse amicitia
Cum eī hęc eo cōficiat̄ amore quē ad alium habemus
amor autē nostræ huiuscæ unionis initium radixq̄ sit
atq̄ forma. Amicitia eī ad alios iccirco habere dicimur
q̄ erga eos haud aliter afficimur: ac erga nosmetip̄os ne
cesse ē fateamur: id erga nos antea a nobis ip̄is esse fa
ctū: Quo eī alio mō aut̄ deū plus quā nos ip̄os aut̄ p̄xi
mos tāq̄ nos diligemus: cum queat nemo nisi ex amore
sui eīusq̄ cōparatōe plāe discere: unū charitatis p̄cepta
illa nec ne p̄ficiat̄. **AEMY.** Perpicue id quidē. Nō

enī quispiā potest quanti alium faciat: quumq̄ amet: nī
 si ex ipō se cognoscere. Atq̄ ideo alium ne plusq̄ seipm
 an æque minus ue amet. Amat igitur sese in primis.

HAE. Sed bene utiq̄ amare: ut ante dixi et male potest

CXIII. AEMY. Scio id quidē: sed ē nūc de cha-

ritate sermo. **HAE.** Placet istud nimis: et gaudeo pri-

imum: q̄ & me attente audias & edifcas. Deinde q̄ uideā

me hactenus nihil frustra potuisse dicere. Sed qui se ipō

nō diligit: ne deū quidē amat. Cupit aut̄ quisq̄ se saluū

& beatū fore. Quē certe hoīs affectū ex sui amore nasci

constat. Cōsequēs igit̄ sit oportet: ut qui se amat deū quo

q̄ amet: i quo beatitudis rō summaq̄ uersat̄. **AEMY.**

Porro nō istinc docemur deū, id quod paulo ante dixi-

ris) plusq̄ nos ipōs: sed æque potius a nobis eē diligendū.

CXV. HAEDVS. At nō mō sacraz auctoritate

litteraz: uerz etiam rōne colligere ualemus: quēadmo-

dum charitate quæ diligenda sunt: ea possimus debea-

musq̄ diligere. Hac et̄ i re seruari ordinē quendam ne-

cesse est: quandoquidem ubi p̄cipium est aliquod: ibi

quoq̄ ordo aliquis sit oportet. Nā i ordīe quēdā prioris

posteriorisq̄ modum icludi constat. P̄cipiū at̄ dilectio-

nis sicut & b̄itudis cū i deo sit: p̄pter quē diligunt̄ quæ

cunq̄ charitate diligunt̄. ea certe oīa manifestū ē ad deū

ueluti ad p̄cipiū referri. primū itaq̄ nō ab re mādāt: ut

deū ipm p̄pter se toto ex corde diligamus. Ex quo plās

intelligit: eum sup omnia diligere oportere. Mandat de
inde ut pximū quisq; ac ipm se amet. In quo quidē suū
amorem dilectioni pximi præferri nō dubiū est. Alteri est
q̄ sibi pximior est nemo. Præterea si (ut Ioānes inquit)
animā. i. hāc corporis uitā p fratib; ponere debemus.
illud haud dubie colligit: magis pximū a nobis q̄ no
strum hoc corpus esse diligendū. Postremo si (ut ait apo
stolus) oēs sunt iuuādi: sed ii præsertim qui nobiscum ea
dem in religione uersant: si deinde uitupandus qui suo
tum curā: maxime aut domesticorū negligendā putat.
proculdubio cōticit: oībus ex pximis eos magis esse di
ligendos: qui & meliores sunt & nobis cōiunctiores. Si
enī dilectiois (ut ante diximus) primū est initiū deus: a
quo in nos charitas diffundit: sumusq; nos alterū: qui
diligimus necesse est pfecto maiorem ibi dilectionis in
ueniri affectum: ubi ad utrumuis horū magis quis in
tenderit principiorū.

CXVI. Et si igit̄ æque nobis sunt amādi omnes:
quādoquidem oībus oportet nos optare summum illud
bonū. i. beatitudinem illā sempiternā: ad quā charitas p
ducit. non tamen p̄hibemur quin amicis ac necessariis
quos nobis cōciliauit ipa natura: optare maxime possi
mus: ut ceteris cū meliores fiat: tū foeliciores. **AEMY.**
Quid si alius q̄ pprius familiaris ue melior exiterit?
Vix alteri p̄ferendū censes? **HAEDVS.** Equidem

cū ad charitatē maxime p̄tineat: ut uelit dei iusticiā seruari: q̄ quidē particeps beatitudinis sūt magis ii qui sunt meliores. utiq̄ his ip̄s debemus q̄ deo p̄p̄quiores sunt maius uelle bonū. i. beatitudinis maiore potioreq̄ gradū: q̄ nostris uel domesticis uel necessariis: tā& si nos decet nostraq̄ interest: ut nobis qui sunt naturali origīe coniuncti: eo magis diligamus q̄ ceteros: tū q̄ duce natura nostros affectu p̄sequimur inēssore. (Cupidiores enī sumus ut hi summū illud bonū assequant: quod tamen oēs assequi optamus: q̄ ut alii meliores maius bonū.) tū q̄ bonitas q̄ ceteri deo cōiungunt: & accedere quidē ac recedere: & augeri minuiq̄ potest. nostri autē sanguinis p̄p̄inquitariisq̄ connexio: nec a nobis discedere: nec euelli ullo pacto potest. Sed ne illud quidē omiserim: q̄ erga reliquos hoīes uno tātūmodo amicitiae genere afficimur: quæ charitas ē. erga nostros uero præterea plurimis: q̄ alius nobis cōsanguineus ē: affinis ue: alia cōiūx alius cōciuis: familiaris alius: & si quæ sunt aliæ cōiunctionis causæ: quæ quidē multæ repiunt: quibz amicitia cōtrahi facile & honeste solet: q̄q̄ horum singulis sua sunt tribuēda: ac dilectionis erga quēq̄ ita quidē ē habenda rō: ut in quoq̄ amicitiae genere eos qui ad quoduis genus p̄tinet potissimū diligamus. Itaq̄ ut iis quibz ip̄a nos generis origo sociauit parētibz ac p̄p̄iquis ceteris p̄ cōiunctionis gradu plus dilectiois: plusq̄ honoris

atq; opis impendere debemus. ita iis etiã quibus aut res publica nos coniunxit aut militaris. Nam in iis quæ ad ciuilem societatem cõiunctionemq; prinet: magis utiq; conciuues q̄ cæteri in bellicis autem rebus plus cõmilitones diligendi sunt.

CXVII. AEMY. Non uulgaris illa quoq; quaestio uidetur: quis ne debeat magis liberos diligere q̄ patrem. De q̄ quid sentias: ex te maxime scire cupio. Fuerunt enĩ qui opinarentur filios diligendos magis: q̄ ut parentes impellente natura plus amant liberos: q̄ ab his amentur. ita quoq; his ipsis benefacere priores soli citio resq; sunt q̄ suis ipsi parentibus. Quam quidem ad rem confirmãdam: patris nostri dei assiduã summamq; erga nos benignitatem afferebant: q̄ certe cõstat quãti nos faciat: quos etiã filios appellare nõ dedignat: nẽpe ut tã familiaritãq; suauitãte animati: & haberi tales & esse auderemus. **HAEDVS.** Si ea Aemyliane respiciamus quæ amantur: nõ dubiũ est quin id magis diligendũ sit: quod & boni maiorem habet rõnem: & similius est deo. Quare parentum dilectionem existimo dilectioni ante ponendam esse liberorum: q̄ respectu principii atq; originis: parentes a quibus sumus diligere maxime debemus. In quo certe & eminẽtioris boni & deo simili oris rõ uersat. Sin uero amatẽ respicere cõsiderareq; ualeamus. utiq; quod ẽ huic cõiunctius: id ab eo magis fa-

LXXXVI.

ciliusq; diligi cōstabit. Cum igit̃ liberi existant aliquid parentum: nō etiam parentes liberorū. Ac deīde babeāt parentes noticiam filiorū potiorẽ q̃ hi parentū. Cūq; liberi a parentibus ament̃ diuinius: q; & si uix natum filium pater amat. hūc tamen ille nō nisi longo post tempore & agnoscere incipit & amare. non negādum est: parentum amorem erga liberos q̃ horum erga illos esse tum maiorem: tum fortiorem. Omni igitur hac de re ita sentio: originis acceptorumq; beneficiorum ratione: patrem a filio sic diligi oportere: ut is illum uereatur: ut colat: ut tueatur: eiq; demum quauis in necessitate constituto: succurrat magnopereq; prouideat. Quæ quidem officiorum genera omnia præter honorem atq; cultū deo tantummodo parentibusq; debitum: in filios multo magis multoq; diligentius pater conferet: artioris coniunctionis causa. Magnam autem esse naturæ uim pietatē q; in parentes: ex eo intelligi plane potest: q; plerosq; uidimus p̃ magnas se penumero iniurias & liberorum & suas fortiter æquoq; aīo tulisse: parentū aut̃ quos nō admodū amarent: ne minimas quidē ferre potuisse. Sed tamen opinor eū qui reos capitis haberet & parētes & liberos: si ei optio daret̃: erepturū e morte liberos: psuadēte naturæ uinculo maiore: parentes relicturum.

CXVIII. Ac nō idem fortasse de uxore dixerit. q̃q; iuxta Genesis testimoniū: parētes a nobis reliquēdi sunt:

ut adhæreamus uxoribus. Quod quidē nō ita intelligen-
dū puto: ut parētes deserant oīo: quibus nimis filius &
honore debet & officia præterea plurima: sed ut illis a se
tantūmodo seiunctis nō etiā reiectis: cohabitent copuletq;
uxori. Quāuis igit̃ dilectio parentū eminentioris cuius-
dā boni rōne originisq; gratia (ut pdiximus) dilectioni
uxoris pponēda sit. intensius tamen diligī uxor solet cō-
iūctionis causa. Vno eī in corpore duo esse uersariq; di-
cunt. Sed tamē hoc ipō licet cernere parētes q̃ uxorem
magis esse diligēdos. Nā cū pxiōz dilectionē præferre
debeat suo quisq; corpori: interq; pxiōs lōge magis sint
parētes diligendi. restat uxore parentibus nō æq̃ri posse
quā utiq; maritus suū ueluti corpus amare debet: nō eti-
am pxiōs ante ferre: parētib; aut multo minus. Sed tā-
ta uis ē cōsuetudis atq; thori: ut neuter cōiugatorū que-
at alterū nō maxie diligere: si p̃sertim cōiūctione mu-
tua lætenē: q̃q̃ eiusmodi amor q̃ ex uoluptate potissi-
mum oriatur: quid cū charitate habeat cōmune: ne cogi-
tare quidē scio. Quāobrem illū excusare malī q̃ pbare.
CXIX. **AEMY.** Non intelligo istac ænigmata.
HAEDVS. Quenā? **AEMY.** Quia iugale amorē
excusare maius q̃ pbare: q̃si in uxore hoc digna noīe
nō sit alia diligēdi causa q̃ cōsuetudo illa thori maritis
q̃ notissima: quā ego ad amādū uxorem uictissimā esse
stauo: nulliusq; frugi. **HAEDVS.** Video quorsum

LXXXVII.

iturus es. Sic ei interdum non uxoris formam tantum & uenustam
 te ueneramque illam uoluptatem amandam: ut fieri in scortis so-
 let: quantum pudicitiam: ingenium: mores omnemque uitam sanctissimam
 integritatem. AEMY. Ita est. Sed & aliud dicere uolui
 HAE. Quid. AEMY. Quod eo potissimum uxor no-
 bis charissima esse debet: quod matrimonium non a natura
 sed a rege omnium et naturae parte deo inuentum institutumque
 sit: ubi & naturae citra peccatum satisfieri possit: & liberi
 parentum simulacra gigni. Quae ratio tantum affert in uxore
 beniuolentiae & amoris: ut in societate comunioneque pie-
 ratis honestiori loco esse debeat: neque opus sit tua ista depre-
 catione. HAE. Ut ita sit: nunquam tamen abduci possum: ut
 parentum pietati non posthabendus sit uxoris amor.
 AEMY. Sed ne illa quidem parua quaestio est. Uter pa-
 rentum plus a liberis amari colique debeat. Cum enim hi cor-
 pus accipiant a matre: ab hacque amant plurimum: quod &
 pregnas illa multo angore diuturnaque corporis afflicta-
 tione atque molestia: & paries inaudito incredibilique do-
 lore: ac denique alens fouisque liberos: assidua tamen defatiga-
 tione: tamen eruna uexat: easque ob res sola magis filios agnos-
 cat. Ea enim omnia in patre cessant & sunt nulla: quid obsta-
 re potest: quin matrem liberi plusquam patrem diligere cogant.
 HAE. At illud certe obstat: quod cum parentes ueluti
 principia quaedam diligant originis naturalis. habet ta-
 men principii rationem pater excellentiorem. Est enim ille ut

principium quoddam agens: mater autem deinde ut pati-
ens quoddam: materiãq; corpori formãdo suppeditas: q̄q;
informẽ. Taceo q; nonnulli tantum maris semen quod
græci sperma uocãt: nõ etiã scemina: in hois generaturã
cõcurrere atq; adesse uoluerunt. Formatur at corpus ea
uirtute atq; ui: quã patris in semine latere cõstat: quãq;
tam&li rõnalem nequit animam creare: quod dei qui-
dem est opificium. materiam tamen illã corporalem ad
eiusmõĩ formã susceptionem p̄parat ac disponit. Gene-
ratõis igit rõne pater est diligendus magis: q̄uis ea spe-
cie amicitia: qua nostri studiosissimos amantissimosq; di-
ligimus: plus eum qui erga nos maiore: q̄ qui minore di-
lectione labore ue affectus est: amare teneamur. Sed ta-
men has omnes propinquorum inter se cõparatões in-
telligi oportet: cum p se quãrit: uter altero magis secun-
dum naturam diligendus sit: nõ etiam secundum mores
CXX. Potest enim inter eos tãta esse uirtutis ma-
licia: ue distantia: ut eiusmõĩ amicitia facile uel minu-
atur uel soluat: eamq; ob rem accidat: ut qui secundum
naturam plus amandus esset: is peccato faciente aut mi-
nus amari: aut ne amari quidem: nisi forte ppter deum
mereat: quandoquidem ppterea inimici quoq; diligen-
di sunt. Quod profecto dilectõis genus eo est meriti po-
tioris: quo ad inimicum q̄ ad amicum diligendum ma-
iore quisq; nisi difficiliusq; ducit: cum p̄sertim Iesus

LXXXVIII.

noster clamet in euangelio: mercedem iis deberi nullam
 qui amicos amat. AEMY. At dicitur id uideatur: ut qui
 inimicus nos oderit: amico diligenti anteponamus: cum
 præcipue quod melius est: id quoque deo magis gratum
 existat: atque ideo præferendum sit. Quis enim dixerit ami-
 cum non esse inimico meliorem? Immo uero quis hunc non
 malum: qui oderit: illum qui amet esse bonum uideatur. HAE-
 DVS. Si secundum charitatem Aemyliane consideramus
 nullam præter deum esse proximi diligendi rationem. utique
 dilectio præminet inimicorum: tum quod alia quam deus diligen-
 dorum amicorum ratio esse potest: quod non idem est in dili-
 gendis inimicis: quos certe non aliam ob causam quam propter de-
 um diligere iubemur: tum quod tametsi propter deum forsitan
 utriusque diliguntur. diuina tamen illa uis quæ animum hu-
 manum extendit ad remotiora. id est ad inimicorum usque dilectio-
 nem. nimis eo ostenditur fortior: quo per eam implemus diffici-
 liora. Nam uirtutem etiam ignis maiorem eam esse dicimus ac for-
 tiorem: quæ uel calefacit remotiora: uel minus arida: mi-
 nusque combustibilia euadit et absorbit. Sin uero diligendo
 rationum hominum erga nos affectum moreque spectabimus: non nego
 nostram in amicos dilectionem quam in inimicos esse et feruentio-
 rem et meliorem. Non enim aliter charitas quam ignis agit: cuius est
 proprium: ea fortius uehementiusque apprehendere atque adurere:
 quæ proximiora sunt minus ue repugnancia: quam ea que sunt
 his contraria. Non igitur dominum Iesu sic accipiendum est

præceptum atq; sn̄a: ut si amicos diligemus. nō p̄pterea
gratū deo faciamus. Sed tū demum cū aut hos nō p̄pter
deū sed aliā ob rem: aut ita eos ip̄os p̄pter deum existi
mabimus esse diligendos: ut nō etiā inimicos diligamus.
CXXI. AEMY Recte tu quidem hac de re: ut
opinor iudicas. Sed illud cupio: ut quādoquidem ea ex
plicauisti quæ charitate sunt diligenda. quemadmodum
id quoq; faciendum sit: enarres. **HAE.** Sed quid ego
enarrē: cū q̄ ap̄issime & in lege ueteri p̄cipiat̄ et legat̄
in euāgelio: in primis dominū deū nostr̄. toto corde to
raq; aīa: tota etiā mente ac uirib; oīo oīb; a nobis esse
diligendū. Deinde p̄ximū quēq; nostr̄. haud aliter ac
nos ip̄os? **AEMY.** Et audiui id hæde sæpius & legi
Sed tã& si dei p̄ceptum nō impossibile factu putandū est
nō tamē uideo quo id pacto īpleri plāe queat. Nā cū in
cognita nequeant amari: a nobis aut̄ deus nō oīo cog
nosci possit. Id eī esset illū iam cōphēdi potuisse. cūq;
amor unio sit quædā: nec cor ualeat humanū deo peni
tus uniri: quippe quē nostro nō dubiū ē corde existere
incōparabiliter maiorē. Nec deniq; non absurdū sit di
cere tātū ab hoīe diligi deū posse: q̄tū se ip̄e deus dili
git: quē a sese p̄sus p̄fecteq; diligi p̄spiciū est. hoī p̄fe
cto īpossibilis uideēt plēa illa erga deū p̄fectaq; dilectio
HAE. Ne istud quidem haud satis pacute. Sed cum
inter amātem amatumq; ueluti quoddā mediū esse dils

tionem intelligamus. nō ab re uideat ista ip̄a de quæsti-
 one trifariā disputari ac definiri posse. Si eī oīfariū p̄fe-
 ctūq̄ hunc diligēdi modū dilectā ad rē putabimus esse
 referēdū. utiq̄ sic fuerit a nobis diligendus deus: ut quic-
 quid ad eū p̄tinet: id totū diligat. Sin uero ad diligentē
 maluerimus eiuscā referre modū. certe hoc quoq̄ pacto
 diligi deus poterit oīo. Quod quidē sit: cū (ut est p̄ceptū)
 tota eū ui quisq̄ diligit. Id at̄ ego sic accipiēdū cēseo: ut
 oēs aī potentias: ut affectus oēs: ut appetitū sensusq̄ cor-
 poris: ac quicquid ē uiri reliquū: hic ad dei ordiet amo-
 rem: eiq̄ subiiciat. Quod si quis modū diligentis hoīs existi-
 mauit deo esse cōparādum: nimir̄ rem inanē atq̄ im-
 possibile aggrediet: cogētq̄ tadē idip̄m negare: quod ut
 quoq̄ p̄xime recteq̄ negabas. Cū eī omne bonū sit di-
 ligibile natura: idq̄ q̄to est melius: tanto diligibilius sit
 oportet. quis nō uideat deū: cuius infinita ē bonitas: esse
 utiq̄ infinite diligibile: atq̄ ob id eū a nemine in infini-
 tū amari posse: quādoquidē hoīs uim oēm naturalē in-
 fusā ue nō infinitā esse cōstat. Sed tamen (ut dudū di-
 ximus) fatendū est deū a nobis hac in uita p̄fecte dili-
 gi nō posse: q̄ & aliquid semp̄ adsit cōcupiscētiā: quod
 frenari oporteat: & apta illū cognitōe cernere nequea-
 mus: q̄ q̄ si diligimus. utiq̄ sequit: ut at̄e cognouerimus
 cognoscamusq̄. Præsupponit eī dilectio cognitionē: sed
 eā quæ creauit incipiēs a reb: tadē in deū ip̄m tāq̄ easz

in auctore tēdit. At cōtra dilectio a deo ueluti a supmo
ultioq; sine initiū sumēs: ad nos delabiē: cuius maiorem
hic esse ut q̄ cognitōis: manifestū est. Nō ē quod uide-
mus scimus ue: sed quod credimus psuademusq; nobis:
id spamus & amamus. Cū uero plēa fuerit pfectaq; co-
gnitio: id quod in cælesti brāq; illa patria semel est fu-
turū. tum pculdubio pceptum hoc de deo plenitudine
charitatis diligendo absolute planeq; impleturi sumus.
CXXII. AEMY. Satis quidem hac de re mihi a-
te factū puto. Sed pximi diligendi nō mior extat quæ-
stio Cū ei uulgi sermōe illud tritū sit: a se charitatis or-
dinē incipe: q; sui dilectio principū sit eius quæ in al-
terz cōfert: sitq; principū eo potius quod ipō e pncipio
pificiat. quis recte quempiā dixerit: æque debere posse
ue pximū diligere: ac se ipē: cū pferū sese quisq; nō etiā
pximū diligit natura! **HAE.** Ego cū cōsidero istius
mōi pcepto & diligendi rōnē & dilectōis modū cōtine-
ri: nequeo negari id q̄ cōueniētissime datū esse. Illud ē
ostēdit suadetq; rō: ut oēs hoīes diligamus: q; & pximi
nostri recte appellenē & sint: cū pp naturalem diuinā
q; imaginem: tū pp glorie capacitatem. Nihil at refer-
urrū ne quis dicat proximus: frater: amicus ue. Quæ sa-
ne noīa in lege sæpe usurpanē. His ei oīb; appellatōib;
idem significat: indicatq; pximitatis gradus. Exponit
quoq; dilectōis modus cum dicit. Sic dilige pximū tuū

ut teipm. Quod profecto nō ita ſtelligi oportet: ut proximiū quis æque ac ſe diligat: ſed ut ſimiliter: idq; trifariā. Ac primū orūm: ut ſicut pp deum ſeſe quiſq; diligit: ſic proximū diligat nimirū pp eūdē deū: quo eiūſmōi dilectio ſancta ſit. Deinde ut pximo in bonis nō etiā in malis quis aut aſſentiat̄ aut cōdeſcēdat: quēadmodū in bonis cātummō ſatis ſibi facere quiſq; debet: eoq; pacto recta ſit erga proximū iuſtaq; dilectio. Poſtrēo ut nō ſuæ uel utilitatis uel uoluptatis cauſa proximū quis amet. Sed ut ſicut ſibi ipſe bonum & cupit & optat. ſic quoq; bonum proxio cupiat atq; optet: eaq; rōne nō ficta ſit eiūſmōi dilectio: ſed uera. Qui ei proxio blādiē aſſentiat̄ q; cap rādæ utilitatis grā aut etiā uoluptatis: is ſane ipſe ſe non etiā illum diligit. AEMY. Ita proſus exiſtimo: q̄re fatendū eſt eū qui ſic amat: nihil de deo penitus mereri CXXIII. HAE. Quin male meret̄ potius. Simulat eī. decipit etiā: quod a charitate quidē maxie abeſſe debet. Sed de amoris fine ut ppoſuimus rādē nō nihil ē dicendū: q̄q; māiſtū eſt cuiuſq; rei finem eſſe eū fructū qui inde uel ſequitur uel p̄cipi cōtingit. Quo enim frui quiſq; cupit: id magnope amat. Non at̄ amaret: ſi nō id opinaretur eſſe bonum. Expetiē at̄ bonum q; huic in eſſe quidem ſc̄licitatem putant. Quæ nimirum iccirco quæritur: expetit̄q; ab omnibus: q; qui eā fuerint adepti: ii ſc̄lices beatiq; nō dicantur ſolū: ſed et ſunt et habeant

¶ Et si nō quodlibet bonū efficit hoīem beatū. sed illud
cārummō quod uez optimū pfectūq; sit. Qui quidem re
ste finis ē dictus: quoniā ppter hūc cætera uolumus: eū
aut nō nisi ppter ipm. Quāobrē ut hūani amoris finis:
nō alius esse pōt q̄ miseria: corruptio: iteritus: q; quæ hōa
nec uera nec ppetua existunt: ea quis maxime pbat &
sequitur: ita charitatis nullus plane alius excogitari fi
nis potest q̄ deus ip̄e: a quo est: & ad quem refertur.

CXXIII. In quo certe uno nō mō bonum omne
sed uez ac summū quoq; bonum et cōtineri et esse nō
dubiū est. Nā si id ulq; esse oportet: & in his mūdi re
aut inueniri aut esse nequit: ubi nihil pfectū: nihil sta
bile: nihil nō infirmū caducūq; est. utiq; cōstat illud ex
tra mundū esse: eoq; in loco ac uertice: quo nihil sit emi
nētius: nihil p̄clarius: nihil potētius: nihil deniq; nec iu
cundius: nec fœlicius. Quod si in deum nō cadit: quem
æternum: pfectum: stabilemq; dicimus. neq; deus erit ul
lus: neq; summum bonum. Sed deum esse nemo negat:
qui uel aliquam habeat noticiam humanarum rerum.

CXXV. Cadit igit̄ in deū nō tā nomen q̄ res etiā
summi boni: cū p̄ferri solus natura & sit & appellet̄ bo
nus. Atq; iō solus uirtutes infundēdo efficere bonos pos
sit: ergo & b̄tōs. Soli eī boni sunt beati: quandoquidē id
possidēt bonū: quod nequeat auferri. Mali igit̄ oēs mise
ri q; externis fortuitisq; bōis delectari: nihil in se habent

cui cōfidere recte possint. Qualia igit̃ ista bona sunt inquit Cicero: quæ qui habeat: miserrimus esse possit.

AEMY. Si ergo nō sunt bōa: cur ita quæso appellat̃?

HAEDVS. Eam ob rem opinor: q̃ uel a bono deo p̃pter hoīem effecta sint: uel a plurimis & existimant̃ & habeant̃ bōa. Quæ tā& si hoī ad bene uiuendū ali quid afferri uideant̃. hūc tamē bonū p̃ se nequeūt efficiere. Quid enim ualent exempli gratia diuitiæ sine beneficentia liberalitateq̃ in pauperes.

CXXVI. AEMY. Sed isto modo ne liberalitas quidē erit ulla: si copiæ deerūt. HAEDVS. Nō ideo nulla fuerit p̃fecto: nec sine sua magnaq̃ mercede: q̃ &

si benignitas in dādis distribuēdisq̃ facultatib; maxie elucet. beniuolentia tamen unde illa manat ex aīo menteq̃ proficiscit̃. Nō igit̃ minor erit: quæ affectu magna erit: quāuis alii p̃sit nemini. Satis ei illi sup̃q̃ ē: misereri prodesseq̃ omīb; & uoluisse & semp̃ uelle: mō ad sit facultas. Quæ tamen copia propter se nullo mō expetēda est: quippe quæ nihil habeat in se ueri ac certi boni. Idemq̃ licet de cæteris fortunæ boīs dicere. Quæ quidem habenti erūt nō inutilia: si bene his uter̃. Sin uero male. nō ei solū nō proderūt: sed nocebūt etiam.

CXXVII. Quare nequeo nō mirari: q̃ cū capessendæ retinendæq̃ beatitudis una sit omniū uoluntas: (omnes enī beati esse uolumus) tot tamen tāq̃ dispares

sint ipsa de beatitudine sententia. Existimat autem Augustinus id accidere: non quod beati esse omnes nolunt: sed quod ubi sit beatitudo: non omnes norunt. Si enim non nescirent. non utique ab aliis in animi uirtute: ab aliis in uoluptate corporis: ab aliis atque aliis alibi atque alibi esse putarent. **AEMY.** Quo igitur modo amant omnes: quod non omnes sciunt: si uerum est: non amari posse quod nesciunt? **HAEDVS.** Beatitudinem ab omnibus et amari et queri certum est. Quam ideo omnes expetunt quod eam esse sciunt: quod ubi et quae uera illa sit: non omnes norunt. Non igitur omnes qui beati esse uolunt: si non in quo uerum est beatitudo: ante cognoscant: beati esse possunt. **AEMY.** Mihi uero uidetur: ne istud quidem cupiamus perdesse ad beatitudinem adipiscendam: nisi secundum beatitudinis auctorem deum uiuamus. Quod qui non uult. (nam nolunt plurimi.) is certe beatitudinem negligit. Non igitur uerum est: omnes homines beatos esse uelle. **HAEDVS.** Immo uero id non falso dicitur: tametsi qui uolunt: non omnes id efficere contendunt. **AEMY.** Nempe non contendunt: quoniam non falsum est omnes beatitudinem non expetere. Quam qui expetunt licet nonnunquam errent in deligendo sine boni. quodcumque tamen opinentur bonum: id certe uolunt: uiribusque omnibus persequi et adipisci student: adeoque fruuntur: gaudent: letantur. Itaque mihi uidentur hi potius beati: qui ut uolunt uiuunt. Hoc enim pacto non falsum erit: uelle omnes beate uiuere: quando quidem omnes ita uolunt: ut quemque

.XCII.

maxime delectat. HAEDVS. Etiã ne: si nõ recte uolũt! AEMY. Vtiq; Nã ip̃a nos necessitas huc cõtrudit. Si ei aut re: minime honesta: aut honeste adeptioe nõ p̃bata quisquã opinẽ cupiatq; sese beatum fore: nõ aliud quidem uolet q̃ quod optat. Alioquin eo reuolue mur: ut fatendum sit quẽpiam se beatum esse uelle: sed eundem nolle: si forte non quod uult & optat: sed aliud uult penitus & cupit. Quo quid potest esse repugnantius! quid absurdius! HAEDVS. At: (ut ait Cicero) uelle quod non deceat. id ipsum est miserimum. Nec tã miserum est: non adipisci quod uelis: q̃ adipisci uelle quod non oporteat. Quis igitur ita cæcus est: ut dicas aliquem ideo beatum: quia uiuit ut uult: cum non recte uiuit. Qui profecto & si tum est miser: tamen minus esset: si nihil eorum quæ perperam uoluit: habere potuisset. Iniquo enim animo uel solo efficitur quis miser. Sed multo miserior: cum mali cupiditas animi adimpletur. AEMY. Quid igitur nos his eripiat ex angustiis! HAEDVS. Nempe id quod & uerum est: & nemo plãe negat omnes hoĩes beatos esse uelle: idq; amore ardentissimo expetere: eãq; ob rẽ certa quosq; cupe: nec quẽ q̃ amare posse: quod oĩo quid uel q̃le sit ignorat: nec posse nescire quid sit quod se uelle scit. Ex quo fit: ut beatã uitam omnes sciãt: uelint: expetãt. Et si uero beati omnes id quod uolunt habent: nõ tamen oĩs qui habent quod

uolunt: cōtinuo sunt beati. Cōtinuo autē miseri sunt: qui
uel nō habent quod uolūt: uel id habent quod nō recte
uolūt. Nō est igit̃ beatus: nisi qui & habet quæ uult oīa
& nīhil uult haud recte. Ille quippe beate uiuit qui ui
uit ut uult: nec male quicq̃ uult.

CXXVIII. AEMY. At nē is quidem uidet̃ be
atus esse: si forte (id quod bonis oīb; sæpe accidit) paupe
tatem: dolorem: cæcitatē: exilium: seruitutē: cruciatus
corporis: multa q; p̃terea id genus quæ casus īportat pa
riatur. **HAEDVS.** Quī beatus esse nemo potest: qui
nō cōmoda fortunæ omnia incōmoda ue magno animo
inexpugnabiliq; negligat. An nō beatus est: qui nō mō
cū fortunæ nō cedit blādienti: uez etiā cū resistit seuien
ti: gaudet & lætatur. Nō enim nescit sese nisi pugnādo
nisi reluctando: nisi deniq; deuictis suisq; hostib; non
posse coronari. Quæ quidem uictoria potissimū fortitu
dine cōstātiaq; cōficitur. **AEMY.** Ista igitur beatitu
do in animo forsitan esse potest: non etiam in corpore.
Ergo nō omnino beatus est: qui uel corpore patitur. Hīs
enim ex duob; cōstamus omnes. **HAEDVS.** Fateor
id quidem. Nō enim dū in mūdo sumus: cuius mala pa
timur: nisi firmissimæ cuidam spei fidentes beati sumus
Nō igitur ab re multo ante dixi. Qui hostes uicerit: eti
nō iā corona donatū: sed donandū esse. Quod quidem
nō ante fit: q̃ e mūdo quis decedat: & in cælum migret.

.XCIII.

Tum enim gloriæ coronā immortalitatisq; consecutus:
plane beatus erit. Nā ex quibus beatitudo maxime cō-
stat: quæq; hic esse nullo mō possunt: ea illic, ut inquit
Augustinus) erūt omnino: ut quēadmodum uolet quis-
q; uiuat: neq; uelit: neq; possit male uiuere: nihil cupiat
quod desit: nihil desit: quod desideret: quādoquidē ade-
rit quicquid amabit: nec quod nō aderit: expetet. Fue-
rit enim bonum quicquid ibi erit: & summus deus erit
summum bonū: & id quod est omniū foelicissimum) ita
semp fore certū erit. Quāobrem & si beati omēs esse uo-
lumus. nō tamen omnium est fides: nec patiētiæ adiumē-
um spes: nec charitatis uirtutū parens reliquarū: quib;
ad foelicitatē illam ueram puenit. Itaq; cui hæ deerūt.
summū aliquod bonū quo se opinet effici beatū posse:
sibi coningat statuatq; necesse est: nec aliud quidem q̄
quod ad uoluptatem corporis p̄ineat: & in his fortu-
næ bonis numeret: quæ plerisq; utiles atq; iucundæ &
uidentur & iudicantur.

CXXIX. Non enim semotis ueris illis diuinisq;
uirtutib; quicq; restat quod hic amari appeti ue possit: p̄-
ter corporis aut fortunæ bōa: aut ea demū: quib; hæc ip-
sa parari solent. Quæ si etiā beatitudinē quandā posses-
sorib; afferre uideant. hæc tamen nō amplius duret ne-
cesse ē. q̄ illa aut iure naturæ: aut fortunæ ui tollantur:
aut certe a moriēte possessore deserant: ut taceam q; nec

labore sine maximo quæruntur: nec custodiuntur sine cura solitudineque maxia: nec sine perpetuo quodam metu conseruantur nec sine dolore tandem incredibili diuturnoque perduntur. Nihil autem tutum esse potest: ubi fortuna dominaetur. Quam nisi qui contempserit: superabit nemo.

CXXX. Sed ne recte quidem spernet: nisi qui tribus illis de quibus paulo ante dixi: quibusque theologicis appellatur uirtutibus flagrarit. Flagrabit autem is profecto: qui non modo mundum: uerum etiam se ipse ita spernet atque abiiciet ut contemni quoque a mundo & negligat & gaudeat. Quae quidem maxima sunt iudicia deo adhaerentis animi. Quare summus ille euangelista inquit: omne quod ex deo natum esset uincere hunc mundum. hoc est. ea contemnere quae in mundo bona uiderentur. Victoriã autem in fide maxime uersari. Ex quo elicitur eum qui mundum diligit: neque charitatem habere neque fidem: cum praesertim charitas (ut diximus) non aliud sit quam deus. Quae qui amauerit. is mundum oderit necesse est. Non enim ex duobus maxime contrariis alterum amare sine alterius iniuria quisquam potest. Hostis igitur alterius mox fiet: ut adhaerit alteri. Nam (ut Iesus ipse ait). Qui non est mecum aduersum me est. Et Ioannes euangelista. Qui uoluerit amicus esse huius seculi: inimicus dei constituetur.

CXXXI. Scimus igitur duas nobis omnino oppositas esse uias. Vnam quidem uirtutum quae dei est: & in caelum ducit.

Vicioꝝ mundi uè altera: quæ ad inferos. Vtrâ aut deli-
gere uelimus: in nostra ẽ potestate: quæ id haud recte pos-
sumus: si nõ quis sit reꝝ finis agnoscamus. Sed cū tene-
amus imortales esse añas: quod multi etiã senserunt philo-
sophoꝝ: & finẽ reꝝ esse summũ siue bonũ siue malum
boni uero auctore & fonte deũ: quẽadmodũ e cõtra ma-
li incẽtoꝝ adiutoꝝe ue homicidã illũ qui peccat ab ini-
tio diabolum: quiq; mũdi huius pꝛiceps esse diciẽ. quis
hæc cogitãtã desipiat: ut malũ q̃ bonũ & amare & adi-
pisci malit: cū pꝛæferã bonus ille deus bonos faciat: his
q; summũ pꝛæmiũ .i. beatitudinẽ tribuat imortale. Alter
uero huic cõtrarius amatoꝝe mũdi: atq; ideo suos quos
blanditiis deceperit: secum ducat ad summum malum .i.
ad supplicia infinita mortemq; ppetuam!

CXXXII. Sit igitur hæc in pꝛimis a peccato ab-
stinẽdi cautio: ut uũ hos boni maliq; pꝛicipes: uũ quid ex
utrouis cõsequi possimus: sæpenũero ante mentis oculos
cõstituamus: uersariq; patiamur. Deĩde ut toto ei aĩ af-
fectu adhæreamus p charitatẽ: quẽ summi boni largito-
rẽ ẽẽ scimus. Facile uero adhærebimus: si illo auctore de-
licias aĩ id quod & rõ et natura ipa suadet) psequemur
corporis abiiciemus. Sed quis nõ itelligat ẽẽ aĩum corpo-
re pstantiore lõgeq; pꝛiosiore: cū alter imortalis sit: alterum
mortale: Ex quo fit nimis: ut animũs immortalis atq;
agilis natura immortalibus rebo sublimibusq; oblectet.

Corpus e cōtra q̄ suapte natura pōderosum est terræq̄
adhærens & mortale: nō ab re quidē infimis terrenisq̄
rebus atq̄ ideo piturus facile sese dedat. Quis igit̄ nisi
beluæ similis nō potius amet sublimia q̄ infima: cælestia
q̄ terrena: immortalia q̄ p̄tura: deū q̄ mundū.

CXXXIII. AEMY. At omnes isto mō beluæ
plane sumus. Cedimus enim (ut inquis) facile corpori.
Quam quidem ego rem & si ip̄o uideo usū nō falsam
esse: ita tamen esse miror. Nā cum maior uis animi sit q̄
corporis: immo uero corporis sit oīo nulla: nisi quæ ab
animo p̄ficiscit̄: q̄ is illud uiuificet: eoq̄ utat̄ p̄ uolun-
tate: quæ quidē in animo est: nō in corpore: eaq̄ libera.
quid quæso causē ē: cur nō magis faciliusq̄ corpori ani-
mus q̄ aīo corpus dominet̄? **HAEDVS.** Non una
tantūmodo istius rei causa: sed plurimæ afferri solēt. Il-
laq̄ in primis: q̄ cum ut philosophus arbitratur princi-
piū amoris a uisū sit: dubiū est nemini: quin magis di-
ligibilia uideantur quæ oculis subiacent q̄ quæ minime.
Nam illa de quib̄ iā diximus inuisibilia tā&si uel in
tellectu cōspiciuntur: credūturq̄ magna & summa esse
quoniā tamen ea nōdum cernimus: hisq̄ nōdum frui-
mur: facile oculorum sensuūq̄ cæteroz̄ iudicio atq̄ ui-
discedimus ab illis: trahimurq̄ ad uisa: q̄ ea nobis limi-
liora p̄ximioraq̄ uideantur. Nā hīs oblectari maxime
solemus. Altera causa est: q̄ futuris bonis præsentia ce-

dere uix possunt. Rarius enī inueniē: qui quod habet
 id cōmutandum putet: quæ sunt aliquando futura. Dif-
 ficile quippe ē: ut quis certis tum periculis: tum damnis
 spem futuræ uitæ existimet emendam: cū presertim igno-
 ret: ea ne habiturus sit quæ sperat: & p̄sentia bona hu-
 ic maxime tempori necessaria: nō aut̄ illa uideant̄. Ter-
 ciam sane causam quidā eam esse aiunt: q̄ cum (ut in-
 quit apostolus) summum bonum quæ beatitudo ē æter-
 na: ita quidē excellat: ut ab humano corde quale sit ne
 cogitari quidem possit: non facile homīes huic student:
 q̄ arduo in loco situm captuq̄ impossibile: quemadmo-
 dum id sperare: nedum adipisci queant: non plane a-
 nimaduertunt: cum presertim huius bona mundi pluri-
 ma: quæ tamen alii quondam assecuti sunt: pleriq̄ nul-
 la ui assequi potuerūt: nulloq̄ conatu. Sed impedimen-
 ta ista omīa excusationes ue potius sunt eorum: qui a fi-
 de: qui a spe: qui a charitate maxime abhorrent: huma-
 nisq̄ tantummodo uiribus: non etiam diuino adiuven-
 to existimant summum illud bonum obtineri oportere.
 Itaq̄ cur facilius bona corporis q̄ animi sequamur: nul-
 lam aliam reor esse causam uerisimiliorem: nisi quia li-
 beri cum simus: sed tamen originalis illius culpæ sc̄mi-
 te: ut ad malum proni: sic auersi a bono: non difficile
 adhæremus ei ad quod inclinamur malo: quod quidē ī
 corpore maxie uersat̄. Quis aut̄ me (ait apostolus) libe-

rabit de corpore mortis huius! Quare ne i le quidē & si
gratia diuina fruebat: nō uel minīma quādā pctā uisus
est admisisse. Quod nolo inquit malū: hoc ago. Video
enī aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis meae
& captiuitātē me in lege peccati: quā ē in membris meis.
Siquidē lex mētis ē rō: peccati uero lex corporis sensuū
ue appetitus. Nā & si hūc ipm nostri (ut ante diximus)
nōnunq̄ etiā bonā accipiūt in partē: ut cum referunt ad
intellectum. plerumq̄ tamē solet is in malā accipi: proq̄
sensuum motu poni.

CXXXIII. Oppugnat igitē semp rōnē appetitus
eāq̄ impedit: ne plane sit libera. Idemq̄ in appetitū rō
moliē. Quo quidē praelio assiduo intestioq̄ sit: ut distra
hat animus: ob eāq̄ rē nō quod uolumus: id semp faci
amus. Facimus autē siue bonū siue malū: cū hozz alterz
inter se familiariū domesticorūq̄ hostiū: alter debellauit
sibiq̄ asciiuit hoīs arbitriū. Nā etusmōi cerramen non in
alio quidē penitus uersat: q̄ in suadēdo mēti. Quæ tan
dē ab altero psualā: refugit alterz. Qui tamē etiā deu
ctus: illam sibi rursus nitiē uendicare: Atq̄ ideo ne so
lirario quidem homini bellum deesse unq̄ potest.

CXXXV. AEMY. An nō debuit deus: ad quē
cū optimus existat: certe p̄inet optimā efficere: optimū
effingere hominem .i. talem: qui peccare nullo modo
posset!

CXXXVI. HAE. Quid si optimus iccirco factus dicit: quia peccare pot. & id eē quod maluerit: Nā & si istā heri quæstionē ut mihi uideē dissoluit antonius: cū inquit nullā uirtutē atq; ideo neq; laudē neq; gloriā ei accidere ullā posse: qui ī bono pseueraret: si is malū oīo facere nequiret. illud tamē addideri hoīem ea de causa cōditū fuisse: ut bñtudine fruerē. Quod cū ita sit. eū uoluit deus eē talē: qui quodā suo mō bene mererī de diuina liberalitate posset: ut bñs eādē factus: gloria fulgeret āpli ore. Sed ne illa quidē rō p̄tereūda ē: quæ ad diuinā maxime iusticiā: tū declarādā: tū etiā efferēdā ualēt. Quis eī recte dixerit: nō optimā ī hoīe fuisse liberi arbitriū cōditionem: q̄ deus bene meritos efficit beatos. male uero nō infelices solū: sed æternū etiā infelices ac miseros.

CXXXVII. AEMY. Mihi uero uideē nō oīo æquū eē: dānari hoīes peccātes: si ad malū p̄niores natura nōnūq; a mūdo: sed a diabolo sæpius: a corpore uero ip̄o sp̄ oppugnāt. Quis eī tot tātōsq; ac rā assiduos hostes sp̄ sup̄are solus possit? **HAE.** At mihi cōtra uideē de p̄ca tionē p̄tī hoīem habere nullā. Nūq; eī iustus ille iudex deus hūc cōdēnaret delinquētē: nisi aduersus tot eius hostes: tātōsq; īsidias atq; discrimīa lōge p̄stāriores ei ppugnatores multoq; ualidiora p̄sidia tribuisset. Quis eī nisi suæ uel negligēs uel pdigus salutis: deo p̄ferat diabolū corpus aīo: rōni appetitū: mūdū deīq; siue celo siue boīs

uiris: Qui cum recte uiuant. nimirum indicant ceteros
mō uelint: æque posse uiuere. Est igitur uolūtas quæ ho
mines uel dānat uel coronat: q̄ nemo fiat bonus: nemo
malus: nisi spōte uelit. Quoz tamē altez sine diuīa es
se gratia: altez cum gratia nunq̄ potest. Nā cū minime
mereri posset homo: nisi uinceret uincere aūt nullo mō:
nisi haberet quibus cum luctaretur: quosq̄ uirtute supe
raret. statuit ei deus aduersarios: qui sine ulla securitatis
illum requie uexarent: nequirent autem uincere: nisi se
se ille uolens dedisset. (Nam teste apostolo.) fidelis est
deus: qui non patitur nos tentari supra id quod possu
mus. Quin etiam facit cum tentatione prouentum: ut
possimus sustinere. Non enim mundum diabolum ue
permittit: ut quicquid uolunt: quicquid sciunt: quicquid
deniq̄ habent uirium in nos effundant. Quare tamē si
corrupta ab origine natura ad malum (ut sæpe diximus)
nō etiā ad bonū est p̄cliuīor. diuina tamē gratia spirāte
quæ p̄sto est oībus: mō hāc suscipiamus: peccata facile ui
tabimus: ea p̄sertī quæ maxime p̄imescenda sunt morti
fera: bonūq̄ opabimur: qui charitatis fructus est uberri
mus. De q̄ nō ita est a me quidē disputatū: ut nihil am
plius: nihil ue subtilius de ea dici possit: quā oīum uirtu
rum diximus esse maximā: q̄q̄ sola summū illud quod
ab oībus expetit̄ bonum beatitudoq̄ paratur: sed ne ha
beret a uobis īhumanior: si quæ a me scire op̄iaremī: ea

uobis præsertim efflagitantibus non omnino patefecis-
sem. Vos igitur eadem & hortor & moneo: obsecro etiã:
ita charitati studeatis: sine qua salui esse non ualemus:
ut nul ũ aliud amoris genus excellentissimæ huic uirtu-
ti anteponendum esse iudicetis.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

QVINTII AEMYLIANI CIMBRI
ACI POETAE CARMEN EPI
GRAPHICON IN TRES
HAEDI ANTERO
TICORVM LIBEL
LOS ADLEC-
TOREM

Tres sumus hic lector prisca grauitate libelli:
Quos Hædus dominus sustulit aoniis.
Scriptos in Venerẽ: mollesq; cupidinis arcus:
Quod si nõ credis: hoc lege epigraphion.
Primus habet: quid tela: quid arcus signet amoris
Cum facula: & spectris a capite usq; pedes.
Atq; inibi plane miseros ostendit amantes:
Et probrũ capti seruitiumq; animi.
Alter quid pueri contraria signa tenentis
Denoret idolum lector ab Hippolyto

Hic aperit plagas: & uulnera curat amantum
 Putria phyllyride fortius aemonis:
 Tercius astriferi limen tibi monstrat olympi:
 Quo phaethontæis est uia trita rotis.
 Qua nunc sanctæ animæ: post reddita corpora uitæ:
 Ibunt æthræi lucida in astra poli.
 Quo si te ire iuuat: mūdanas desere curas:
 Desere & aligeri sordida castra ducis
 Quid iuuat affectu lasciuo ducere uitam!
 Et tantū ingratis uiuere diuitiis!
 Quam melius seruire deo: spes una salutis.
 Hæc homini: multum cætera fraudis habent
 Sol redit: & semper reparat dispendia phæbe
 Annus adest iterum: nos semel occidimus.
 Vis iterum quondam uitales surgere in auras
 Morte obita: & longum uiuere: uiue modo.

ACCVRATISSIME IMPRESSVM
 TARVISII PER GERARDVM
 DE FLANDRIA. ANNO SALV-
 TISM. CCCC. XCII. DIE. XIII. OC-
 TOBR. IS. SVB MAGNIFICO
 PRAETORE AVGVSTINO
 FOSCARINI.
 :: FINIS ::

1937 p 244

June
1938

Petrus Haedus: De Amoris Generibus

Treviso, Gerardus de Flandria, 13 October 1492

Printed with roman types, in quarto form, 25 lines to a page. It has 105 leaves, the first and last blank. The text, which is foliated, is preceded by

six unnumbered leaves. The size of a leaf is 204 × 140 mm., while the text measures 127 × 90 mm.

Dibdin VI, 142.

THIS work, also known as *Anterotica*, is a treatise against sensual love. It is written in the form of a dialogue between two friends of the author — the poet Aemilianus Cimbriacus, who defends passion, and the priest Antonius Philemus, who exposes all its attendant miseries. The book is divided into three parts and the table of contents enumerates no less than 137 subjects. The first part deals with cupidity and the lover's pain and slavery; the second is about the nature of women, whom the author describes as inconstant and even more devoted to pleasure than men; and the third part speaks of divine grace, charity, and true love. The author condemns physical desire as a pleasant evil (*blandum malum*) — adding very justly, however, that it depends on the mental attitude whether a human emotion is good or bad. The book is mystical, and even ascetic; yet by some early writers it was classed as a piece of erotic literature — an error which may be explained by the fact that the treatment is at times extremely realistic.

Petrus Haedus, originally Pietro Cavretto, was born in 1424 in Portenone, the Latin name of which was Portus Naonis; hence he often called himself Portusnaensis. He became a friar, and from 1473 on was the parish priest of his native town. He died sometime after 1500. His *Anterotica* was reprinted in 1608 at Cologne. He also published a philosophical work entitled *De miseria humana*.

Gerardus de Flandria, the printer of this extremely rare volume, began his activities at Treviso in 1471. Seven years later he removed to Udine, but from 1492 on he was again at Treviso. The type of the *Anterotica* is quite distinctive: it has a small face and especially long ascenders and descenders.

Bought in August 1936.

